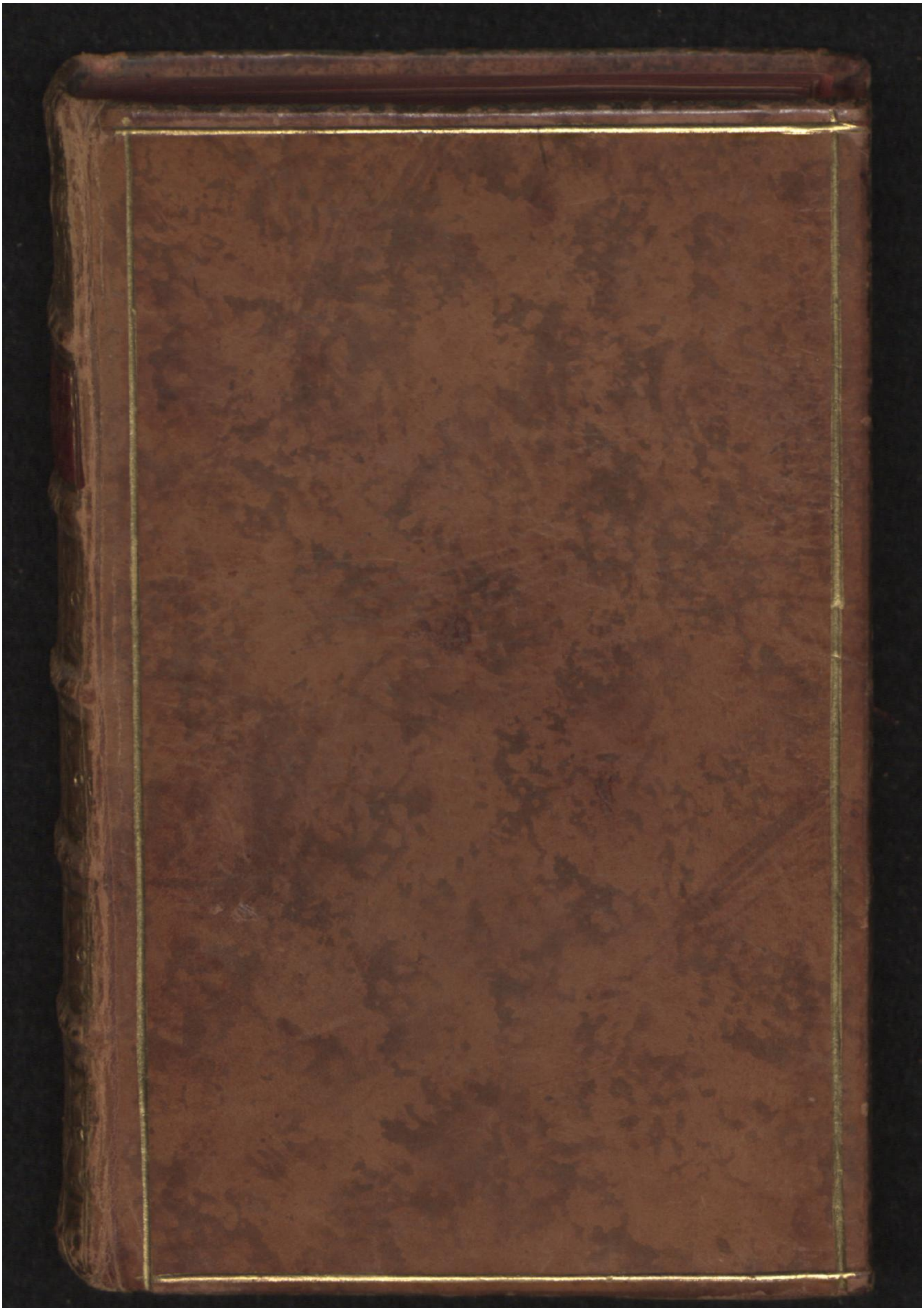


Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

3, - 411.

LN 904
ex. 1
M

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

CATECHISMI QVÆSTIONES CONCINNATÆ

PER

NICOLAVM HEMMINGIVM.

* *

*

PSALM. 40.

Beatus eſt uir ille, qui ponit Dominum fiduciam ſuam & non reſpicit ad ſuperbos, & tractantes mendacium.

IMPRESSAE HAFNIAE APVD
CHRISTOPHORVM
BARTH.

Cum gratia & Priuilegio Regiæ Maieſtatis ad quinquennium.

ANNO 1560.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

EXIMIAE PIETATIS ET DOCTRINÆ VIRO DOMINO NICOLAO BLACK, CAnonico Roſchildēſi digniſsimo, Pręceptori ſuo obſeruando, Nicolaus Hemmingius gratiam & pacem optat á Deo Patre per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum.

DOMINVS, VT EST APVD Prophetam, comminatur Sacerdotibus ſui temporis, qui pactum Leui violantes, ritè non ſunt functi vero Leuitarum officio. Ita enim ait: Vos receſsiſtis de via, & offendiculo fuiſtis multis in lege: Corrupiſtis pactum Leui, dicit IEHOVA exercituum, & ego quoq; reddam vos contemptibiles & humiles omni populo. Hæc comminatio ad noſtra quoq; tempora ſe extendit, & ad nos, qui officio Leuitarum fungimur, pertinet. Nam ſicut tempore Prophetæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

multi gloriabantur de Sacerdotum dignitate & eminentia, qui tamen nihil minus curarunt, quàm verum Sacerdotum officium: Ita hodie, proh dolor, plures inueniuntur qui patrimonio (vt vocant) Petri gaudent, quàm qui veſtigijs Apoſtoli inſiſtentes gloriam dei, & hominum ſalutem ſerio quærunt. Neq; hoc in Papatum dictum eſſe volo ſolummodo, ſed in nos quoq; qui de Euangelio gloriamur. Et tametſi vt Sacerdotes Dei de bonis Eccleſiæ viuimus: tamen non minus pactum Leui violamus, quàm illi de quibus per Malachiam conqueritur Dominus id q̃d ſanè nemo non videt, qui vicia Sacerdotum quos accuſat Propheta cum noſtris contulerit. Sunt autem tria potiſsimũ, quæ Propheta inſectatur, quòd receſſerint de via, quòd offendiculo fuerint multis in lege, quòd corruperint pactum Leui. De via receſſerunt mala vita, & flagitioſis moribus ſe polluentes. Vitæ enim ratio cuiuſq; via dicitur:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Offendiculo fuerunt multis in lege,
ſuo prauo exemplo multis præbentes
occaſionem lapſus contra legem dei :
Corruperunt pactum Leui, ea fide &
diligentia, qua decuit, ſuo officio non
fungentes in ſeruāda puritate doctri-
næ, & promouenda gloria Dei. Quid
non eſt in noſtris Sacerdotibus ſimi-
le? Quòd enim de via recedant, teſta-
tur multorum ſuperbia, auaritia, pe-
tulantia, potatio, incontinentia, & a-
lia vicia, quæ magis ſoli huic patent,
quàm vt cælari poſsint: Quòd ſint
multis offendiculo in lege, ſequitur
ex primo. Nam miniſter Dei, qui be-
nè docet, ſed malè viuit, dextera qui-
dem domum Dei ędificat, ſed ſiniſtra
eandem deſtruit. Apoſtolus non fru-
ſtra requirit à Sacerdotibus ut ſint
forma gregis. Sicuti enim in ſcientijs
Philoſophicis optimè docet is, qui
regula & exemplo docet: Ita Do-
ctor Eccleſiæ niſi uerbum quod in
ore habet, uita exprimat, nō tam do-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ctor quàm ſeductor Eccleſiæ haberi debet. Nam cùm auditores uident mores miniſtrorum Dei non conuenire cum doctrina, mox pleriq; aut contemnunt doctrinam, aut labe eorũ inficiuntur, ac ita infecti pereunt. Nunquid hoc non eſt multis offendiculo eſſe in lege? An non hoc eſt ſuis moribus efficere ut multi in legem impingant? Vtinam hîc uanus eſſem. Vtinam poſſent pleriq; ad ſuos mores, & ad propriam conſcientiam prouocare. Nihil libentius paterer quàm me in hac cauſa ſuccumbere. Quòd corrumpant pactum Leui, hoc eſt, quòd non fungantur ea fide & diligentia officio ſibi commiſſo, qua deceret, manifeſtũ eſt in multis. Vehementer errant qui ſuo ſe functos officio putant, quando uel rectè docuerunt, uel in genere uicia taxarunt: Quibus partibus ſi fuiſſent contenti Prophetæ Dei, non tam horrendis ſupplicijs fuiſſent olim affecti. Quid

ergò

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ergò deſideras? Id quod Prophetæ, Apoſtoli omnes, & uox Chriſti requirunt. Quid hoc eſt? ut remedium adhibeas uulneri, reprehendas ſigillatim hominum ſcelera, & ſingulis in os dicas, quo tendat ipſius uita. Ebrioſo ſuam ebrietatem, Superbo ſuã ſuperbiam, Auaro ſuam auaritiam Tyranno ſuam tyrannidem, libidinoſo ſuam libidinem ob oculos ponas tanquàm legatus Dei. Sic Sanctus Nathan fecit: Sic Baptiſta, ſic Paulus, ſic Ambroſius & omnes alij pij paſtores. Sed inquies: Si ſic agerem, periclitarer de uita: eijcerer de meis facultatibus: actum eſſet de meo honore: præterea fruſtra hoc tentarem. In hac enim malitia mundi uix quiſquàm pacienti animo meam correptionem eſſet admiſſurus. ὁ μὲν λόγος φρονεῖ ὁ δὲ νοῦς παραφρονεῖ. Excuſatio hæc iuſta uideri poſſet, ſi tua tantum res ageretur: Sed nunc fungeris legatione Dei, ut nõ eam quod

 tibi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

tibi uideatur, quàm quod ipſe à te requirat ſpectandū ſit. Ipſe Dominus apud Ezechielem in hunc modum te alloquitur: Speculatorem dedi te domui Iſrael, & audies de ore meo uerbum & annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impiū, morte morieris, non annunciaueris ei, & locutus fueris, ut auertatur à uia ſua impia & uiuat, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram: Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit ab iniquitate ſua conuerſus, ipſe quidem in iniquitate ſua morietur, Tu autem animam tuam liberaſti. Grauiſsima etiam extat apud Ierimiam comminatio: Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter. Mandatum dei erat, ut Iudæi deuaſtarent Moabitas, quod quia non fecerunt, pronunciantur à Propheta maledicti. Cuius rei ratio à generali principio petitur: Maledictus qui facit

opus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

opus Domini fraudulenter. Annon multò maiori maledictioni meritò cenſentur obnoxij, qui in Moabitis ſpiritualibus deuaſtandis ſunt remiſſiores: hoc eſt, qui peccata hominum non oppugnant indefeſſè, ut regni Chriſti pomœria abolitis hoſtibus dilatentur? Huc pertinet caput 34. Ezechielis, in quo Dominus comminatur paſtoribus, qui neglecto grege Chriſti, quę ſua ſunt quęrunt, quibus non diſsimiles ſunt multi hodie. Nā plures ſoliciti ſunt pro grege porcorum augendo, quàm pro grege ouiū Chriſti ritè paſcendo. Quorum alij ignorant ſui officij partes, alij norunt utcunq;, ſed ſcientes & uolentes officium negligunt, quos ſanè ab officio remouendos, ſi ſunt inſanabiles, abſq; omni miſericordia iudico. Crudelis eſt enim miſericordia, quæ dum uni pręſtatur, multis cedit in interitū. Atq; inſpectores qui ferunt tales paſtores, ſeipſos potius, quàm gregem

Chriſti paſcentes grauius ſibi iudiciũ accerſunt. Requiruntur autem in fideli paſtore hæc quatuor. Primum cognitio ſanæ doctrinæ, quæ profectò haberi nequit ſine magnis laboribus, longo ſtudio, aſsidua uerbi Dei lectione, et pia eiuſdem meditatione. Secundum donum docendi & certa docendi forma. Niſi enim quis aptus ſit ad docendũ, & ea quæ rectè nouit utiliter alijs tradere poſsit, inutilis eſt Eccleſiæ paſtor. Tertium accommodandi prudentia ſeu peritia τοῦ ὀρθομεῖν (ut uerbo Pauli utar) uerbũ Dei. Vt enim ſtultus medicus iudicatur is, qui omni morborũ generi unã medendi rationem accommodat: Ita Doctor uerbi dei niſi pro conditione hominũ accommodat uerbũ imperitus cenſendus eſt. Ignaros enim docebit, infirmos eriget, pigros excitabit, ſceleratos obiurgabit, ac minis percellet illorum animos, ut reſipiſcant, contumaces diſciplina Eccleſiæ puniet,

niet, hoſtibus ora obſtruet. Sic Chriſtus feciſſe legitur: ita Paulus faciendum præcipit. Quartum, ſanctitas uitæ. Debet enim pius paſtor forma gregis eſſe iuxta Pauli ſententiam: Et Chriſtus uult paſtores prælucere alijs bonis operibus. Qui harum partium uel minimam neglexerit fraudulenter facit opus Domini, ideoq; maledictus uoce Domini pronunciatur. His officijs ſeu partibus, ſi ritè fungerentur pleriq;, non tam molli fruerentur ocio. Sed ter ſtulti ſumus, qui plus puluerem & cinerem timemus, quàm Deũ uiuentem. Multo rectius faceremus, ſi propoſitis nobis cõminationibus diuinis, cogitaremus Deũ haud impune laturum uiolationem ſui pacti. Tametſi enim ſtatim, ubi offenſus fuerit, non punit: tamen uerè peccata hominum tanquàm in faſciculo ligat, & recondit, donec ei uiſum fuerit iniquitates noſtras uiſitare. Ligata eſt, inquit Propheta, iniquitas

Ephraim,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Ephraim, reconditum eſt peccatum eius. Diu cumulauerunt ſcelera Sacerdotes Leuitici, ſed tandem Deo iuſtas pœnas dederūt. Et Malachias Sacerdotibus pactum Leui uiolantibus ait ex uerbis Domini: Et ego reddā uos contemptibiles & humiles omni populo, quoniam non cuſtodiſtis uias meas, hoc eſt, quia uiolaſtis pactum Leui. Si quis autem quærit qualenam fuerit illud pactum, audiat eundem Prophetam dicentem: Pactū meum fuit cū eo uitæ & pacis, dediq; ea illi ob timorem. Timuit enim me, & à facie nominis mei contritus fuit ipſe. Lex ueritatis fuit in ore eius, & iniquitas nō eſt inuenta in labijs eius: in pace & æquitate ambulauit mecū, et multos reuocauit ab iniquitate. Labia enim Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia legatus Domini exercituū eſt. Habes his Prophetę uerbis pulcherrimè deſcriptum pactum quod Do-

minus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

minus cum Leui pepigit. Dominus pacem & uitam promittit, ſed timenti ſe & ritè fungẽti ſuo officio. Vt enim in omni pacto eſt mutua obligatio: ita & hîc. Deus promittit pacem & uitam: Leui Deum timet, & recipit ſe cõmiſſam legationem cum fide & diligentia obiturum. Numerat autem hîc partes pacti à parte Leui plures, quarum prima eſt timor Dei, qui ſincerus eſſe nequit, niſi à fide proficiſcatur. SECVNDA: Lex ueritatis in ore eius, hoc eſt, doctrina uera, ſancta & pura. TERTIA: Et iniquitas non eſt inuenta in labijs eius, hoc eſt, falſam & fucatam doctrinã fugit, atq; adeò ut peſtẽ deteſtatur quicquid ex ore Domini non hauſit. QVARTA: In pace & æquitate ambulauit, hoc eſt, ſtuduit uitam ſuam componere ad normam iuſticię meę, ſeruando pacem & æquitatem cũ proximis. QVINTA: Et multos reuocauit ab iniquitate, ſcilicet doctrina, correptione, cõminatione,

deinde

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

deinde & uitæ ſanctimonia, idq; nomine domini exercituũ cuius eſt legatus. Hæc de pacto Leui & cõminatione Sacerdotũ uiolantium pactũ iſtud ideo à me dicta ſunt, ut & me & mei ſimiles qui in locũ Leui ſucceſsimus excitem ad officium præſtandum, niſi malimus promiſſa à Deo uita & pace excidere. Porrò quoniã pars pacti eſt, ut puram & ſinceram Dei doctrinam tradamus ſinguli pro ſuæ uocationis, & gratię modolo, Ego prima religionis rudimenta in hoc libello explicare ad captum puerorum inſtitui. Si quis autẽ hunc meum laborem & conatũ improbare uelit, ꝓpterea quòd multi extent libelli qui hanc doctrinã puerilem profitentur, ijq; à præſtantiſsimis uiris conſcripti, ei zelum quidem permitto ſuum, modò ipſe uiciſsim meũ mihi officiũ non adimat. Similis zelus fuit in Ioſuah filio Nun, qui cũ audiret Eldad & Medad in caſtris dei Prophetare, uoluit ut Moſes eos prohiberet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

8

hiberet. Sed quid ad hæc Moſes? Vti-
nam (inquit) uniuerſus populus do-
mini Prophetæ eſſent, & quòd daret
Iehouah Spiritũ ſuũ ſuper eos. Ioſuah
zelo Moſis egrè tulit quòd alij, quàm
ipſe, prophitarent. Sed Moſes zelo
Dei optat omnibus Propheticũ Spi-
ritũ, ut omnes cõiunctis uiribus reg-
num Chriſti ornent & amplificent.
Ego igitur etſi Moſen aſſequi non
poſſum: nõ tamen iudico mihi tacen-
dũ eſſe, cùm Eldad & Medad ſit etiam
locus Prophetandi in caſtris Dei. At
ſi quis non Ioſuæ zelo, ſed leuitate
animi noſtrum improbet factum, ei
reſponſum uolo, quòd olim Demo-
ſthenes ſuis Sycophantis reſpondit:
ἐπιτιμᾶν μὲν παντὸς ἐστὶ συμβου-
λεύειν δὲ οὐ παντός.

Tibi autem uenerande Præceptor
hanc meã Catecheſin dedicare uolui,
ut extaret meæ erga te gratitudinis
teſtimonium. Tua enim inſtitutione
& ope ita me, dum ſub tua ferula fui,
adiutum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

adiutũ fuiſſe agnoſco & profiteor, ut progreſſus qualeſcũq; ſecuti ſunt tibi haud immeritò acceptos feram. Nam me non ſolũ in religionis rudimentis fideliter inſtituiſti: uerum etiam cùm fortunæ meæ eſſent plus ſatis tenues benignè me tuis facultatibus ſubleuaſti. Hanc tuã liberalem manũ hodie quoq; exoſculantur multi, qui apud uos literas & pietatem ſub præceptoribus eruditione & pietate pręſtantibus Magiſtro Petro Paulino & Magiſtro Andrea Laurẽtio diſcunt. Prudenter enim & piè illud poetæ cogitas. Quas dederis ſolas ſemper habebis opes. Oro patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti ut te & illos adeoq; omnes uenerandos collegas capituli ueſtri in ſui nominis gloriam, & ſcholæ ueſtræ optimè conſtitutæ conſeruationem quàm diutiſsimè incolumes & in uera pietate concordes conſtanteſq; ſeruare uelit. Hafniæ 4 die decembris, anno à Chriſto nato 1560.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

VNDE DICITVR CATECHESIS?

A κατηχεῖν: quod eſt propriè, non ſcripto, ſed voce viua doctrinam aliquam tradere.

VNDE SVMPTVM EST VOCABVLVM κατηχεῖν?

Ab antiquo ſacerdotum more, qui myſteria religionis non commendarunt ſcriptis: ſed ea uiua tradiderunt uoce: idq; ijs tantum qui ſuis ſacris erant initiatj: quem morem, etiam olim fuiſſe ſanctis patribus ante Moſen apparet.

TENEO VIM VOCABVLI, DIC IAM CLARE QVID SIT CHRISTIANA CATECHESIS?

Chriſtiana catecheſis, eſt inſtructio in chriſtiana religione, quæ fit uiua uoce docentis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVOMODO VOCATVR QVI ITA DOCET?

Catecheta, & qui docetur, Catechumenus.

QVID QVAESO SVMMATIM DOCET CATECHESIS CHRISTIANA?

Quòd quemadmodum propter peccatum homines a Deo damnati, a reatu per fidem Chriſti liberentur: ita liberati Deum uero cultu in hac uita colant, ac tandem reſuſcitatis corporibus per Chriſtum uita fruantur æterna.

VIDEO SCOPVM CHRISTIANAE CATECHESEOS, AGE CAPITA EIVS DOCTRINAE DISTINCTE TRADE?

Vniuerſa Catecheſis continet doctrinam duplicem, vcʒ rerum & ſignorum: ad hæc enim duo tanquam ad ſumma capita, omnia referri debent, quæ in chriſtiana catecheſi traduntur.

Quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVAE EST DOCTRINA RERVM?

Lex ſeu Decalogus, Symbolum apoſtolicum, & orandi forma a Chriſto præſcripta.

QVAE EST DOCTRINA SIGNORVM?

Doctrina de baptiſmo & cœna domini, quæ duo ſacramenta ab eccleſia dicuntur, cuius appellationis ratio ſuo loco explicabitur.

QVAE SVNT PARTES CATECHESEOS?

Quinq; numerantur, doctrina legis ſeu Decalogus, Symbolum, Oratio, baptiſmus & cœna.

QVOMODO HAE PARTES SCOPO CATECHESEOS SERVIVNT?

Vt lex Deum monſtrat, peccatum reuelat, damnationem oſtendit, uerum Dei cultum præſcribit: Ita Symbolum liberationem a

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

peccato per Chriſtum fieri indicat: quæ liberatio fide apprehendenda, ut oratione expetitur: ita ſacramentis obſignatur & confirmatur, Donec tandem in poſſeſsionem uitæ æternæ per Chriſtum peruenerimus.

DE PRIMA PARTE CATECHISMI.

QVAE EST PRIMA PARS CATECHISMI?

Doctrina legis diuinæ ſeu Decalogus.

QVID HABES QVOD NECESSARIO DE LEGE DEI TENENDUM EST?

Id paucis quibuſdam quæſtionib: complectar.

1 Quam uaria ſit acceptio uocabuli LEGIS.
2 Quid ſit lex moralis, quæ decalogus dicitur.
3 An legi morali quiſquam ſatisfacere poſſit.

4 Quiſnā ſit legis diuinæ uſus.
5 Quatenus lex ſit abrogata.
Quæ ſunt 6 Quomodo Chriſtus legem impleuerit.
7 Quæ ſit legis ſumma.
8 Quæ legis appendices.
9 Quæ legis diuiſio.
10 Cur lex Dei lapideis tabulis ſit inſculpta.
11 Quod nam ſit diſcrimen legis & Euangelij.
12 Quæ ſint partes legis, & quæ partium legis explicatio.

DE PRIMA QVAESTIONE.

QVASNAM HABET ACCEPTIONES VOCABVLVM LEGIS?

1 In genere quamuis doctrinam ſignificat, Nam Hebreis nomen a docendo habet, quibus lex dicitur Thora a Iara: id eſt, docuit. vt in illo: lex domini immaculata, id eſt, doctrina cœleſtis eſt pura.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

2 Quoties opponitur lex Prophetis, ipſum Moſen cum pentateucho deſignat, ut in illo dicto Pauli ad Rom: 3: Iuſtitia fidei teſtimonium habet in lege & in Prophetis.

3 Quando opponitur lex Euangelio, pro lege morali & eius appendicibus ſumitur, ut in illo Pauli: Nos iuſtificamur fide abſq; operibus legis.

4 Lex oppoſita gratiæ, iram DEI & damnationem ſignificat, ut in illo Pauli: Nos non ſumus ſub lege ſed ſub gratia.

5 Cum opponitur lex ueritati, umbras legales notat, ut in illo Iohannis: Lex per Moſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum. Hic lex, & damnationē cui opponitur gratia: & umbras legales, quibus opponitur ueritas, ſignificat.

6 Lex oppoſita tempori Chriſti exhibiti, notat totam Moſis politiam cum

cum regno & ſacerdotio, ut in illo Pauli ad Gal: 3: Priuſq̃ uenit fides ſub lege cuſtodiebamur.

7 Lex interdum accipitur pro imperio ſeu ui ad aliquid impellendi, quæ uis intelligitur ex caſu addito, ut cum dicitur lex pecati, lex membrorũ, lex mentis, lex ſpiritus. in quibus dictis lex per Metonymiam pro ui impellente accipitur, idq; nunc in bonam partem, nunc in malam.

8 Lex interdum pro eo cui additur accipitur, ut cũ dicitur ad Rom. 3 Lex fidei, id eſt fides, & lex operũ j: opera. Hæc uaria ſunt uocabuli legis ſignificata, quorum applicatio ex periſtaſi locorum facile intelligi poteſt.

DE SECVNDA QVAESTIONE.

Quid

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVID EST LEX MORALIS QVAM DECALOGVM APPELLAMVS?

Eſt præceptio diuina requirens ab omni homine perfectam, puram, & perpetuam obedientiam erga Deum, quæ vt promittit uitam & ſalutem obedientidus: ita mortẽ & damnationem cõminatur ijs, qui hanc obedientiam non præſtant. Vocatur autem moralis, quia perpetua uiuendi regula eſt, ad quam mores cuiuſq; ſunt exigendi.

DE TERTIA QVAESTIONE.

POTEST NE QVISQVAM LEGI MORALI IN HAC VITA SATISFACERE?

Nemo ſanè præter Chriſtum ſolum.

QVOMODO ID PROBAS?

Ex Paulo quatuor demonſtrationes colliguntur, quarum prima a naturæ prauitate ſumitur, qui enim fieri poteſt ut

teſt, ut ex impuro & fetido fonte, pura & lympida aqua hauriatur?

2 Sumitur ex Vniuerſali experientia, Nam cùm omnes morti, quæ eſt pœna uiolatæ legis obnoxij ſunt, ſequitur totumgenus humanũ transgreſsionis legis diuinæ reum eſſe.

3 Sumitur ex ſcripturæ teſtimonio, qualia plurima ſunt, Omnes declinauerunt & inutiles facti ſunt: Item non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuens.

4 Sumitur a neceſsitate uictimæ Chriſti, unde Gall. 2. Si ex operibus eſt iuſtitia, Chriſtus fruſtra mortuus eſt. Proinde cùm Chriſtus non ſit fruſtra mortuus, ſequitur neminem ex operibus iuſtificari poſſe, Nemo igitur legi ſatis facit.

Has quatuor demonſtrationes memoriæ cauſa, his verſibus concludo.

Natura, experientia, uerbum, uictima monſtrant.

Quod nullus lege iuſtificetur homo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

DE QVARTA QVAESTIONE

QVIS EST VSVS LEGIS MORALIS?

Legis moralis uſus triplex eſt, externus, internus & ſpiritualis. Primus ad externum hominem pertinet, quem lex externè regit. Secundus internum hominē ſpectat, quem lex accuſat, damnat, reumq; coram Deo peragit. Tertius ad nouū hominē refertur, quem lex in cultu Dei uero dirigit, Eſt enim lex ſanctis norma uitæ. hunc legis triplicem uſum, hoc diſticho complector.

Lex hominem regit externum ueteriſq; reuelat
Errores, uitæ eſt regula ſancta nouo.

CVR PRIMVM VSVM VOCAS EXTERNVM?

Quia ad externum hominem in hac uitæ conſuetudine pertinet, qui uſus

prop-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

propter quatuor cauſas neceſſariꝰ eſt, quas hoc uerſu complector.

Mandatum, pœnæ, pax publica, dux ad Ieſum.

Confirmatur autem hic uſus ad Gal: 5. his uerbis· Lex pædagogus ad Chriſtum.

CVR SECVNDVM VSVM VOCAS INTERNVM?

Quia pertinet ad Conſcientiam hominis, quam ream arguit & damnat, Lex enim regula eſt, ad quã conſcientia ſingula opera, quæ a nobis fiunt, exigit & examinat, Cùm enim quid a nobis factum ſit iuxta regulam legis, iudicio mentis approbatur, quod iudicium in corde ſequitur læticia : Contra ſi factum aberrat a legis regula, iudicio mentis damnatur, quod iudicium ſequitur in cor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

in corde dolor, et pauor propter īminentem pœnam. Confirmatur autem hic uſus Rom. 3. per legem eſt agnitio peccati.

CVR TERTIVM VOCAS SPIRITVALEM?

Quia ad hominem ſpiritu renatum pertinet, quem inſtruit in uero Dei cultu, præſcribitq; certam uiuendi regulam. Confirmatur hic uſus Ieremiæ 20. in pręceptis meis ambulate.

DE QVINTA QVAESTIONE

QVATENVS LEX EST ABROGATA?

Lex triplex eſt, Moralis, Cæremonialis, & Iudicialis. Prima habet duas partes, quæ ſunt, Norma uitæ & appendix de promiſsionibus & comminationibus. Norma uitæ nec in hac uita nec in futura abolebitur. Deus enim perpetuam dilectionem erga ſe & ſuam

ſuam creaturam ſuo ordine requirit. Comminationes conuerſis ſunt abolitæ, iuxta illud Pauli: non ſumus ſub lege ſed ſub gratia, Item ad Gal. 3. Chriſtus pro nobis factus eſt maledictum. Promiſsiones autem fiunt pijs ratæ in Chriſto. Cæterũ non conuerſi legi toti cum ſua damnatoria ſententia obnoxij ſunt, iuxta illud, maledictus eſt qui non fecerit omnia quæ ſcripta ſunt in libro legis.

Lex cæremonialis abolita eſt, quo ad uſum, non quo ad ſignificationem. Nam res quas figurabant cæremoniæ ſunt æternæ.

Lex iudicialis quo ad uſum eſt libera, poteſt enim ea magiſtratus vti uel non uti, At quantum ad ſignificationem attinet, perpetua eſt, Nam politia Moſis, regni Chriſti typus erat.

DE SEXTA QVAESTIONE

QVOMODO CHRISTVS IMPLEVISSE LEGEM DICITVR?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Quantum ad Moralem attinet, cui omnes homines obnoxij ſunt, primum reſpondeo, quòd eam quatuor modis impleuerit, 1. Perfectè obediendo legi Dei, nullum enim unq̃ peccatum contra legem Dei fecit, ſed eam plena erga Deum & proximum dilectione adimpleuit. 2. Deriuando in ſe ius damnatorium legis. 2. Cor: 5. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo. 3: Infundendo conuerſis ſpiritum ſanctum, ut ipſi iam quæ legis ſunt facere incipiant, Qui enim ſpiritu Dei ducuntur hi ſunt filij Dei. 4. Transformando nos plenè ad ſuam ſimilitudinem quod futurum eſt in æterna uita, vnde illud Pauli ad Gal: Nos ſpiritu ex fide ſpem iuſticię expectamus. Cæremonialem autẽ legem impleuit Dominus, dum id quod cæremonijs ſignatum erat, opere cõpleuit. Idem de Iudiciali lege ſentiendum

eſt Cæ=

eſt. Cæterũ modos impletæ per Chriſtum legis moralis hoc diſticho complexus ſum.

Implet dum præſtat, dum ius damnabile tollit.
Pneumate dũ donat, dũ ſua regna dabit

DE SEPTIMA QVAESTIONE

QVAE EST SVMMA LEGIS MORALIS?

Dilectio Dei & proximi, Sic enim Paulus ait. 1. Timoth: 1. Summa legis eſt dilectio. idem probatur Deut: 6. & Matth. 22 Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo &c, & proximũ tuum ſicut teipſum.

AN NON ALIVD REQVIRIT LEX QVAM AFFECTVM DILECTIONIS?

Dilectionis uoce Synecdochicôs intelligitur omnis affectus coniunctus cum

tus cũ dilectione, & omnis actio interior & exterior, q̃ naturaliter requirit dilectio, per quã dilectio vera ſe prodit & ueluti conſpiciendã præbet. vt enim qui diligit Deum, eum ſimul timet, colit, prædicat, inuocat, & patienter ab eo promiſsa expectat, omnia quæ grata illi ſenſerit faciens: ita qui proximum amat, ſuperiores ſe reueretur, pares complectitur, inferiores ſubleuat, atq; omnia omnibus quæ utilia ſenſerit, & uult & facit. Poteſt & ita reſponderi ad quæſtionem, quod lex doceat in ſumma, quid expetendũ & quid fugiendum ſit, Vt enim expetendum eſt honeſtum: ita quod turpe eſt, fugiendum eſt: & hac ratione ſumma legis hoc uerſu continetur.

Quis ſit honeſti, quis turpis fons lege docetur.

Quis autem ſit honeſtatis, & contra quis turpitudinis fons, continetur hoc diſticho.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Primus honeſtatis fons eſt dilectio: Cõtra,
Turpia progenerat ſæua cupido tibi.

DE OCTAVA QVAESTIONE

QVAE SVNT LEGIS APPENDICES?

Ego ſum Dominus Deus tuus, uiſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, & non cuſtodiunt mandata mea: Et faciens miſericordiam in milia his, qui diligunt me & cuſtodiunt præcepta mea.

Huc & illa dicta pertinet: Qui fecerit ea, uiuet in eis. Et maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis. harum appendicum uſum uide ſupra in declaratione quartæ quæſtionis.

DE NONA QVAESTIONE.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvae est legis divinae divisio?

Plures ſunt legis diuinæ diuiſiones, quarum tres ſunt præcipuæ.

Prima: legum diuinarum, Alia eſt Cæremonialis, alia Iudicialis, alia Moralis.

Qvaf est Caeremonialis?

Quæ ritus eccleſiaſticos, cæremonias, & ſacrificia gubernat, Cuius uſus in templo fuit Solomonis.

Qvae est ivdicialis?

Quæ iudicia & controuerſias forenſes moderatur.

Qvae est moralis?

Quæ mores omnium regit, & normam uiuendi uniuerſalem hominibus præſcribit.

Secvnda. Legum alia eſt præceptiua, ut quæ præcipit aliquid operis fieri. Alia prohibitiua, ut quæ prohibet quæ fieri non conuenit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Tertia. Legum alia immediatè Deum reſpicit, Alia circa officia hominibus debita, uerſatur.

DE DECIMA QVAESTIONE.

Cvr lex in lapidibvs tabvlis est exarata?

Hoc Symbolicum eſt: Monet enim hoc Symbolo Deus, tantam duritiem noſtrorum cordium eſſe, vt non prius lex Dei in ea inſcribi poſſit, quam Deus ſuo digito ea adaptauerit, legemq; ſuam ipſe ijs inſcripſerit. hæc Symbolica ſignificatio hoc diſticho continetur.

Saxea lex Moſis, tibi ſaxea pectora ſignat
Mollia quæ digitus fecerit ipſe Dei.

Deinde etiam lapidearum tabularum Symbolo ſignificatur, quòd Deus nolit ulla uetuſtate aboleri obedientiam, quã in lege morali requirit.

DE VNDECIMA QVAESTIOME.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVODNAM EST DISCRIMEN LEGIS ET EVANGELII?

Quadruplex eſt: Primum ſumitur a noticia, quia lex naturæ quodãmodo nota eſt: Euangelium autem nullo modo rationis acumine percipitur. At ſi quis quęrit, cur lata ſit lex quæ natura nota eſt. Is ſciat ob tres cauſas id factum eſſe: Quarum prima eſt, vt legis naturæ authoritas noua hac publicatione confirmaretur. 2. vt quæ per conſuetudinem peccandi & ſceleratorum multitudinem latere ceperant, manifeſtarentur. 3. Vt conſtaret certa Deum colendi ratio, ne pij Ethnicis & Philoſophicis ſuperſtitionibus a uero Dei cultu abducerentur. Has tres cauſas memoriæ cauſa hoc diſticho complector.

Cur data lex nota eſt? ut confirmetur, vt alte
Mentibus inſideat: ut pia corda regat.

Secun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Secundum ſumitur a promiſsionum differentia, promiſsio enim legalis habet coniunctam conditionem impletæ legis: Sed promiſsio Euangelij,non habet annexam conditionē impletæ legis, Sed tantum fidei quæ oblatum per Euangelium beneficium apprehendit, ac poſteâ ſuos germanos ædit fructus.

Tertium ſumitur a differentia uirtutum utriuſq;,Lex enim occidit, & eſt miniſterium mortis,Euangelium autem uiuificat,& eſt uitæ miniſterium 2. Cor: 2.

Quartum ſumitur ab obiectis, legis enim comminatio ad impenitentes &non ad conuerſos pertinet: Euangelij promiſsio ad pœnitentes, & non ad impœnitētes pertinet,quēadmodum propoſitis exemplis docet Chriſtus Luc: 7. Matth· 22. Nā apud Lucam teſtatur Chriſtus ad mulierem pœnitentem pertinere gratiam Euan

gelij, Et apud Mattheum teſtatur comminationem legis pertinere ad ſuperbum legiſperitum. Hoc quadruplex legis & Euangelij diſcrimen complector hoc diſticho.

Noticia & promiſsio, uis ſubiectaqꝫ quantum
Lex ab Euangelio differat, ecce docent

DE DVODECIMA Quæſtione.

QVOT SVNT PARTES LEGIS DIVINAE?

Decem ſunt Decalogi præcepta, quæ duobus continentur capitibus, quæ ſunt. Dilige Iehouah Deum tuum ex toto corde tuo &c. Et proximum tuum ut teipſum.

QVID PRIVS CAPVT CONTINET?

1 Mandatum homini datum.
2 Affectum dilectionis.
3 Obiectum ad quod ille affectus referendus eſt. 4 Cauſa indicatur, Cum dicitur: Dominum Deum tu

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

um, iſta enim pronomina cauſas dilectionis inſinuant.

¶ Modum dilectionis, videlicet q̃ ex toto corde, ex tota anima, ex totis uiribus. Eadem quinq; continentur ſecundo capite.

Chriſtus dicit in Euangelio, ſecundum ſimile eſſe priori, quomodo id intelligendum ſit, expone.

Non in ordine, non in obiecto non in dilectionis gradu, iſta ſimilitudo eſt poſita, Nam dilectio Dei ordine prior eſt, obiecto dignior, & gradu ſuperior dilectione hominis. Eſt enim Deus prę omnibus diligendus & ante omnia & ſuper omnia. Sed SIMILE in affectu, Nam utrumq; requirit dilectionem, In obligatione, Nam vtrumq; obligat uel ad obedientiam vel ad pœnam, Et in conſecutione obedientiæ iuxta illud Iohannis dictum: Qui dicit ſe diligere Deum, & proximũ ſuum odit, mendax eſt.

In ſingulorum præceptorum explicatione hæc quinq; dici poſſunt.

1 Quid mandet lex.

2 Quid uetet.

3 Quam habeat obedientia promiſsionem.

4 Quã habeat uiolatio legis pœnã

5 Quis ſit uſus legis externus, internus, & ſpiritualis. Hæc quinq; diſticho hoc complector.

Lex mandat, prohibet, promittit, & indicat iram.
Additur his uſus qui meditandus erit.

DE PRIMO PRAECEPTO.

RECITA PRIMVM PRAECEPTVM.

Ego

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Ego ſum Iehouah Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti: Non habebis Deos alienos coram me.

QVAE EST RATIO HVIVS PRAECEPTI?

Quòd Deus conditor rerum, ſolus ſit omnium bonorum fons & dator.

QVIS FINIS? Vt omni idololatria & impietate abiecta, ipſe ſolus habeatur Deus noſter, & ſolus à nobis uero cultu colatur.

QVID CONTINENT HAEC LEGIS VERBA?

Duo. proœmium, & expoſitionẽ pręcepti: proœmiũ enim eſt. Ego Iehouah Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti. Expoſitio autẽ pręcepti.

Non habebis Deos alienos coram me.

QVID SIBI VVLT PROAEMIVM?

Hoc continet duo: Primum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

modum cognoſcendi Deum per uerbum & beneficium Dei, verbum eſt: Ego Iehouah Deus tuus &c. Beneficium: Qui eduxi te de terra Ægypti. Deinde continet proœmium confirmationem legis diuinæ à poteſtate promiſſione & beneficijs præſtitis, De quibus latius uide Enchiridion noſtrum.

QVID HABET EXPOSITIO?

Hæc ut meminit alienorum Deorum & ueri Dei: ita præcipit ut uerum Deum habeas, & alienos Deos fugias ſeu non habeas.

QVID EST HABERE DEVM?

Eſt mente, affectu, voluntate adeoq; omnibus viribus Deum complecti.

QVOMODO MENTE COMPLECTIMVR DEVM?

Quan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Quando in mente eſt uera noticia Dei, uidelicet quòd ſit unus æternus Deus, pater, λογος, & ſpiritus ſanctus, quòd hic Deus ſit fons omnis boni, quòd ſuas creaturas amet, ꝙ ad ſe confugientes iuxta promiſſiones uelit iuuare: Et contrà contumaces punire. Hæc in genere uera Dei noticia eſt, quæ in duas formas diſtinguenda eſt. Eſt enim alia noticia Dei legalis, alia Euangelica.

QVOMODO AFFECTV AMPLECTIMVR DEVM?

Cùm ex uera Dei noticia naſcitur affectus congruens noticiæ, ut timor Dei, fiducia, dilectio, ſpes: Sed diſcernendum eſt inter fiduciam legalem & Euangelicam, quarum illa naſcitur ex noticia Dei legali, hæc oritur ex noticia Dei Euangelica.

QVOMODO DEVM COMPLECTIMVR VOLVNTATE?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Cùm ex mentis recto iudicio & puro animi affectu naſcitur uoluntatis alacritas ad imperandum omnibus uiribus, ut Deo obedientiã præſtent.

QVOMODO DEVM COMPLECTIMVR VIRIBVS?

Cùm ipſæ vires interiores & exteriores voluntati alacriter imperanti quæ mens rectè iudicat, & affectus purè ſuadet, obſequuntur & imperata præſtant.

QVAE ERGO OPERA IN HAC LEGE PRAECIPIVNTVR?

Ea colliguntur ex ijs quæ dicta ſunt, videlicet amor dei, notitia dei, timor, fiducia, dilectio, alacris voluntas, & ſtudium omnium virium obediendi Deo.

QVAE OPERA PROHIBENTVR HAC LEGE?

Ea partim continentur in hoc dicto,

dicto, habere Deos alienos: partim ex Antitheſi operum præceptorum extruuntur.

QVID EST ERGO DEVS ALIENVS, ET QVID EST HABERE DEOS ALIENOS?

Cùm in plurali dicit alienos Deos ſignificat multa eſſe, quæ hominibus loco Dei eſſe ſoleant. Eſt autem loco Dei homini, quidquid homo fingit ſibi ex quo pendit, & unde auxilium ſperat, & opem abſq; uero timore ueri Dei. Vnde auaritia a Diuo Paulo idololatria dicitur.

POSSVNT NE STATVI CERTA GENERA ALIENORVM DEORVM?

Poſſunt quidem: Primum enim Alieni dij ſunt idola gentium.

2 Sancti, cùm illis ab hominibus diuinus honos exhibetur.

3 Bona interna, & externa animi, corporis, & fortunæ, Adeoq; omne

in quo homines gloriari ſolent. Quicunq, enim hæc mẽte, affectu, volũtate amplectitur abſq; timore veri Dei, Alienos dicitur habere Deos. Licet quidem, imò oportet Creaturas Dei ſuo ordine diligere, modò illius dilectionis fons ſit verus Dei timor, idola autem, quæ ſunt opera Sathanæ perpetuò execrari oportet.

QVAE OPERA EX ANTITHESI PROHIBITA ESSE COLLIGIS?

Cum amore uerbi Dei pugnat odium uerbi: cum noticia Dei, pugnat ignoratio Dei, & omnis falſa perſuaſio de Deo, vt Philoſophorum & Hęreticorum, ut qui de diuinitate non rectè ſentiunt, In quorum numero eſt Epicurus, & greci Philoſophi omnes: Item qui de perſonis non rectè iudicant, ut Arius Sabellius & multi alij: Item qui de voluntate Dei perperàm ſentiunt, ut qui de gubernatione, prouidentia promiſsionibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

& comminationibus, erroneum habent iudicium.

Cum timore pugnat ſecuritas, cũ fide diffidentia, cum dilectione fremitus ſub cruce, Cum ſpe deſperatio & ἀνελπιστία, Cum alacritate uoluntatis, auerſio uoluntatis, & cum uirium prõptitudine ad obediendũ ignauia, et torpor et quę grecè dicitur ἀκηδία

QVAE SVNT PRAEMIA OBEDIENTIAE HVIVS PRAECEPTI?

Fauor Dei & miſericordia iuxta promiſsiones legi additas: uerum quia nemo legi ſatisfacit, præmia promiſſa tantummodò conferuntur conuerſis.

QVAE POENA VIOLATAE LEGIS HVIVS?

Maledictio, & damnatio, & viſitatio iniquitatis in tertiam & quartam generationem, iuxta comminationes huic legi additas.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVIS EST VSVS HVIVS LEGIS?

Vt examines tuam conſcientiam ad legis normam, & ſententiam legis mente recolas hoc pacto. Primò, in hoc examine cùm uideas te legi non ſatis feciſſe, agnoſce peccatum tuum, Agnoſce te legis diuinæ transgreſſorem eſſe. Secundo, agnoſce ſententiam legis aduerſus te latam, iuſtã eſſe. Tertiò, fuge peccatum, expaueſce ad iram Dei, & dole quòd Deum tuo peccato offenderis. Quartò, confugito uera fide ad Chriſtum peccati expiatorem, & ueniam delicti uiua fiducia expete.

Quintò, Nactus remiſsionem peccatorum fide Chriſti, redi ad regulam legis, & iuxta illam uitam tuam quantum quidem id fieri poteſt componito, Ac ita cum Dauide orato: Spiritum rectum innoua in uiſceribus meis, Et da mihi ut ambulem in lege tua. Hæc noua obedientia

&ſi im-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

& ſi imperfecta eſt, placet tamẽ in renatis propter Chriſtum. Hic vſus ſimili modo, accommodari etiam debet reliquis præceptis.

QVID, EST NE PARS PRIMI PRAECEPTI PROHIBITIO SCVLPTILIVM?

Etſi reuera ſecunda lex eſt, quẽadmodum omnes veteres tradunt, & confirmatur ex Deutronomio: tamen ne cum conſuetudine recepta eccleſiarum noſtrarum pugnare videamur, Coniungamus hanc legem cũ prima, præſertim cùm nihil referat, ſiue diſtinguatur à prima, ſiue coniungatur, modo ex Decalogo non excludatur

QVID ERGO INTERDICTO SCVLPTILIVM PROHIBETVR?

Duo hoc interdicto prohibentur, Vnum ne Deum vlla effigie exprimere tentemus.

QVAE EST HVIVS PROHIBITIONIS RATIO?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Effigies Dei manu hominis expreſſa cedit in contumeliam diuinæ maieſtatis.

Qvi sic?

Quia Deus eſt expers corporis, inuiſibilis, & infinitus: Effigies autem omnis ex materia corporea fit, & eſt uiſibilis, & terminis clauditur, quare in Deum ſummè contumelioſa eſt.

Alterum quod prohibetur eſt, ne incuruemus nos coram ullo idolo cauſa religionis

Qvae est hvivs interdicti ratio?

Is qui hoc facit, Primum inuertit naturæ ordinem, dum ſubijcit ſe infra creaturas, quarum dominus eſt conſtitutus immemor ſuæ dignitatis. Deinde ſacrilegium committit, tribuens creaturæ cultum, qui ſoli creatori debetur. Glorificate inquit Deum in ſpiritu, & in corpore ueſtro

quæ ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

quæ ſunt Dei. Quicunq; igitur coram lignis & lapidibus religionis cauſa procumbunt, ſerpentem adorant qui ligni fructu primos occidit parentes:

QVAE IGITVR OPERA HĨC MÃDANTVR ?

Vt corpore & anima nos coram Deo proſternamus, idq; ex uero Dei timore: Omnis enim obedientia ex timore Dei proficiſci debet.

QVAE PRÆMIA SERVATÆ, ET QVÆ POENÆ HVIVS LEGIS VIOLATÆ SVNT ?

Quia obedientia & inobedientia huius legis manat ex obedientia vel inobedientia primæ legis, eadem præmia hic promittuntur obedientibus, & eædem pœnæ proponuntur tranſgreſſoribus.

QVIS EST VSVS HVIVS LEGIS ?

Idem qui primæ eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVAESTIO DE IMAGINI-bus & Idolis.

LICET NE ERGO VLLA HABERE IDOLA SEV IMAGINES?

Imo licet. Verum ne hîc erretur, ſciendum eſt eſſe Triplicem uſum Imaginum, Superſtitioſum, Typicum & Politicum: Superſtitioſus uſus ſolus damnatur uerbo Dei, ubicunq; in ſcriptura uel imagines, uel ſculptilia damnantur. Typicus uſus erectione AEnei Serpentis in Deſerto, & Cherubim in propiciatorio con firmatur. Politicus uſus triplex eſt: Hiſtoricus, Symbolicus, & qui ornatus cauſſa adhibetur: horum nullus eſt prohibitus. Hiſtoricus qui ad intelligendas rectius rerum diſcriptiones, & ad memoriam rerum conſeruandam facit, exemplo ſanctorum patrum confirmatur, qui ſtatuas erexerunt in rerum geſtarum memoriam,

riam. Symbolicus, qui de re alia nos admonet, ut imago in moneta Cæſaris admonebat Iudæos, ꝙ Cæſari eſſent ſubiecti. Confirmatur Chriſti facto, qui monetã Cæſaris in manus accipiens, non damnauit imaginem. Circumferebant etiam Apoſtoli monetam Cæſaris imagine inſignitam, qualẽ & Petrus de ore piſcis accepit. Qui ornatus cauſa adhibetur, Solomonis confirmatur exemplo, & Dei etiam mandato, qui uarijs picturis uoluit ſuum ornari templum. Quare hic uſus reprehendi non debet.

SED QVID DICIS DE TRINITATIS IMAGINE?

Prophanum inuentum eſt, & uoce Dei prohibitũ. uerum ſi loco primæ perſonæ poneretur nubes, unde uox ſonuit, aſcriptis uerbis: Hic eſt filius meus Dilectus: & deinde Columba, & effigies Chriſti hominis exprime-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

exprimeretur, hiſtoriæ conſeruandæ gratia, nihil haberet impietatis. Sed pingere Deum Patrem ſenis alicuius barbati forma, magna eſt impietas, prohibita uoce Dei.

SVNT NE IMAGINES, LIBRI LAICORVM?

Concedo id quidem, ſi tantum hiſtoriæ cauſa, & non ſuperſtitionis gratia, adhibeantur. Verum in menſa Dominicæ Cœnæ, ſculptilia, uel imagines poni poſſe ſine periculo non arbitror, præſertim cùm homines nimis proni ſunt in ſuperſtitionum labyrinthos.

DE SECVNDO PRAECEPTO

QVODNAM EST SECVNDVM PRÆCEPTVM?

Non aſſumes nomen Domini Dei tui inuanum: Cuius Antitheſis eſt. Aſſumes nomen domini Dei tui legitimè & rectè. id eſt ſanctificabis nomen Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVÆ EST RATIO HVIVS PRÆCEPTI?

Quòd Deus conditor rerum, ſolus ſit omniũ bonorum fons & dator.

QVIS FINIS?

Vt maieſtas nominis Dei inter homines habeatur ſacroſancta.

QVID EST NOMEN DEI?

Eſt cum ipſe Deus, tum quidquid de eo dignè dici poteſt, vtpote omne, quod in eius noticiam, famam & gloriam uergat.

QVÆ OPERA HAC LEGE MANDANTVR?

Omnia quæ faciunt ad nominis Dei noticiam, famam, & gloriam promouendã inter homines: vt ſunt.

1 Inuocatio.
2 Prædicatio factorum Dei.
3 Gratiarum actio
4 glorificatio.
5 Confeſſio.
6 Cultus iuriſiurandi.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVAE OPERA PROHIBENTVR HAC LEGE?

1 Quidquid pugnat cum vera inuocatione Dei, ut non inuocare, ſine fide inuocare, frigidè inuocare, non intellectis uerbis orare, inuocare ſanctos.

2 Quidquid pugnat cum gratiarum actione, ut non agere gratias Deo, Phariſaica oſtentatio ſine fide, Boatus in templis, & conductitia opera Monachorum & Sacrificulorũ qui fumum vendunt.

3 Quidquid pugnat cum prædicatione operum, & iudiciorum Dei, vt iudicia & opera Dei non rectè æſtimare, ſilere beneficia Dei.

4 Quidquid pugnat cum glorificatione, ut ſcandaloſa uita, ſciſmata, & contentiones.

5 Quidquid pugnat cum confeſſione, ut abnegatio Dei, fidem celare propter hominum amicitiam, uel o-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

dium, non ingenuè fateri, cui religioni quis ſit addictus.

6 Quidquid pugnat cum cultu iuris iurandi, ut periuratio, execratio in iurando leuitas.

De præmijs, pœnis, & uſu, uide primum præceptum.

DE TERTIO PRAECEPTO

QVODNAM EST TERTIVM PRAECEPTVM?

Memento ut diem Sabbati ſanctifices.

QVAE EST RATIO HVIVS PRAECEPTI?

Quòd Deus conditor rerum ſolus omnium bonorum ſit fons & dator.

QVIS FINIS?

Vt proprijs operibus emortui, ueram ſanctificationem operibus à Deo mandatis meditantes, ſinamus nos à Deo ſanctificari.

QVID EST SABBATVM? QVID SANCTIFICARE? ET QVID SABBATVM SANCTIFICARE?

Sabbatum eſt ſeptimus ſeptimanæ dies, in quo Dominus quieuit poſteaq̃ ſex diebus creaſſet cœlum & terram. Sanctificare in genere eſt aliquid ſegregare a prophano vſu, purum & incontaminatum ſeruare, adeoque vſui ſacro, cultuiq; diuino deſtinare. Proinde ſabbatum ſanctificare, eſt ſeptimum ſeptimanæ diem ab vſu prophano ſegregare, illum purum & incontaminatum ſeruando, ſacro ac diuino cultui deſtinare.

AN NON MOSAICVM SABBATVM EST ABOLITVM?

Eſt quidem quantum ad cæremoniam, & certæ diei ſeruatæ à iudæis obſeruationem: Sed non quantum ad Genus attinet, Symbolicam ſignificationem, & Typum.

Quod-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVOD NAM EST ILLVD GENVS?

Vt in ſingulis ſeptimanis, vnum aliquem diem ſegregemus a prophano vſu, & illum diuino cultui deſtinemus, atq; adeò apoſtolos imitemur, qui primum diem ſeptimanæ in locum vltimi ſubrogarunt, quem ideo vocarunt κυριακην, quia & Dominus eo die reſurrexit, & cultui Dei is dies deſtinari debeat, quemadmodum ex apocalypſi patet.

QVAE EST SYMBOLICA SIGNIFICATIO, SEV TYPVS?

Significatio ſabbati commodè in triplex tempus diuidi poteſt, Præteritum, Præſens & Futurum : Si prætetum ſpectes, ſabbatum fuit typus quietis Dei ab operibus ſuis poſt rerum creationem, vnde μνημοσυνον

rerum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

rerum creatarum fuit. Deinde typus fuit requiei populi Dei in terra Canaan poſt multos in Ægypto exhauſtos labores, quemadmodum ex Pſalmo, Epiſtola ad Hebræos indicat: Præterea adũbratio fuit Sabbatiſmi domini requieſcentis in ſepulchro, peractis redemptionis noſtræ laboribus. Si præſens tempus Eccleſiæ reſpicias, Sabbatum fuit figura quietis conſcientiarum à peccatorum procellis, poſt liberationem a regno Diaboli per Chriſtum ducem. Deinde ſignum eſt, quòd Deus nos ſanctificet, iuxta illud Exo: 21. Ezech: 20. Sabbatha mea dedi eis, vt eſſet ſignum inter me & eos ut ſcirent, quòd ſim Iehouah qui ſanctifico eos: huius ſanctificationis & nos admoneant noſtra feſta.

Poſtremò, adumbrat uitam ſanctorum perpetuò in meditatione quietis cœleſtis tranſigendam.

Si tempus futurum reſpicias,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Sabbatũ fuit typus conſummationis mundi, Quemadmodũ enim ſex dies operationis Dei in creatione mundi adumbrabant ſex annorum milia iuxta dictum Eliæ: Ita ſabbatum ſignificat æternitatem quietis in cœlo, & ſabbatisſimum illum beatum perpetuò duraturum, quem ſancti expectant.

QVIBVS IN REBVS SITA ERAT OBEDIENTIA SABBATI APVD IVDAEOS?

In uacatione totius familiæ ab operibus ſeruilibus, in cæremoniarum & ſacrificiorum obſeruatione, in meditatione legis Dei, in fidei & charitatis exercitijs. Vt ergò iſta opera præcepta erant: ita his contraria prohibita.

DE FESTIS CHRISTIanorum.

QVOTVPLICIA SVNT FESTA CHRISTIANORVM?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Triplicia. Dominicus dies, Feſta Saluatoris, Memoriæ ſanctorum.

CVR DOMINICVS DIES OBSERVATVR?

Conſeruandi miniſterij, exercendæ pietatis, ordinis & diſciplinæ gratia.

CVR FESTA SALVATORIS OBSERVANTVR?

Primò, ut ordine diſcatur hiſtoria, 2. vt ſigillatim perpendantur beneficia. 3. vt beneficijs rectè utamur, in Dei gloriam, & noſtram ſalutem.

CVR FESTA CELEBRANTVR SANCTORŪ?

Multis ſanè de cauſis. 1 Vt cognoſcatur hiſtoria Eccleſiæ. 2 vt cogitentur beneficia Dei erga membra Eccleſiæ. 3 Vt gratiæ Deo pro ipſis agantur. 4 Vt varij ſanctorum caſus perpendantur. 5 Vt ſanctos imitemur in pœnitentia, uita, cultu, confeſsione, conſtantia, pacientia & alijs virtu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

virtutibus. 6 ut pijs ſuſpirijs ſancto-rum expetamus conſortium.

Qvæ svnt opera Christianorvm festorvm?

1 Abſtinere ab operibus impedientibus ſanctificationem ſabbati. 2 Sacris cœtibus reuerenter intereſſe. 3 Partem doctrinæ cœleſtis, quã proponit eccleſia piè meditari. 4 Cæremonijs cum ſumma grauitate & religione vti. 5 Sanctificationi animæ & corporis ſtudere per opera primi & ſecundi præcepti. 6 Familiam ſuam piè exercere, inſtruendo, monendo, corripiendo. 7 Exemplo Chriſti & ſanctorum, opera charitatis exercere uiſitando ægrotos, conſolando triſtes, iuuando ægenos.

Qvæ opera prohibentvr?

Cum operibus præceptis pugnantia.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Vt cum primo, ſeruilia opera impedientia miniſterium, & voluptuaria.

Cum ſecundo, uel non intereſſe ſacris, vel ſine fructu intereſſe, uel cum ſcandolo intereſſe.

Cum tertio, docentem non audire, ſed vel contemnere, uel culpare, ſi culpa vacat.

Cum quarto, vel nunq̃ vti ſacramentis, vel ſine fide vti, vel malè de ſacramentis ſentire, vel honeſtas et graues cæremonias calumniari.

Cum quinto, Impuritati animæ vel corporis indulgere.

Cum ſexto, vel familiam negligere, uel eam auocare à ſacris, uel prauè inſtituere, vel non explorare quantum in pietate proficiat.

Cum ſeptimo, nulla ægrotorum, triſtium, & ægenorum cura tangi, nullis charitatis operibus occupari.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvæ ſvnt præmia servatæ, et qvæ pœnæ violatæ hvivs legis?

Præmia & pœnæ ſunt hæc ſpecialia, vt enim præmium ſeruati ſabbati eſt profectus in pietate: ita pœna eiuſdem violati eſt pietatis naufragium, & piorum exercitiorum iactura.

Vſus huius legis petatur ex primo præcepto.

DE QVARTO PRAECEPTO.

Qvodnam eſt qvartvm præceptvm?

Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt prolongentur tibi dies, & benè tibi ſit.

Antequàm explicationem ſecundæ tabulæ aggrediamur ſciendum uenit, ꝙ omnis obedientia Secundæ tabulæ oriatur ex obedientia primæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

tabulæ: Prima immediatam obedientiam erga Deum, Secunda verò tabula mediatam poſtulat.

QVAE EST RATIO PRÆCEPTI?

Quòd Deus ſit amans ordinis, & gratitudinis.

QVIS FINIS?

Vt conſeruentur in mundo ſtatus, & ordines, quos Deus ordinauit

QVID EST HONOR?

Honor eſt reuerentia, qua veneramur proximi dignitatem, quam vel ſuſtinet ex officio, vel ex peculiaribus donis Dei habet.

QVID VOCE PARENTIS SIGNIFICATVR?

Nomine PARENTIS Synecdochicè omnes ſignificantur Superiores, ſicut liberorum voce omnes inferiores notantur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

DISPONE ORDINE GRADVS INFERIORVM ET SVPERIORVM?

Parentes	Liberi
Præceptores	Diſcipuli
Tutores	Pupilli
Patresfamilias	Domeſtici
Miniſtri verbi	Auditores
Magiſtratus	Subditi

REGVLA.

Horum analoga iura & officia requiruntur in hoc quarto præcepto.

QVOTVPLICIA OPERA REQVIRVNTVR HOC PRÆCEPTO?

Triplicia.

Alia enim reſpectu inferiorum, alia ſuperiorum, alia reſpectu finis huius præcepti, qui eſt conſeruatio ſtatuum in mundo, quos Deus ordinauit.

QVÆ OPERA MANDANTVR INFERIORIBVS HOC PRÆCEPTO?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Omnia ſignantur uoce honoris & ſunt hæc præcipua. 1 Statuere ſtatum ſuperiorum eſſe ordinationem diuinam. 2 Libenter ſe ſubijcere poteſtati maiorum. 3. Vera ſtorga parentes complecti.
4 Reuereri. 5 Obedire in honeſtis & licitis. 6 Gratitudinem & beneficentiam exhibere. 7 Errata maiorum ἐπιεικείᾳ tegere, vel prudenter diſsimulare.

Qvæ svnt opera mandata svperioribvs?

Omnia, quæ officijs liberorum iure analogo reſpondent, vt ſunt:
1 Mutuus amor. 2 Diligens educatio. 3 Prudens tractatio, ne vel indulgentia, uel auſteritate nimia perdantur liberi. 4 Liberos in bonis artibus, & pietate erudire.
5 Non facientes officium uirgis & pœnis cohibere.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvæ SVNT OPERA QVÆ PRÆCEPTORIBVS MANDANTVR?

1 Amare diſcipulos.
2 Fideliter docere.
3 Quæ docta ſunt repetere, & examinare. 4 Caſtigare torpentes.

Qvæ SVNT OPERA QVÆ MANDANTVR MAGISTRATIBVS ET TVTORIBVS?

Quia in parentum locum ſuccedunt Magiſtratus & Tutores, eadē ipſis officia incumbunt, licet adminiſtrationis modus varius eſt.

Qvæ OPERA REQVIRVNTVR RATIONE FINIS?

Præter enumerata, recta conſtitutio Rerumpub: & Oeconomiarum, vt nemo in ijs ſitocioſus, ſed ſinguli ſuas operas deſtinent conſeruationi totius corporis. Huc leges vtiles, huc iudicia pertinent. Commendatur ergo cuiq; diligens in ſua

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

uocatione functio. Magiſtratus proindè cura erit, ut ſinguli ſuum officium rectè faciant, ut ita humana ſocietas conſeruari poſsit.

QVÆ OPERA PROHIBENTVR HOC PRÆCEPTO?

Omnia, quæ enumeratis contraria ſunt, quæ ſunt diſponenda iuxta ordinem operum præceptorum.

QVÆ SVNT PRÆMIA OBEDIENTIÆ, ET QVÆ POENÆ INOBEDIENTIÆ?

Vt præmia benedictionis: ita pœnæ maledictionis uocabulo ſignantur. Pœnæ ſunt: Infortunium, calamitas, uaſtatio familiæ & domus, Rerumpub: turbatio, eccleſiæ dilaceratio, ac multa alia huiuſmodi.

QVIS EST VSVS?

Vſus idem qui primi, nimirum vt primũ examinemus noſtrum factũ ad normam legis. Deinde delictum conſpicientes, doleamus ob commiſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ſum peccatum. Tertiò : vt ſentientes ſententiam legis confugiamus ad Chriſtum. Quartò : nacti remiſsionem peccatorum, ad legem redeamus, vt tum demum nouam obedientiam præſtemus Deo.

DE QVINTO PRAECEPTO.

QVODNAM EST QVINTVM PRÆCEPTVM ?

Non occides. j: Tu homo non occides proximum j: quemuis alium hominem. Antitheſis
Vitam proximi conſeruabis.

QVÆ EST RATIO HVIVS PRÆCEPTI ?

Quia homo conditus eſt ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, homo non debet hominē occidere. Gen: 9.

QVIS EST FINIS ?

Vt mutuis officijs, & mutua beneuolentia hominum ſocietas inter ſeſe coaleſcat & conſeruetur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVID EST OCCIDERE?

Eſt perſonam proximi quouis modo lædere.

QVIS EST PROXIMVS?

Quilibet homo, ſiue benè, ſiue malè, nobis uelit: ſeu quilibet, ſiue benè, ſiue malè meritus eſt de nobis, ſiue ſit peregrinus, ſiue domeſticus, iuxta parabolam de Samaritano.

QVÆ OPERA PROHIBENTVR HOC PRÆCEPTO?

Duplicia. ſcilicet:

Quæ ſunt gradus ad externum homicidium, & ipſum externum homicidium.

QVI SVNT GRADVS AD EXTERNVM HOMICIDIVM?

Cogitata, affectus, dicta & facta pugnantia cum dilectione proximi.

Cogitata & affectus: vt impatientia,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

entia, faſtidium, contemptus proximi, vindictæ cupiditas, ira, inuidia.

Dicta: vt maledictum, conuitium, obtrectatio. Facta: vt inſultatio, prouocatio, pulſatio, & huiuſmodi multa, quæ continentur in generibus poſitis.

QVID EST EXTERNVM HOMICIDIVM?

Eſt, hominem contra legis iuſticiam, ſententia, vel manu de medio tollere.

QVÆ OPERA PRÆCIPIVNTVR?

Hoc ex comparatione contrariorum liquet, & ex deſtinatione eorum quæ finem præcepti concernunt.

QVÆ EX COMPARATIONE COLLIGVNTVR?

1 Patientia
2 Beneuolentia
3 Facilitas
4 Comitas
5 Placabilitas
6 Clementia
7 Affabilitas
8 Benedicentia
9 Beneficentia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvæ respectv finis reqvirvntvr?

Iuſticia particularis, qua paribus reddimus officia: Miſericordia, qua afflictis & ægenis ſuccurrimus, & Fortitudo animi, qua oppreſſos defendimus.

Qvæ svnt præmia obedientiæ?

Beati, inquit dominus, mites, Beati pacifici, beati miſericordes. Et Iohannes: Deus Charitas eſt & qui manet in Charitate in Deo manet, et Deus in eo. Talia ſunt multa corporalia & ſpiritualia præmia, quæ uoce benedictionis continẽtur: Remittite & remittetur vobis.

Qvæ svnt pœnæ transgressioni additæ?

Qui, inquit dominus, ſanguinem hominis effuderit, effundetur & ſanguis eius: Item qui gladium acceperit gladio peribit, Inquieta vita multiplex periculum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Sed qvid de præceptoribvs, parentibus & Magiſtratu dicendum eſt qui interdum iraſcuntur, & Magiſtratus haud raro hominem è medio tollit?

Hæc ſunt officia diuinitus illis commendata: verum cauendum eſt, ne illorum officium uitioſis corrumpatur affectibus.

Qvalis qvæso ira in præceptoribus, Parentibus, atq; alijs Superioribus ferenda?

Quæ ex bona cauſa, id eſt, amore erga proximum procedit moderatè ad bonum finem, id eſt, ad conſeruationem & emendationem proximi.

Qvis vsvs?

Idem qui eſt ſuperiorum.

DE SEXTO PRAECEPTO.

Non mæchaberis.

Qvæ est ratio hvivs præcepti?

Quia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Quia Deus puriſsimus, & caſtiſsimus eſt ſpiritus, requirit ab omni rationali creatura, puritatem & caſtitatem.

QVIS EST FINIS HVIVS PRÆCEPTI?

Vt abnegata omni immunditia, in uera ſanctitate imaginem Dei repreſentemus, ac ſocietatem coniugalem a Deo mandatam amplectamur.

QVÆ OPERA PROHIBENTVR?

Triplicia: Primo, quæ ſunt gradus ad libidinem animi, vel corporis. 2 Signa quæ declarant libidinem. 3 Externum factum expreſſè prohibitum.

QVI SVNT ERGO GRADVS HÎC PROHIBITI?

1 Occaſio: ut ocium, malum ſodalitium. 2 Cogitatio impura. 3 Affectus inordinatus, praua concu-

concupiſcentia. 4 Intemperantia omnis.

QVæ SVNT SIGNA TESTANTIA LIBIDINEM ANIMI?

1 In ſermone ſpurcicies. 2 Amatoriæ cantilenæ. 3 In uultu procacitas 4 Nutus libidinoſus. 5 In inceſſu mollities. 6 In habitu deliciæ ad exitandum libidinẽ compoſitæ

His adijciuntur concertationes & certamina potandi, prouocationes ad libidines, gula, ebrietas, quæ omnia in ocio tanq̃ in mollisſimo puluinari recumbunt,

QVODNAM EST EXTERNVM FACTVM PRæCEPTI?

Omnis uſus ueneris extra honeſtum coniugium: ut raptus, fornicatio, adulterium, inceſtus, & nefandum illud Sodomiticum flagitium.

QVæ OPERA PRæCIPIVNTVR?

1 Animi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

1 Animi, & corporis caſta puritas
2 Continentia, 3 Sobrietas.
4 Refrenatio pullulantium affec-
tuum 5 Caſta honeſtas in dictis, ge-
ſtibus & factis. Præterea etiam om-
nia exercitia quæ faciunt ad concili-
andam, & conſeruandam caſtitatem:
& diligens commiſsi muneris func-
tio, Ieiunium, corporis caſtigatio,
abſtinentia à rebus prouocantibus
hominem, breuiter mortificatio ve-
teris Adami.

QVÆ SVNT PRÆMIA SERVATÆ LEGIS?

Multiplicia ſanè ſunt: primò enim Deus delectatur habitare in Caſtis animis. Deinde Dominus ait, Beati Mundi corde quoniam ipſi Deum videbunt, 3. bona conſcientia. 4. fœlix in alij rebus ſuceſsus. 5. Exemplum caſtitatis ornatur prĕmijs ſpiritualibus, et corporalibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVæ SVNT PŒNæ VIOLATæ LEGIS?

1 Deus deſerit impurum animum & expellitur Spiritusſanctus. 2 Sathan ingreditur domum ſibi aptiſsimam. 3. Mentis iudicium corrumpitur, iuxta illud: Fornicatio, vinum & ebrietas auferunt cor, 4 Errores in omnibus actionibus. 5 Mala conſcientia. 6. Infamia. 7. Varij morbi. 8 Aeternus interitus, niſi maturè occurratur per pęnitentiam.

QVIS EST VSVS?

Idem qui & ſuperiorum.

QVOMODO PAVLVS EXAGGERAT VIOLATIONEM HVIVS PRæCEPTI?

Sex argumentis, quorum primum ſumptum ab ordinatione Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Corpus deſtinatum eſt Deo, Ergo horrendum ſcelus eſt iſtud libidine contaminare.

Secundum ſumitur a nobilitate corporis: Corpora Chriſtianorum ſunt membra Chriſti, Ergo horrendum ſcelus eſt illa ſcortis cõmunicare

Tertium à grauitate ſceleris:

Reliqua peccata ſunt extra corpus, Sed qui ſcortatur in proprium corpus peccat.

Quartum à deſtinatione corporum Chriſtianorum: Sunt enim corpora Chriſtianorum templa Spiritus ſancti, Ergo grauiſsimum ſcelus eſt, illa ulla libidine contaminare.

Quintum ſumitur à iure diuino, naturali, & ciuili: Res empta eſt ſub iure emptoris,

Chriſtiani ſunt empti ſanguine Chriſti, Ergo, grauiſſimum flagitium eſt ea libidine contaminare.

Sextum ſumitur a fine noſtrorum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

rum animorum, & corporum. Glorificate, inquit Paulus, Deum in ſpiritu, & corpore veſtro, quæ ſunt Dei.

AN CONTRA HOC INNATVM VITIVM LIBIDINIS NVLLA SVNT REMEDIA ?

Imò ſunt potiſsimum quatuor, hoc diſticho comprehenſa.

Ores, caſta legas, ieiunes, ocia uites,
Si ſeruare voles corpora caſta Deo.

DE SEPTIMO PRAECEPTO.

Quodnam eſt ſeptimum præceptum?

Non furaberis.

QVID EST FVRARI ?

Eſt quocunq; modo facultatibus proximi inſidiari, & eas ſibi vſurpare.

QVæ EST RATIO PRæCEPTI ?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Cùm Deus iuſtiſsimus ſit, uult ut ad normam ſuæ iuſticiæ, ſuum cuiq; tribuamus.

Qvis est finis Præcepti?

Vt noſtra ſorte contenti, ſuum cuiq; tribuamus, ac communem ſocietatem communibus officijs foueamus, ac iuuemus.

Qvæ opera prohibentvr?

Cauſa: videlicet cupiditas habendi, & eius effectus: nimirum furtum.

Sed qvotvplex est fvrtvm?

Duplex.

Humanum, & Sathanicum. Humanum rurſus duplex: Aliud enim in rebus committitur, aliud in iure.

Qvæ fvrti genera committvntur in rebus?

1 Clancularia alienæ rei ſurreptio.

Violentia, cui rapina, & prȩda ſubijcitur.

3 Impo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

3 Impoſtura, quæ committitur in
1 Pondere. 2 Menſura
3 Numeratione. 4 Contractu
5 Rerum permutatione 6 fucatis mercibus 7 Rerum falſa prædicatione.

4 Prætextus iuris, uidelicet cùm ſpecie aliqua iuris, aliena ad nos transferimus.

5 Prætextus donationis, cum videlicet ſuperiores aliquid ab inferioribus petunt, quod ipſi negare non audent.

QVANDO FVRTVM COMMITTITVR IN IVRE?

Quando aliis, quod ipſis vel ex pacto, vel ex officio debemus, non præſtamus, vt cùm negas operario mercedem, vel quandocunq; homines non reddunt ſibi mutuo Charitatis officia.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

AGE POSTQVAM INCIDIMVS IN MENtionem debiti, explica nobis debitorum rationem.

Cùm Paulus inquit, nemini quicq̃ debeatis, niſi hoc, vt alij alios diligatis, Significat duo eſſe debitorum genera. Quorum vnum omninò ſoluendum eſt, Ita ut amplius non debeas. Alterum ſoluendum quidem ſemper, ſed non ita ſolui poteſt, quin perpetuò debitor maneas: Res mutuò acceptas ubi ſolueris non amplius debes, proximum nunq̃ ita dilexeris, quin adhuc debitor maneas.

SED VNDE HVIVS DVPLICIS DEBITI DIFFERENTIA PETENDA EST?

Ex duplici obligatione: Quarum vna eſt ciuilis, Altera naturalis. Ciuilis obligatio, eſt cùm legibus magiſtratus ad ſoluendum debitum cogimur. Debita, quæ hac obligatione de-

one debentur, uult reddi Paulus, ſicuti & hoc pręceptum: Non furtum facies. Naturalis obligatio, quæ & diuina dicitur, eſt cùm lege naturæ, & diuina cogimur ad ſoluendum debitum. Lex naturæ eſt, quod uis tibi, hoc facito alteri, & contrà: quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris. Lex diuina, dilige proximum tuum ſicut te ipſum. Iuxta hoc debiti genus, ſemper memineris debitoris, & iuxta quod, boni uiri ſemper inueniunt, quod proximo debeant, quemad: Samaritanus qui ſpoliatum Iudæum refocillauit.

QVODNAM EST DIABOLICVM FVRTVM?

Quod committitur ad imitationem Diaboli, qui animos primorũ parentum auocauit a Deo, vt ſibi adhęrerent, Sic Abſolon 2 Reg: 25. dicitur furatus eſſe corda uirorum Dauid, cuius furti Rei peraguntur,

Qui animos diſcipulorum a præceptoribus auellunt, ſubditorum a magiſtratu, liberorum a parentibus, ſeruorum a dominis &c. 2. Samu: 15.

Qvæ opera mandantvr?

1 αὐταρκεία, qua quis ſua ſorte contentus uiuit.

2 Labor probus in honeſta vocatione.

3 Commutatiua iuſticia ſeruans æqualitatem in contractibus.

4 Liberalitas, & miſericordia.

5 Vſus facultatum legitimè acquiſitarum pius, & ſanctus. De hoc rerum vſu uide Enchiridion in loco diuitiarum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvæ ſvnt præmia præſtitæ legis?

Eadem quæ quarti præcepti, Iuxta illud: pondus habebis iuſtum & multo uiues tempore: Item, qui fœneratur Domino, miſeretur pauperis: Item Pſalmus: miſeretur, & accommodat iuſtus, & ſemen eius in benedictione erit.

Qvæ ſvnt pœnæ violatæ legis?

Prout ſunt varia furtorum genera: ita & pœnæ ſunt variæ. Et quoniam fures non ſolum polyticam ſocietatem turbant, contra quartum præceptum, Verum etiam Oeconomias euertunt, incurrunt in varias pœnas, ut ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Maledictio, mala conſcientia, infamia, damnum in rebus, iuxta illud : væ qui prędaris, quoniam ſpoliaberis ipſe. Et Auguſt· Nemo habet iniuſtum lucrum ſine iuſto damno, furatur quis ueſtem, & fidem amittit, In arca eſt lucrum iniuſtum, in conſcientia damnum.

QVIS EST VSVS?

Idem qui eſt ſuperiorum.

DOCET NE PRÆTER HÆC ALIVD HOC PRÆCEPTVM?

Imò, duo docet: Primò, quòd lege diuina ſanciatur diſtinctio dominiorum.

Secundò, ꝙ pius poſsit iuſtè acquirere facultates, atq; eas rectè poſſidere, contra furores Anabaptiſticos.

DE OCTAVO præcepto.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVODNAM EST OCTAVVM PRÆCEPTVM?

Non reſpondebis falſum teſtimonium aduerſus proximum tuum.

QVÆ EST RATIO PRÆCEPTI?

Quia Deus eſt uerax, uult ſuam creaturam amantem eſſe ueritatis, & fugere quidquid eſt falſum & fictum.

QVIS EST FINIS?

Vt ueritatem ſine fuco colentes, placidius & tranquillius in humana ſocietate viuamus.

QVÆ OPERA HAC LEGE PROHIBENTUR?

Quæcunq; ſub nomine falſi teſtimonij intelligi poſſunt.

QVOT MODIS COMMITTITVR FALSVM teſtimonium?

Duobus. ſcilicet:

 In iudi-

In iudicio, & extra iudicium.

QVOMODO IN IVDICIO?

Cum vel actor falſam accuſationem intendit, uel defenſor inficiatur quæ verè obijciuntur, uel teſtis aut ignota, aut falſa teſtatur, vel iudex aliquo affectu corruptus peruertit ueram ſententiam. Prohibentur ergo hic falſa accuſatio, mendax defenſio, uanum teſtimonium, & legis corruptio.

QVOMODO COMMITTITVR FALSVM teſtimonium extra iudicium?

Tribus modis. Animo, lingua, facto.

QVOMODO ANIMO?

Cum animus malam ſuſpicionem de proximo fouet, & non candidè, ut par eſt, de eo iudicat.

QVOMODO LINGVA?

Docendo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Docendo praua, calumniando ea, quæ uel benè dicta ſunt, vel mitigari interpretatione poſſunt, detrahendo alijs honorem & exiſtimationem, criminando, & quouis modo mentiendo.

QVOMODO FACTO?

Omni hypocriſi in uita & moribus, item picturis & ſignis non iuſtā analogiam ad res ſignatas habentibus, quà in re peccant haud rarò pictores, qui dant rebus formam, quam ipſi fingunt.

QVÆ OPERA MANDANTVR?

In iudicio, amor, & ueritas in actore, defenſore, teſte & iudice: Extra iudicium, amor ueritatis, candor animi, rectum iudicium de proximo, temperantia linguæ. Iacobus: ut ſitis tardi adloquendum.

QVÆ SVNT PRÆMIA SERVATÆ LEGIS?

Eadam quæ quartæ, iuxta illud

Pſalm:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Pſalm: 33. Si quis homo vult uitam, & diligit uidere bonos dies, cohibe linguam tuam à malo, ne labra tua loquantur dolum. Item Prouerb: 31. Qui cuſtodit os ſuum & linguam ſuam, à tribulatione animam ſuam cuſtodit. Lucæ 8. Nolite iudicare & non iudicabimini.

QVæ SVNT POENÆ VIOLATÆ LEGIS?

Eędem quæ primæ & quartæ legis, vt in exemplis apparet Doech, Senatorum falsò accuſantium Suſſannam, Ananiæ, Hoſtium Danielis &c.

QVIS VSVS?

Vt agnito reatu noſtro deploremus transgreſsionem, ac confugiamus ad Chriſtum, cuius fide iuſtificati conabimur hanc legem uita exprimere.

QVAESTIO DE Mendacio.

Eſt ne

Eſt ne omne mendacium prohibitum?

Triplex eſt mendacium: Pernitioſum, Iocoſum, & Officioſum.

Pernitioſum, quo vel gloria Dei obſcuratur, vel proximus læditur, idq; uel in perſona, vel in fama, uel in rebus: hoc mendacij genus cum fide ſtare nequit.

Iocoſum eſt duplex: Alterum ex petulantia ſeu libidine mentiendi naſcitur, abſq; tamen læſione alicuius, Sed tantum hoc quæritur, vt auditores ευτραπελία demulceantur: hoc quia non decet Chriſtianam grauitatem, fugiendum eſt. Aliud rebus deſcribendis ſeruit: vt Apologi, Drammata. Hoc genus, quia vtilem finem habet & cum charitate non pugnat, nequaq̃ eſt damnandum.

Officioſum, quo vt nullus læditur: ita aliqua vtilitas ſemper ſpectatur.

Obſte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Obſtetrices mentitæ ſunt Pharaoni, Raab meretrix ſuo magiſtratui. Dauid fugiens Saulem, Regi Achis. Hoc genus umbra pietatis tegitur, Etſi pugnare cum ſimplicitate Chriſtiana uidetur.

DE NONO ET DECIMO præcepto.

Non concupiſces rem proximi.

Antitheſis.

Toto corde ſis proximo charus & utilis.

QVÆ EST RATIO PRÆCEPTI?

Quia Deus ſanctus & purus eſt, & ab omni mala concupiſcentia alienus uult nos puritati & ſanctitati ſtudere.

QVIS EST FINIS?

Vt nulla cupiditas cum charitate Dei & proximi pugnans humanos animos perturbet, & à recto auocet.

Quid

QVID EST CONCVPISCENTIA in genere?

Eſt bonarum, malarumue rerum appetitus,

QVID EST CONCVPISCENTIA MALA quæ hîc prohibetur?

Eſt innata ex propagatione corruptæ naturæ corruptio, inclinatio ad res illicitas, & prauitas qua exemplo noſtrorum parentum, qui diuinitatem appetiuerunt, æſtuamus, & ea quæ non deberemus appetimus.

QVÆ OPERA PROHIBENTVR HAC LEGE?

1 Damnatur hîc peccatum originis. 2. Appetitio alienarum rerum, omnium malorum fons, παντων μεν πρωτισα κακων επιθυμία εσί hanc Plato θηριον πολυκεφαλον nominauit. 3. Cupiditatum aſſenſus. 4 Cupiditatum geſtus.

QVÆ OPERA MANDANTVR?

1 Boni

1 Boni concupiſcentia legitima.
2 Humani cordis puritas perfectiſsima. 3. Vt non minori cura res proximi ſaluas cupiamus quam noſtras. 4 Perpetua mortificatio.

EST NE CONCVPISCENTIA MALA IN prioribus præceptis prohibita?

Eſt quidem, Sed diſcernendum eſt inter fontem & riuulos, hic fons intercludi pręcipitur, illîc riuuli, hîc paſſiua concupiſcentia, illîc actiua, prohibetur.

QVæ PRæMIA FRENATæ CONCVpiſcentiæ?

Omnes primæ & ſecundæ tabulæ promiſsiones huc pertinent, Nam ex frenata concupiſcentia, Obedientia erga totam legem naſcitur.

QVæ SVNT PœNæ LAXATæ concupiſcentiæ?

Omnes quæ in ſuperioribus præceptis recitatæ ſunt.

Qvis vsvs?

Vt agnitum Originis malum deploremus, ac confugiamus ad cõmunem medicum Chriſtum, rogantes ut ſuo ſanguine nos purificet, quo aliqua ei grata faciamus.

DE SECVNDA PARTE Catechismi.

Qvæ est secũda pars Catechismi?

Symbolum Apoſtolicum.

Qvid est Symbolvm Apostolicvm?

Eſt ſummaria quædam comprehenſio articulorum ſeu capitũ Chriſtianæ religionis, quæ totius doctrinæ Chriſtianæ veluti fundamentum eſt.

Qvæ est Ratio nominis?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Quia hæc fidei profeſsio, eſt ueluti nota, & teſſara quædam militaris quæ Symbolum appellatur. Quemadmodum enim milites mundani ſuo ſymbolo teſtantur, & cui ſeruiant, & cuius ſint hoſtes : Ita Chriſtiani hac fidei ſuæ profeſsione teſtantur ſe & Chriſto regi ſeruire, & eſſe hoſtes Diaboli, & membrorum eius.

Cvr Apostolicvm dicitvr ?

Quia vel ab Apoſtolis conſcriptũ eſt, & quaſi per manus traditum Eccleſiæ, quemadmodum vetuſtas credidit : vel quia Apoſtolica doctrina nititur tanquam fundamento firmiſsimo.

Qvid in svmma docet hoc Symbolum ?

Monſtrat nobis Deum & eius opera, ac veram ſalutis uiam per fidem in Deum indicat.

Qvæ svnt partes Symboli ?

Quatu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Quatuor ſunt partes.

1 De Deo patre.

2 De Deo filio homine facto.

3 De Deo ſpiritu ſancto.

4 De Eccleſia, & dei erga eam beneficijs. De his partibus, & quid ſentiendum ſit, & quid credendum confitendũq; ipſum Symbolũ docet.

QVAE EST PRIMA PARS SYMBOLI?

Credo in Deum patrem, omnipotentem, creatorem cœli & terræ

DECLARA HANC PARTEM?

Id certa quadam methodo conabor facere. In ſingularum itaq; partium declaratione hæc membra conſiderentur ſparſim.

1 Quænam res cognoſcenda proponitur, vt eius perſpicua noticia habeatur.

2 Rei propoſitæ confirmatio per ſcripturæ ſententias.

3 Qualis requiratur fides.
4 Vſus & noticiæ, & fidei.

QVÆ RES PROPONITVR NOBIS IN HAC PRIMA PARTE?

Quòd prima perſona unius diuinitatis ſit uerus, & æternus Deus, pater, omnipotens, creator cœli & terræ.

CVIVS NOS ADMONET APpellatio Dei?

Primum, quòd ſit vnus Deus æternus natura, qui trinus eſt in perſonis, pater, filius, & ſpiritus ſanctus.
2 Quòd hic vnus æternus Deus ſit fons, & autor omnis boni.
3 Quòd ex hoc bonitatis fonte liceat haurire omnibus ijs, qui eum inuocant.
4 Quòd tametſi longanimis ſit, & tardus ad iram, ſeueriſsimus tamen ſit oſor eorum, qui aduerſus ſe ſunt contumaces.

Cur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

CVR PATER DICITVR DEVS?

Duplici reſpectu: 1 Reſpectu filij vnigeniti, qua ratione ſola prima perſona trinitatis Pater dicitur.

2 Reſpectu hominum : Idq; uel ratione creationis, quia hominem ad imaginem ſuam creauit, qua re ſuum paternum animum declarauit : Vel ratione gubernationis, Sap : 14. Omnia pater tua prouidentia gubernas: Vel ratione adoptionis, iuxta illud: adoptauit nos in filios in dilecto: Vel ratione donationis, vnde à Iacobo dicitur pater luminum, id eſt, autor omnium bonarum rerum. Atq; hoc ſecundo reſpectu, non una aliqua perſona, ſed tota Trinitas Pater dicitur.

QVID HINC COLLIGENDVM eſt?

1 Quòd Deus erga nos paternam curam gerat, iuxta illud Pſal: Sicut pater miſeretur filiorum ſuorum : Ita Dominus miſeretur timentium ſe.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

2 Hinc concipienda fiducia erga illum, quòd nos nolit abijcere iuxta illud Eſaiæ, Numquid mater poteſt obliuiſci filij ſui, etſi illa oblita fuerit, ego non obliuiſcar.

3 Vt ei debitum officiũ præſtemus.

QVID ERGO HVIC PATRI TAM CLEmenti debemus?

Etſi omnia ei debeamus, tamen ea quartuor capitibus cõtineri poſſunt. Primũ enim debemus illi honorẽ, iuxta illud Malachiæ 6. Si ego ſum Pater veſter, ubi eſt honor meus?

2 Debemus ei imitationem, Ieremiæ 3. Patrem me uocabis, & poſt me ingredi non ceſſabis. Imitatio autem hæc ſita eſt in tribus potiſsimũ.

1 In dilectione, Epheſ: 5. Eſtote imitatores Dei vt filij chariſsimi, & ambulate in dilectione. 2 In Miſericordia Luc: 8. Eſtote miſericordes ſicut Pater veſter miſericors eſt. 3. In per-

In perfectione, Matth: 5. Eſtote perfecti ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.

3 Debemus ei obedientiã, cùm quia Pater eſt, idq; filij unigeniti exemplo, tum ob beneficiorum cumulum. præterea ob fructum obedientiæ. Poſtremo propter uitandas pœnas.

4 Debemus ei pacientiam in cruce & afflictionibus, his de cauſis, 1. Propter exemplum filij unigeniti. 2 Propter mandatũ Dei Prouerb: 3. Diſciplinam Domini fili mi ne abieceris. 3. Propter fructum pacientiæ, In ſilentio & ſpe poſsidebitis animas veſtras.

Cvr addit Symbolvm Omnipotentem?

Hoc Epitheton proprium Dei eſt, vnde quinq; colligamus. 1 Quòd omnia poſsit quæ velit, uult autẽ & quæ promiſit paternè, & quæ cõminatus eſt iuſtè. 2 Quòd nulla potẽtia poſsit ei reſiſtere, aut eũ impedire

3 Quòd conſeruaturus ſit Eccleſiam ſuam, uel in medio hoſtium, Id enim promiſit paternè. 4 Quòd ſit perditurus olim hoſtes Eccleſiæ, Id enim iuſtè comminatus eſt. 5 Admonentur cum pij, tum impij: Pij quidem, ut ſpem futuræ liberationis promiſſæ non abijciant, Impij vero iudicij & damnationis, niſi maturè reſipiſcant.

CVR ADDIT CREATOREM COELI & terræ?

Vt hoc argumento eius Omnipotentiam conuincat.

QVID IN CREATIONE SPECTANdum eſt?

Omnipotentia, ſapientia, iuſticia & bonitas. Omnipotentia, quòd ex nihilo condiderit omnia.

Sapientia, quòd ordine condiderit. Iuſticia in gubernatione & pro

uidentia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

uidentia conſpicitur. Bonitas in cõmunicatione ſuorum donorum.

QVIS EST FINIS CREATIONIS?

Vt Deus laudetur, & celebretur, Iuxta illud: Omnia propter ſeipſum creauit.

QVIS VSVS CREATIONIS?

Vt nos in timore Dei cum ſumma reuerentia utamur creaturis Dei in Creatoris gloriam.

QVÆ SVNT TESTIMONIA, QVIBVS PRIMA Symboli pars confirmatur?

Deut: 6. Audi Iſrael, Iehouah Deus noſter Iehouah vnus eſt. Malachiæ 2. Nunquid non pater vnus omnium noſtrum, Nunquid non Deus vnus creauit nos. Pſalm: 33. Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu eius omnis virtus eorum. Itē Pſal: Cœli enarrant gloriam Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVALEM FIDEM REQVIRIT HÆC PRIMA PARS?

Id hiſce uerbis ſignificatur, Credo in Deum. Eſt autem in Deum credere, certa fiducia ſtatuere, quòd uelit noſter Deus eſſe, noſter Pater, ſuſtentator & defenſor, cui nemo reſiſtere poteſt.

QVIS EST VSVS ARTICVLI?

Vt anima, lingua, & externa obedientia, hunc Deum noſtrum eſſe teſtemur, idq; profiteamur coram toto mundo.

QVÆ EST SECVNDA PARS?

DE REDEMPTIONE.

Optimo ordine ad redemptionem tranſsit, ſicut poſtea à gratia redemptionis tranſit ad immortalitatis gloriam.

HÆC PARS QVOT HABET ARTICVLOS?

Sex. Recita quęſo illos?

1 Et in Ieſum Chriſtum filium eius unicum Dominum noſtrum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

2 Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto, & natus ex Maria uirgine. 3. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus, Deſcendit ad inferna 4 Tertia die reſurrexit a mortuis, 5. Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei patris Omnipotentis, 6. Inde uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos.

AGE EXPLICA PRIMVM ARTICVLVM DE Redemptione, qui eſt:

Et in IESVM Chriſtum filium eius unicum Dominum noſtrum.

Hic articulus multa paucis complectitur: Primũ enim monſtrat, quæ ſit altera perſona in Diuinitate.
2 Eius nomen exprimit, quod filio Dei homini nato impoſitum eſt, quo ſignificantur eius beneficia. 3. Appellationem addit, qua modus ſaluandi ſignificatur. 4 Hunc Dei Filiũ Dominum & Monarcham Eccleſiæ pronunciat.

Qualis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

5 Qualis fides huius articuli requiratur exponit.

QVÆ EST ALTERA PERSONA in diuinitate?

Eſt æterni patris coæternus filius, qui, ut eſſentia idem eſt Deus cũ patre, & ſpiritu ſancto : ita proprietate diſtincta ab vtraq; perſona.

QVOMODO HOC PROBAS?

Quia ſcriptura dicit, Iehouah Deus noſter Iehouah vnus eſt, cogimur fateri vnum tantum eſſe Deum eſſentia, & naturæ ſimplicitate: Verum quia eadem ſcriptura filium alium à patre teſtatur, vt Iohan. 1. In principio erat verbum, & uerbum erat apud Deum,& Deus erat verbũ, neceſſè eſt fateri filium diſtinctam perſonam eſſe à patre. Hac ſimplici confeſsione contenti ſimus.

NOMEN QVOD FILIO DEI IMPOSITVM eſt?

In circum-

In circumciſione inditum eſt illi nomen Iesvs, quemadmodum Angelus præcepit, ac rationem reddidit, quòd ſuum populum à peccatis eius liberaturus eſſet.

Distinctivs qværso explana qvid doctrinæ, & conſolationis ſub hoc dulciſsimo nomine Iesv contineatur?

1 Quia Iesvs dicitur ex eo quòd ſit ſaluator mundi, ſignificatur quòd totus mundus ſine eo perditus, & damnatus ſit.

2 Quòd filius Dei ſolus ſit fons, & uia ſalutis, ut qui ſolus iure Iesvs appellatur.

3 Ex ſecundo ſequitur, quòd nulla opera, & nulla παθηματα ſint meritoria ſalutis.

4 Quòd hoc nomen Iesvs monſtret nobis Antidoton contra deſperationem, particularitatem, indigni-

tatem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

tatem, magnitudinem paccati, atq; adeò aduerſus omnia mala.

5 Hoc nomine IESV, ſumma Euangelij proponitur. Vt enim admonet nos peccati, & damnationis: ita monſtrat ſalutem, & redemptionem per remiſsionem peccatorum in nomine IESV. Hinc dominus Lucæ. 24. Oportet in nomine meo prædicare pœnitentiam, & remiſsionem peccatorum, Et Iohannis. 1. Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Et idem in Epiſtola: Sanguis IESV Chriſti purgat nos ab omni peccato.

QVæ EST APPELLATIO, QVA MODVS ſaluandi indicatur?

Chriſtus: nam vt nomen IESVS docet, quòd ſit ſaluator: Ita appellatio Chriſtus apperit quomodo ſit ſaluator.

HOC DIC APERTIVS?

Chriſtus græcè, hebraicè Meſsias, latinè vnctus, filius Dei dicitur triplici de cauſa. 1. quia eſt propheta. 2. Quia eſt Sacerdos ſeu Mediator. 3. Quia eſt Rex.

QVOMODO PROPHETA?

Quia, ut Olim ſuo ſpiritu Prophetis promiſsionem reconciliationis reuelauit: Ita hiſcè poſtremis temporibus eandem ſua voce propoſuit, & inculcauit, iuxta illud: Nemo vidit Deum vnq̃, Sed filius qui eſt in ſinu patris, ipſe uobis reuelauit.

QVOMODO SACERDOS SEV MEDIATOR?

Propter victimam, & interceſſionem. Nam vt victima ſua placauit patrem: Ita ſua interceſſione interpellat patrem, vt qui ſolus mediator conſtitutus eſt Dei & hominum, 1 Timoth. 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvomodo nobis rex eſt?

1 Quia demolitus eſt poteſtates, & deſtruxit opera Diaboli, iuxta illud pſalmi, & Pauli: Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem.

2 Quia ſuo ſpiritu in animis fidelium regnat.

3 Quia defendit Eccleſiam aduerſus inferorum portas.

Qvomodo Ecclesia filivm Dei ſuum dominũ & Monarcham agnoſcit?

Cùm mente, & ore confitetur, & dicit: Credo in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum, ipſum ſolum & non alium agnoſcit in Eccleſia Dominum, & Monarcham, iuxta Pſalm: 2. Ecce conſtitui regem meum ſuper Syon montem meum ſanctum.

Qvomodo qvæso est dominvs & Monarcha?

Guber-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

1 Gubernatione vniuerſali, qua ipſe cum patre, & ſpiritu ſancto, ut omnium rerum: ita & Eccleſiæ Dominus eſt.

2 Eſt Eccleſiæ dominus iure redemptionis, 1. Cor: 6. Eius enim ſumus iuris à quo redempti.

3 Propter defenſionem, qua ſemper adeſt ſuæ Eccleſiæ, eamq; tuetur.

4 Ratione poteſtatis, Is enim ſolus habet poteſtatem imperandi Eccleſiæ, quæ facienda ſunt.

CVR ADDIT SYMBOLVM, NOSTRVM?

Vt quemadmodũ pius firmiter ſtatuit, quòd filius Dei ſit ſuus Ieſus & ſuus Chriſtus: Ita ſciat quòd idẽ filius Dei perpetuam curam ſui gerat, arceat hoſtes, & tueatur Eccleſiam ſuam ab omnibus malis.

QVALEM FIDEM REQVIRIT hic articulus?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Talem, qualẽ primus, nempe quòd pius ita dicat, & profiteatur. Ego firmiter ſtatuo, quòd Dei filius ſit meus ſaluator, uerus propheta, unicus ſacerdos ſeu mediator, & Rex omnipotens, adeoq; Dominus, qui me ſua prouidentia gubernat, me redemit, me aduerſus Diabolum defendit, & qui ſolus poteſtatem habet imperandi mihi, quæ in ſuo regno ſpirituali uult fieri. Ex his etiam conſpicitur uſus.

DIC SECVNDVM ARTICVlum de Redemptione.

Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto, Natus ex Maria uirgine.

QVOT POTISSIMVM SPECTANDA IN HOC ARTICVLO? quatuor:

1. Fines aſſumptæ humanæ naturæ ab æterno Dei filio.

2. cur

2. Cur oportuit mediatorem, et redemptorē, Deum, & hominem eſſe.

3 Vtrum opus redemptionis naturæ alicui ſeorſim, aut perſonæ adſcribendum ſit.

4 Quæ potiſsimum circumſtantiæ in Hiſtoria conceptionis, & natiuitatis Chriſti ſunt ſpectandæ.

QVINAM SVNT FINES ASSVMPTÆ HVMAnæ naturæ ab æterno Dei filio?

1 Qui in Geneſi ponitur, vt contereret caput Serpētis, id eſt, interprete Iohanne, vt deſtrueret opera Diaboli idq; ſua potentia.

2. Vt ſua victima, & interceſsione placaret irā Dei iuxta illud: Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi.

3. Vt hominem iniuſtum ſuæ obedietiæ imputatione iuſtificaret, & reparata in eo imagine Dei, ipſum vita donaret æterna iuxta illud 2 Cor: 5

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum pro nobis, vt fieremus iuſticia Dei in ipſo.

Cvr oportvit mediatorem esse Deum & hominem?

Hoc requirebat iuſticia Dei, neceſsitas, Mediatoris conditio, & humana fragilitas.

Iuſticia Dei requirebat, vt aut totum genus humanum ſui reatus cauſa periret, aut aliquis in humano genere peccatum expiaret. Quemadmodum etenim vnus homo ſuo reatu fuit mortis, & damnationis autor: Ita congruebat ut unus in humano genere ſua iuſticia, uitæ, reconciliationis, & ſalutis autor exiſteret: Proinde redemptor & mediator homo eſſe debuit. Neceſsitas hec eſt: Nulla creatura ſola potuit aut iram Dei placare, aut gemitus cordiũ videre, aut mortem regnumq; Diaboli de-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ſtruere, quæ omnia à mediatore requiruntur, ergo neceſſe fuit eum Deum eſſe.

3 Conditionem mediatoris hanc eſſe oportuit, ut natura coniungeretur partibus diſsidentibus. Fuerunt autem partes diſsidentes Deus & homo: Oportuit igitur Mediatorem Deum & hominem eſſe. Hinc Irenęus: Oportuit mediatorem Dei & hominum, propter ſuam ad vtroſq; domeſticitatẽ in amicitiam & concordiam utroſq; reducere, & facere vt Deus reciperet hominem, & homo reſtitueretur Deo. Humana fragilitas requirebat talem mediatorem de cuius facultate & uoluntate non dubitaret, & ad quem auderet accedere in ſuis anguſtijs multitudine peccatorum obrutus. Hinc illud ad Heb: Debuit per omnia ſimilis fratribus reddi, ut miſericors eſſet, & fidelis pontifex in ijs, quæ apud Deum a-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

genda forent ad exipiandum vtiq; populi peccata.

VTRVM OPVS REDEMPTIONIS ALICVI naturæ ſeorſim, aut perſonæ ſit adſcribendum?

Nec naturæ diuinæ ſeorſim, nec humanæ competit, ſed perſonæ, id quod hiſce quinq; argumentis firmiſſimè colligitur.

Primũ ſumitur ab vnione hypoſtatica: Si enim alterius naturæ ſine altera eſſet redemptionis beneficium, nunquam λογος æternus maſſam humanæ naturæ aſſumpſiſſet. Nam ſi ſolius diuinæ naturæ eſt, cur aſſumpta eſt humana natura? Si ſolius humanæ eſt, quæ fragilis, & infirma eſt, vnde tantæ vires & facultates.?

Secundum ſumitur à collatione teſtimoniorum, qualia ſunt hæc: Semen

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

men mulieris conteret caput ſerpentis. Chriſtus apparuit ut deſtruat opera Diaboli. Hoc eſt nomen quod uocabunt eum Iehouah iuſticia noſtra. Quòd autem extrema duo teſtimonia non ad naturas ſeorſim ſint referenda, ſed ad perſonam per communicationem idiomatum, oſtendit medium, in quo officium mediatoris tribuitur perſonæ, alioqui extrema implicationẽ cõtradictionis haberẽt.

Tertium ſumitur à prærogatiua ſacerdotis Chriſti, qua excelluit ſacerdotes leuiticos, iuxta illud ad heb: Lex conſtituit Sacerdotes habentes infirmitatẽ, Sermo autem iuramenti, qui poſt legem conſtitutus eſt, filium in æternum conſummatũ. Hic, vt eadem epiſtola teſtatur, aſſumpſit humanam naturam, vt haberet quod offerret. Quartũ ſumitur ab officijs mediatoris, quæ nec diuinitati ſeorſi, nec humanitati ſe

orſim competunt, ſed toti perſonæ conueniunt: Non conuenit ſoli naturæ humanæ placare iram Dei, & deſtruere mortem, quia per ſe impotentior eſt, quã vt id præſtare poſsit. Nec hæc naturæ diuinæ conueniunt ſeorſim, quia ea non obnoxia fuit per ſe ad ea officia præſtanda, debuit igitur mediator Deus, & homo eſſe.

Quintum ſumitur à confeſsione Eccleſiæ: Sic enim habet Nicenum Symbolum: Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit. Et Sirillus: Mediator Dei, & hominum eſt, quia in eo Deus, & homo coniunguntur.

QVOT CIRCVMSTANTIÆ CONSIDERANDÆ ſunt in hiſtoria conceptionis & natiuitatis Chriſti? Sex.

QVÆNAM?

1 Quòd ab Angelo annunciata ſit.
2 Quòd mediator conceptus ſit de ſpiritu ſancto. 3 Quòd

3 Quòd conceptus ſit in virgine, & natus ex virgine.

4 Quòd ea uirgo fuerit deſponſata uiro.

5 Quòd Mater Redemptoris deſcenderit de proſapia Dauid.

6 Quòd Redemptor natus ſit regnante Auguſto imperatore. De his circumſtantijs vide Enchiridion.

DIC TERTIVM ARTICVLVM DE REDEMPTIONE.

Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus, deſcendit ad inferna.

QVOT PARTICVLAE IN HOC ARTICVLO ſunt ſpectandæ? Sex:

QVÆNAM?

1 Quòd filius Dei ſit paſſus,

2 Quo tempore ſit paſſus.

3 Quodnam fuerit paſsionis genus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

4 Euentus paſsionis videlicet mors
5. Sepultura
6 Deſcenſus Domini ad Inferos.

Verum priuſq̃ quęram explicationem propoſitarum particularũ, proponam quinq; quæſtiones, quarum explicatio illuſtrabit hunc articulum.

1. Qualenam ſit opus paſsio Domini coram Deo Patre.

2. Quænã concurrunt in hoc opere.

3. Quomodo vnius hominis opus ſatisfacere potuerit pro peccatis totius mundi.

4. Vtrum paſsio ſit perſonæ, aut humanæ naturæ tantum.

5. Quomodo fiat applicatio, vt virtute paſsionis Chriſti noſtrum peccatum expietur.

QVALENAM OPVS EST PASSIO DOMINI coram Deo?

Eſt Sacrificium propitiatorium, in quo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

in quo æternus filius homo factus ſe-
ipſum per æternum ſpiritum obtulit
patri æterno, vt iſta ſua victima, &o-
bedientia, ~~et expiaret peccata mundi~~
et placaret iram Dei, quo omnes qui
in ipſum crediderunt, credunt, &cre-
dituri ſunt, per eundem ſanctificen-
tur ad vitam æternam, iuxta illud Io-
han: 17. Ego pro ijs ſanctifico me-
ipſum, vt & ipſi ſint ſanctificati in
æternum,

QVÆNAM CONCVRRVNT IN HOC SACRI-
ficio.?

1. Ocurrit Sacerdos ipſe filius Dei
homo factus.

2. Res oblata idem filius Dei.

3. Modus oblationis: Obtulit e-
nim ſe per æternum ſpiritum, quo ſig
nificatur vis huius Sacrificij.

4. Quòd patri ſe obtulerit.

5. Effectus ſacrificij.

6. pactum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

6 Pactum reſpectu hominum; credentibus enim ſolis hoc ſacrificium ſalutare eſt.
7 Eſt finis & ſcopus, nimirum vt credentes habeant uitam æternam merito huius ſacrificij. ioh: 1

QVOMODO VNIVS HOMINIS OPVS POteſt eſſe ſatisfactorium pro peccatis totius mundi?

inseparabili

Ex indiuidua, ineffabili, & adoranda vnione diuinæ naturæ & humanæ, eſt dignitas, precium, æſtimatio, meritum infinitum omnium operum, & paſsionum Chriſti. Cùm ergò dicitur, Filius hominis redemit nos per meritum paſsionis ſuæ, nominatur opus infiniti ualoris, videlicet opus filij hominis, qui eſt Deus. Cùm dicitur mors Chriſti eſt ſatisfactio, precium immenſum proponitur, nempe hominis, qui eſt Deus.

Similiter cùm dicitur, Filius ho-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

minis remittit peccatum, opus eſt diuinum, quia is hominis filius, Deus eſt.

Hinc caro Chriſti dicitur caro uitæ, quia eſt caro hominis, qui eſt Deus.

VTRVM PASSIO EST PERSONÆ, AVT humanæ naturæ tantum?

Paſsio eſt perſonæ, non in diuina, ſed in humana natura, iuxta illud Petri: Chriſtus paſſus eſt carne. Quicquid enim contumeliæ, & iniurię irrogatū eſt humanitati Chriſti, ceſsit in contumeliam filij Dei æterni. Vnde Paulus dicit: Dominum gloriæ crucifixerunt.

QVOMODO FIT APPLICATIO PASSIONIS Chriſti, vt eius virtute noſtra peccata expientur?

Hæc applicatio fit uerbo, fide, & ſacramento: Verbo enim quaſi ma-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

nu Dei offertur: Fide veluti manu hominis accipitur: Sacramēto obſignatur, & eius vis, vſuſq; tanquam in tabula pingitur. De qua re in parte de Sacramentis agetur.

DIC IAM TANDEM DE PARTICVLIS HVius articuli.?

DE PRIMA PARTICVLA.

De prima particula nempe de paſſione in genere iam dictum eſt. Expoſitum eſt enim, qualenam opus ſit coram Deo paſsio domini, quanti ſit precij, & quomodo applicetur.

DIC DE SECVNDA PARTE VIDELICET cur Symbolum mentionem faciat Pontij Pilati.?

Pontius pilatus fuit præſes à Tiberio Romanorum Cæſare conſtitutus in Iudęa. Fit igitur huius mentio in Symbolo. 1. Vt ſciamus

quo

quo tempore, quo loco, ſub quo Magiſtratu, & principe paſſus ſit dominus. 2. Vt reuocemus in memoriam oracula Prophetarum, qui prædixerunt in quarta Monarchia, & ſublato ſceptro de iuda paſſurum eſſe Dominum, quemadmodum & Iacob patriarcha, & poſt ipſum Daniel prædixit, qui ipſum annum, quo paſſus eſt quaſi digito demonſtrauit: Poſt 62 Septimanas Chriſtus occidetur. 3. Vt obfirmemus fidem noſtram aduerſus deliria Iudęorum, qui negant Chriſtum adhuc ueniſſe in carnem.

DIC DE TERTIA PARTE: DE SVPPLICIJ genere, Cur videlicet ſit crucifixus.

1 Nullum ſupplicij genus apud Iudęos, aut ullas gẽtes fuit magis abominabile, aut probroſũ, quã hominẽ in pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

in patibulum ſuſpendere. Quare cùm Deus uoluit ſuum filium hoc mortis ſupplicium ſubire, ſignificauit peccatum, propter quod expiandum crucifixus eſt dominus, ſummè abominandum, maximè fœdum, & extremè deteſtabile eſſe: teſtatuſq; eſt iram ſuam maiorem, quàm ut potuerit vlla alia ſatisfactione expiari, quàm acerbiſsima, & maximè probroſa morte filij vnigeniti ſui. 2. Hoc ſupplicij genus teſtatur Chriſtũ ſuſcepiſſe in ſe reatum noſtrum adeoq; pœnam reatus, ipſam maledictionem videlicet, iuxta illud Deut: 21. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Hinc Paul: Gal: 3. Chriſtus redemit nos ab execratione legis, factus pro nobis execratio ſeu maledictum. Cruci igitur affixus dominus ſuſtinuit reatum omnium peccatorũ noſtrorum, vt nos à maledictione liberaret. Coloſ: 2 Chirographum quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

quod contra nos erat per legem è medio ſuſtulit, & cruci affixit. 3. Crucifixus eſt, vt ueritas reſponderet figuris. Primum enim vetera ſacrificia, quæ adumbrabant victimam Chriſtj, lignis imponebantur, vt ſignificaretur quòd Chriſtus ligno affixus ſacrificium ſuum perageret, & ſe hoſtiam ſanctam offerret patri. Deindè Sacrificia eleuata in altum anteq̃ comburerentur, ſignificabant exaltationẽ Chriſti in aram crucis. Prætereà idem adumbratum eſt in Iſaac qui ſtrui lignorum impoſitus erat ſacrificandus à patre. Poſtremò omnium elegantiſſimè hoc ſupplicij genus depingit Æneus Serpens, quem Moſes palo affixum erexit in Deſerto quemadmodum Dominus & hunc typũ de ſe interpretatur cùm ait Iohan: 3. Quemad: Moſes exaltauit Serpentem in Deſerto: ita oportet exaltari filium hominis, ut Omnis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

qui credit in illum non pereat, ſed habeat uitam æternam.

DIC DE QVARTA PARTICVLA, CVR MORtuus ſit dominus.?

Mortuus eſt propter tria, ſcilicet: uaticinia prophetarum, figuras, & fructum mortis. Inter uaticinia hæc ſunt Eſaiæ 53: Abſciſsus eſt de terra uiuentium, propter peccatum populi mei percuſſi eum, Et in eodem capite: Cum poſuerit animã ſuam pro peccato, uidebit ſemen longæuum, & uoluntas domini in manus eius dirigetur. Figuræ idem adumbrabant: Quéadmodum enim uictimæ ueré occidebantur offerendæ: ita oportuit Chriſtum, ut ueritas reſponderet figuræ, ueré mori.

Fructus idem requirebat, iuxta illud Pauli: mortuus eſt propter peccata noſtra. Item mortuus eſt ſemel ut nos peccato perpetuo moriamur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Dic de qvinta particvla, cvr uidelicet Sepultus ſit?

1. Id factum eſt, ut conuinceret ipſum Dominum uerè mortuum fuiſſe. 2. ut ueritas reſponderet figuræ. Quēadmòdum Ionas fuit in Cete tribus diebus & noctibus : Ita oportuit Chriſtū in ſepulchro eſſe triduū, quēadmodū ipſe Dominus hunc typum interpretatur. 3. Sepultus eſt, ut unà ſecum in ſepulchro noſtra peccata ſepeliret, tegeret, & in æternum abſconderet à conſpectu patris. 4. ut nobis iter præbeat de ſepulchris noſtris ad uitam. 5. ut nos ſpiritualiter mortui peccato, quieſcamus ab eo, & deſideria ipſius non perficiamus, iuxta illud Rom: 6. Sepulti ſumus per baptiſma cum ipſo in mortem eius, ut quemadmodum ipſe exaltatus eſt per gloriam patris: ita & nos in nouitate uitæ ambulemus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Dic de sexta particvla, videlicet de deſcenſu domini ad Inferna.

Dominus ad inferna deſcendit. 1. ut teſtaretur ſe uictorem eſse inferorum. 2. ut quemadmodũ morte ſua nos ab æterna liberauit morte: ita ſuo deſcenſu ad inferos effecit ne nos, modo crediderimus in ipſum, poteſtati inferorum ſubijciamur.

Vtrvm corpore, avt anima descendit ad Inferos?

Hoc, quia ſcriptura non exprimit inquirere noli, Sed Symbolũ uidetur innuere quòd totus Chriſtus ad inferos deſcenderit. In qua ſententia & Auguſtinus eſt.

Qvid sentis de illorvm sententia qui limbum patrum fingunt, et Chriſtum inde abduxiſse Adam & Euam, Adeoq; pios omnes qui ante Chriſtum mortui erant?

Ha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Habeant iſta magnos autores, tamen mera ſunt nugamenta, ut quæ nullis ſcripturæ fulciantur teſtimonijs. Deinde nõ parum detrahunt uirtuti ſacrificij Chriſti, cuius preciũ infinitum eſt, extendens ſe ad omnia tempora, iuxta illud in Apocalypſi: Agnus occiſus eſt ab origine mundi. Non ergo minus Abraham uictimæ Chriſti uirtute ab infernis ereptus eſt quàm paulus, aut aliquis alius pius, qui poſt exhibitum Chriſtũ mortuus eſt. Hæc ſententia eſt analoga fidei.

VTRVM DESCENSIO CHRISTI AD INferos, ad Chriſti humiliationem, aut exaltationem pertinet?

Cùm ſit pars Triumphi Chriſti, non dubium eſt quin ad eius glorioſam exaltationem pertineat.

QVÆ FIDES, & QVIS VSVS?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Fides & uſus reſpondebunt noticiæ Quemadmodū fides ſtatuet ſua peccata uictima Chriſti expiata eſse: ita uſus conſiſtitin huius fidei meditatione, mortificatione carnis, uiuificatione ſpiritus, & gratiarum actione.

DIC QVARTVM ARTICVlum De Redemptione.

Reſurrexit à mortuis.

QVOT SVNT SPECTANDA IN HOC articulo? Tria:

1 Certitudo reſurrectionis. 2. fructus. 3. fides & uſus huius articuli.

VNDE SVMITVR CERTITVDO?

Ex teſtimonijs.

QVOTVPLICIA SVNT TESTIMONIA confirmantia hunc articulum?

Triplicia: Antecedentia, Coniuncta & Conſequentia.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvæ svnt antecedentia?

Sunt duplicia, ſcilicet: Figuræ, & clara prophetarum vaticinia.

Recita figvras aliqvot?

Quemadmodum Adam dormiens fuit Typus morituri Chriſti: Ita idem euigelans, ſumpta coſta de la tere ipſius, adumbrabat reſurrectionem Domini. Et quemadmodũ Sam ſon obſeratis portis clauſus erat in ciuitate, & idem, fractis ſubductiſq; portis, tutus euaſit: ita Chriſtus Do minus obſignato clauſus fuit ſepulchro, & idem uictis inferis, è morte ad uitam liber egreditur. Et quemadmodum Ionas tertio die eiectus eſt de uentre piſcis: ita dominus tertio die de ſepulchro prodijt uiuus.

Recita aliqvot clara prophetarum vaticinia?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Quia hæc infinita ſunt penè, paucis contentus ero. Moſes in victoria Chriſti ſuper ſerpente, & in benedictione æterna credentiũ in Chriſtũ includit mortis & reſurrectionis myſterium. Dauid pſalmo 15, in perſona Chriſti clarè ait : Nõ dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Itẽ, Caro mea requieſcit in ſpe. Eſaiæ 53. Cùm poſuerit animam ſuam pro peccatis, videbit ſemen longæuum. Et Daniel Chriſtum occidendum dicit, cui tamen tribuit æternum regnum. Breuiter omnia teſtimonia, quæ cõcionantur de regno Chriſti, etiam includunt eiuſdem reſurrectionem à mortuis.

QVæ SVNT TESTIMONIA CONIVNCTA?

Ex multis hæc ſunt. 1 Vacuum ſepulchrum. 2 Teſtimonia Angelorum. 3 Teſtimonia cuſtodũ. 4. Apparitiones multiplices, quibus ſe viuum

uum exhibuit 40 Diebus. 5. Aſcenſio eius in cœlum viſibilis. 6 Donatio ſpiritus ſancti in die pentecoſtes.

Qvæ svnt conseqventia teſtimonia?

1 Concio Apoſtolorum omnium 2 Conſeruatio Eccleſiæ perpetua in tantis hominum & Diabulorum furoribus. 3. Spiritusſanctus, qui hunc articulum in cordibus fidelium obſignat. 4. Erit ipſius glorioſus aduentus.

Qvis frvctvs est resvrrectionis Domini?

Fructus Triplex ſtatui poteſt:

1 Ipſum Chriſtum concernit.
2 Reſpectu Sathanæ eiuſq; regni intelligitur. 3. Ad nos homines pertinet. Nã ſi ipſum Chriſtũ reſpicis:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Chriſtus ſua reſurrectione factus eſt uictor peccati, mortis, inferni, adeoq; totius regni Sathanæ. Et completum eſt teſtimonium: Semen Mulieris conteret caput ſerpentis, id eſt, Chriſtus deſtruet opera Diaboli. Si Sathanam reſpicis, conculcatus iacet ſub pedibus uictoris, quantum quidem ad fideles attinet. Nam in reprobis, & contumacibus plenum obtinet imperium. Si nos homines reſpicis, quibus datus eſt, pro quibus natus, mortuus, & excitatus: fructus ſunt plurimi & iucundiſsimi, Hi uidelicet: 1. Remiſsio peccatorum, 1 Corinth: 15. Si Chriſtus non reſurrexit, adhuc eſtis in peccatis veſtris. 2. Iuſtificatio. Rom: 4: Reſurrexit propter iuſtificationem noſtri 3. Donatio Spirituſſancti, Gal. 4: Emiſit ſpiritum filij ſui in cordibus noſtris clamantem Abba pater.

4. Confirmatio fœderis gratiæ, ſeu ſtipulatio bonæ conſcientiæ apud Deũ 1. Pet. 3. 5. Innouatio noſtri, eaq; duplex, ſcilicet: Animarũ & corporum. Animarum quidem, iuxta illud ad Rom: 6. Reſurrexit, ut nos in nouitate uitæ ambulemus. Corporum vero, iuxta illud 1. Corinth: 15. Chriſtus reſurrexit primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum, Et ſicut in Adam omnes moriuntur: Ita in Chriſto omnes uiuificabuntur. 6. Reſurrectio Chriſti uinculũ eſſe debet fraternitatis mutuæ. Ita enim Dominus excitatus dixit mulieribus: Aſcendo ad Deum meum & Deum ueſtrum, ad patrem meum, & ad patrẽ ueſtrũ. 7. Eſt remediũ catholicũ aduerſus omnes calamitates animæ, corporis, & famæ. hinc illud Pauli ad Timoth:

Memen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Memento Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis. 8. Eſt iudicium ſtatus gloriæ, & immortalitatis. Regenuit nim nos in ſpem viuam & immarceſſibilem per reſurrectionē Ieſu Chriſti, 1 Pet: 1.

Qvæ fides, et qvis vsvs hvivs Articuli?

Quemadmodum hic articulus primum requirit firmam fiduciam in hunc mortis uictorem. 2, Spem promiſſæ immortalitatis. 3, Confeſsionē & profeſsionem huius fidei coram mundo, & portis inferorum: Ita uſus eius, cùm in tota uita, tum in mortis articulo erit, ut nullis fracti calamitatibus perſeueremus in fide, & nouitate uitæ, donec ad finem omnium calamitatum huius mundi, & ſalutis portum peruenerimus.

DIC QVINTVM ARTICVlum de Redemptione.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

Qvæ svnt potissimvm spectanda in hoc articulo? Quatuor:

1 Mandatum aſcendentis.
2 Aſcenſionis qualitas.
3 Fructus aſcenſionis.
4 Fides & vſus eiuſdem.

Qvod est mandatvm ascendentis?

Mandatum aſcendentis Marci vltimo hiſce verbis deſcribitur: Euntes in mundum vniuerſum, proclamate Euangelion omni creaturæ, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit, Qui verò non crediderit condemnabitur.

Qvae svnt praecipve in hoc mandato conſideranda?

1, in hoc mandato indicatur quàm latè pateant beneficia Chriſti, cùm ait

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ait: Euntes in mundum Vniuerſum
2 Significatur, quomodo eadem beneficia offerantur, cùm dicitur: Proclamate Euangelium.
3 Oſtenditur, quibus offerantur eadem beneſicia cùm inquit: Omni creaturæ, qua voce ſignificatur, quòd nemo mortalium ſit à beneficijs Dei excluſus, ſi modo ſibi ipſi non defuerit. 4 Exprimitur quomodo oblata beneficia accipiantur, & quomodo reijciantur, Vt enim fide ſola recipiuntur: ita diffidentia reijciuntur

DIC DE ASCENSIONIS QVALITATE.

Chriſtus aſcendit viſibiliter corporali & naturali modo ſurſum, & nube ſubuectus eſt in cœlum è conſpectu diſcipulorum Act: 1. Et inde ſubuectus eſt ſupra omnes cœlos, & collocatus in cœleſtibus ad dexteram Dei patris Epheſ: 1, & 4. Articulus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

culus ergò hic debet intelligi de vero Chriſti corpore, & corporali ipſius locatione in cœlis, ne putemus vel humanam naturam in Chriſto abſorptam eſſe à diuina, vel diffuſam eſſe in totum uniuerſum cum diuinitate. vtrumq; enim apertiſsimè humanitatem Chriſti negat.

An non Christvs est vbiq; ?

Eſt ſanè communicatione idiomatũ iuxta illud Iohannis 3: Nemo aſcendit in cœlũ, niſi qui deſcendit è cœlo filius hominis, qui eſt in cœlo. Certũ eſt autẽ, quòd cũ hæc loqueretur Dominus cũ Nicodemo, corpus ipſius circumſcriptũ fuerit in terra. Quare dictũ Chriſti omnino per cõmunicationem idiomatũ intelligendum eſt. Vnde Ciprianus : Aſcẽdit in cœlos, non vbi verbum Deus antea non fuerat, ſed vbi verbum caro factum antea non ſedebat ſcilicet corporali locatione,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvotvplex frvctvs est?

Duplex:

Vnus ad ipſum Dominum, Alter ad nos pertinet.

Qvem frvctvm indé percepit dominvs?

Is verbis Symboli exprimitur: Sedet ad dexteram patris omnipotentis.

Qvæ est dextera patris, et qvid ſedere ad dexteram patris?

Vt dextera patris eſt diuina eius potentia, maieſtas, & imperium: Ita ſedere ad dexteram patris, eſt eſse æqualem patri diuina potentia, maieſtate & imperio, Id quod ſanè perſonæ Chriſti conuenit. Deindè, quia dextera patris, vt ex 1 Cap ad Ephe: colligi poteſt, eſt locus beatitudinis, & fœlicitatis, & requiei, quibus fruimur in æterna vita, corpus Chriſti in eo fœlicitatis loco collocatū eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Dic de frvctv ascensionis, qvem nos homines percipimus.

Is multiplex eſt.

Primum enim aſcendit, vt nobis locum pararet, Iohan: 14. Abeo parare uobis locum, & uos ad me aſſumã.

Secundò aſcendit, ut omnia ſubijciat ſub pedibus ſuis, ut ita emineat caput Eccleſiæ, Epheſ: 1.

Sed qvomodo qvæso capvt Eccleſiæ dicitur? Quatuor modis:

1 Efficatia: Nam ſuam uirtutem in membra diffundit. 2 Perfectione uirtutum: Is enim ſolus in Eccleſia omnibus uirtutibus perfectiſsimus eſt. 3 Merito: Is enim ſolus ſua obedientia meruit nobis cœlum. 4 Dignitate ſeu ordine, & authoritate: Nã is ſolus Eccleſiæ Monarcha eſt, & ſolus authoritatem mandandi Eccleſiæ habet.

73

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

3 Aſcendit in cœlum, ut radios ſuæ uirtutis ſpargat in vniuerſum orbem, & pręcipue in Eccleſiæ membra, ubicunq; in mundo fuerint, ad Epheſ: 4. Aſcendit ſupra omnes cœlos, ut omnia impleret, Non enim aſcendit ut abſit a nobis, ſed ut ſuam Eccleſiam regat, & ei adſit uſq; ad conſummationem ſeculi.
4 Aſcendit, ut de cœlo dona det hominibus, & in miniſterio Eccleſiæ ſit efficax, Pſal. 38.
5 Aſcendit, ut in cœlo apud patrem habeamus aduocatum, 1. Ioh: 2 Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & is eſt propiciatio pro peccatis noſtris.
6 Aſcendit, vt noſtra corda ad ſe trahat, quo abſtineamus à mundanis concupiſcentijs, Coloſ: 3. Si reſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum
ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ſunt ſapite, ubi Chriſtus ſedet ad dexterā patris. Nam cûm Chriſtus theſaurus ſit Eccleſiæ, debet eius cor apud theſaurum ſuum eſſe, Matth: 6. vbi theſaurus tuus, ibi cor tuū. Philip. 3: Noſtrū πολίτευμα in cœlis eſt.

Qvæ est fides, et qvis vsvs?

Quemadmodum fides huius articuli eſt, ut Chriſtum triumphatorem mortis, dominum omnis creaturæ & patronum noſtrum apud patrem agnoſcamus, in eum firma fiducia recumbamus, atq; ipſum coram omnibus hominibus & inferoū portis confiteamur: ita uſus in hoc ſitus eſt, ut abnegata omni impietate & humanis deſiderijs leuemus corda noſtra in cœlum, petentes inde in omnibus noſtris calamitatibus auxilium, & expectantes ut nos ad ſe iuxta eius promiſsionem aſſumat, ac donet promiſſam hæreditatem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

RECITA SEXTVM ARTICV-lum de Redemptione.

Inde uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos.

QVOT SVNT POTISSIME SPECTANDA IN hoc articulo? Quatuor:

1 Quis iudex, ſolus ne Chriſtus, an alij cum ipſo. 2 Quotuplex iudicium exerceatur à Domino. 3. Quid ſpectandum ſit in generali iudicio. 4 Quæ fides & quis uſus ſit huius articuli.

QVIS IVDEX?

Chriſtus Deus & homo, mediator Dei & hominum Iohan: 5: Pater omne iudicium dedit filio. 2 Tim: 4. Ieſus Chriſtus iudicaturus eſt uiuos & mortuos in apparitione, & in regno ſuo.

AN SOLVS CHRISTVS IVDICATVRVS eſt, aut etiam apoſtoli & ſancti cum ipſo? Solus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Solus iudicabit ut dominus plena poteſtate, Apoſtoli autem iudicabunt ut teſtes: Chriſtus ſolus proferet ſententiam, Apoſtoli prolatam ſententiam approbabunt.

QVOTVPLEX IVDICIVM?

Duplex, ſcilicet:

Particulare, & Generale, quorum illud præcedit, hoc ſequitur. Exercetur autem particulare primum, cùm Dominus uel ſuos defendit iuxta promiſsiones: Portæ inferorum non præualebunt ad‥erſus eam, uel errantes caſtigat ne cum hoc mundo damnentur, 1 Corinth: 11. Iudicamur à Dom:no, ne cum hoc mundo damnemur. Huc illud Petri: Iudicium à domo Dei incipit. Secundò, cùm impios reprimit, & punit in hoc mundo, quorum ſupplicium præludium quoddam eſt æternæ damnationis niſi reſipiſcant. 3 Cùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

animas piorũ Angelis tradit deportandas in ſinum Abrahæ. 4. Cum impiorum animas tradit Sathanæ puniendas, & cuſtodiendas uſq; ad reſurrectionẽ generalem. Generale iudicium, eſt quod fiet in extremo die reſuſcitatis corporibus, de quo ſolo hic articulus intelligendus eſt.

QVOT SVNT SPECTANDA POTISSIMVM in hoc generali iudicio?

Sex.

1. Signa præcedentia iudicium. 2. Apparatus iudicij & notæ. 3, Quinam ſint iudicandi. 4. Ordo iudicij. 5. Sententiæ pronunciatio. 6, Executio ſententiæ.

QVOT SVNT SIGNA PRÆCEDENTIA IVDICIVM?

Multa quidem ſunt, ex quibus pauca, quę hodie in omnium oculos incurrunt, recenſebimus ex Euange-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

liſtis. 1, Erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis, hoc eſt, ut Marcus interpretatur, ſol obſcurabitur, luna non dabit lumen ſuum, ſtellæ de cœlo decident, id eſt, erunt crebræ eclipſes ſolis & lunæ, & adeò horrenda conſpicientur meteora, ac ſi ſtellæ de cœlo caderent. 2 Quod Lucas etiam refert, erit anxietas hominum præ deſperatione: cauſam exprimit Matth: & Marcus. Surget gens contra gentem, & erunt bella in omnibus locis mundi. 3. Erunt horrendi ſonitus, & tumultus maris & fluctuum, adeò tempeſtates contingent horrendę & terribiles, quales hæc noſtra ætas plurimas uidit. 4. Virtutes cœlorum commouebuntur, id eſt, in cœlo apparebunt horrendi aſpectus, ut militum concurrentium haſtis, & aliarũ rerũ cõminantiũ hominibus irã Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

5. Et in terra terręmotus, ut Anno 56 terræmotu multæ ciuitates in germania euerſæ ſunt. Et ante 20 annos aliquot urbes in Italia ſunt abſorptæ. Breuiter cœlum, & terra, adeòq; omnia elementa faciem irati iudicis quodammodo referent, vt peccatores admoniti agant pœnitentiam, niſi malint perire. Hæc & huiuſmodi alia ſigna, vt gemmæ arborum (ſicuti dominus ipſe teſtatur) in propinquo æſtatem eſſe ſignificant: ita aduentum iudicis in foribus eſſe prænunciant.

Præter hæc ſigna, eſt prophetia domus Heliæ de ſex millibus annorū. Prophetia Danielis de aduentu Domini ad Iudicium deficiente Monarchia Romana. Et prophetia Pauli 1 Theſſal: 2 de reuelatione filij perditionis, id eſt, Antechriſti, quem dominus ante aduentum ſuum conficiet ſpiritu

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ſpiritu oris ſui, & adueniens abolebit manifeſtatione gloriæ ſuæ.

QVIS APPARATVS, ET QVÆ NOTÆ iudicij extremi?

Dominus ipſe emittet angelos ſuos, qui clangore tubæ excitabunt mortuos, & congregabunt homines à quatuor angulis mundi, ut ferantur obuiam domino uenienti in nubibus & ſimul conſpicietur in cœlo ſignum filij hominis, hoc eſt, iudicis maieſtas & gloria apparebit in conſpectu omnis creaturæ.

Notas ſiue proprietates iudicij tres ponit Paulus ad Roma: 2. ubi diem iudicij uocat diem iræ, reuelationis, & iuſticiæ. Iræ quidem, id eſt, ultionis. Tunc enim ſumetur uindicta de omnibus, qui in hac uita Euangelio credere noluerunt. Reuelationis, quia tum nihil erit occultum, ſed omnium hominum facta patebunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

oculis omnium creaturarum, imò in ſingulorũ conſcientijs ſentietur iudicium proprium, iuxta illud Bernhardi: In extremo die, qualem unuſquiſq; habuerit conſcientiam, talem & habebit iudicem. Iuſticiæ, ne putetur iudex ita ulciſci quin iudicium iuſticia temperet, reddatq; vnicuiq; ſecundum opera ſua, non quidem ut merentur, ſed ut de cuiuſq; fide & timore Dei teſtantur.

QVI IVDICANDI SVNT?

Viui & mortui: Viui hîc uocantur, qui aduenien:e iudice uiuunt, mox in ictu oculi tranſformandi. Mortui dicuntur, qui inde uſq; ab Adam ad diem iudicij fatis conceſſerunt, & quieuerunt in ſepulchris. Hi omnes tum uiui congregabuntur coram iudice.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVIS ORDO IV-
dicij?

Is ſignatur Matth: 25 his uerbis Cùm uenerit filius hominis in maieſtate ſua, ſedebit ſuper thronum maieſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes terræ, & ſegregabit eos, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis, Et ſtatuet oues quidem à dextris, hædos uerò à ſiniſtris.

DIC QVÆ SIT RATIO, CVR PIOS QVIdem oues, impios uero hœdos appellet?

Pios appellat oues, quia ueluti oues ſuum paſtorem agnoſcunt, uocem eius audiunt, & eum ſequuntur: ita Chriſtiani Chriſtum agnoſcunt redemptorem, audiunt uocem eius & eum ſequuntur in uero timore Dei. Impios nominat hœdos: Nam

quemad-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

quemadmodum hœdi ſuam petulantiã & libidinem ſequuntur ſpreto paſtore: ita impij ſuis affectibus & uoluptatibus indulgentes Chriſtum contemnunt.

QVID ERGO DE MANASSE SENTIS, QVI toto uitæ tempore, ut hircus potius quàm ouis vixit?

Reſpondet Ezechiel Cap: 33. Si egerit impius pœnitentiam, & receſſerit à uia ſua peſſima, & fecerit iudicium, & iuſticiam, uiuet. Rectè proindè ait Gregorius: Qualis hinc quiſquis egreditur, talis in iudicio æſtimabitur. Huc & illud ſapient: pertinet, in quemcunq; partem ceciderit arbor, illîc iacebit.

QVæ EST SENTENTIA IVDICIS?

Ouibus dicet, hoc eſt, ijs qui ſtant à dextris: Venite benedicti patris mei

& poſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

& poſſidete regnum uobis paratum à conſtitutione mundi. Hœdis autē dicet, hoc eſt, ijs qui à ſiniſtris ſtabunt: Ite uos maledicti in ignem æternum, qui Diabolo, & eius angelis paratus eſt.

QVæ SENTENTIæ EXECVTIO?

Pij mox cum Chriſto beata immortalitate in æternum fruentur. Impij uerò tradentur Diabolis cruciandi æternis pœnis.

QVæ FIDES, ET QVIS VSVS huius articuli?

Quemadmodum fides ſummam conſolationem capit ex eo, quòd credat aliquando fore finem calamitatum huius mundi: Ita ſupra modum lætatur, quòd IESVS Chriſtus filius Dei ſit iudex conſtitutus, qui antea in ſe credentibus addito iureiurando promiſerat vitam æternam, & quòd in iudi-

in iudicium condemnationis non ue-
nirent. Hanc fidem ſequitur confeſ-
ſio coram omnibus hominibus &
Diabolis, & cura ſollicitè ambulandi
coram Deo iuxta conſilium Micheæ
prophetæ Cap: 6. Indicabo tibi ô
homo, quid ſit bonum, & quid Ieho-
uah requirat abs te, utiq; facere iudi-
ciũ, id eſt, neminẽ lædere, & diligere
miſericordiã, ideſt, benignum eſſe er-
ga omnes, & humiliare ſe ad ambu-
landum coram Deo tuo. Huc ſpectat
admonitio Domini. Cùm hæc uide-
ritis, leuate capita ueſtra, quoniam
appropinquat redemptio ueſtra. I-
tem uigilate & orate, quia neſcitis
horam, qua filius hominis ſit ventu-
rus. Hactenus de ſecunda parte ſym-
boli.

QVÆ EST TERTIA PARS Symboli?

Credo in Spiritum ſanctum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

AGE RETEXE, ET SIGILLATIM EXPONE quid in ſe contineat hic articulus?

Quatuor in hoc articulo continentur.

1 Primum quòd Spiritusſanctus ſit uerus Deus.

2 Quòd Spiritusſanctus ſit diſtincta perſona a patre & filio.

3 Quodnam ſit opus Spiritusſancti

4 Qualis fides in hoc articulo requiratur.

DE PRIMO.

QVOMODO PROBATVR EX SYMBOlo quôd Spiritusſanctus ſit Deus?

Ex cultu quem ei Symbolum tribuit. Soli enim Deo tribuendus eſt cultus fidei, iuxta illud: Maledictus qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

qui confidit in hominem, & ponit carnem brachium ſuum. Cùm ergò iubemur in Spiritumſanctum credere, iubemur agnoſcere, & confiteri eum verum Deum eſse.

DIC ALIA TESTIMONIA, QVIBVS PRObatur diuinitas Spiritusſancti?

Teſtimonia, quibus probatur diuinitas Spiritusſancti, quatuor capitibus ſubiicio, quæ memoriæ gratia hoc diſticho comprehendo

Dictum, cultus, opus, confeſsio, quatuor iſta
Diuinũ numen pneumatis eſſe docent.

RECITA DICTA.

Iohannis 4. Spiritus eſt Deus. Acto. 5. Non mentitus eſt hominibus ſed Deo. Loquitur enim de Spiritusancto.

QVIS CVLTVS?

Vnà

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Vnà cum patre & filio inuocatur & adoratur.

Dic de opere.

Iob. 33: Spiritus Domini creauit me. Item ſpiritus domini repleuit orbem uniuerſum, Eſt autem diuinæ naturæ ubiq; eſſe. Cùm igitur omnia impleat Spiritusſanctus, neceſſe eſt fateri ipſum Deum eſſe.

Quæ est Ecclesiæ confessio?

Ea in Symbolis, Apoſtolico, Nyceno, Ambroſiano, & alijs explicatur In quibus Eccleſia confitetur Spiritumſanctum uerum Deum eſſe.

DE SECVNDO.

Quomodo probatur ex symbolo quòd Spiritusſanctus ſit tertia perſona à patre & filio diſtincta?

Id docetur ordine & appellatio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ne. Cùm enim ſymbolum dicat; Credo in unum Deum, & ſubiungit primùm patrem, deindè filium, tertio loco ſpiritumſanctum, ut fatetur Spiritumſanctum Deum eſſe : ita eundem agnoſcit tertiam in diuinitate perſonam. Appellatione idem docetur: Nam cùm SPIRITVS dicitur, ſignificatur, quòd ſit Spiritus ab æterno de patre & filio procedens. Ad hæc Chriſtus apud Iohannem diſtinguit Spiritum à ſe & patre, cùm inquit: Ego mittam uobis Spiritum paracletum à patre.

QVID EST IGITVR SPIRITVS ſanctus?

Eſt verus, & æternus Deus, o-μοούσιος Patri, & filio, non gignens, nec genitus, ſed à patre, et filio procedens, ſimul cum patre et filio creans, conſeruans, ſaluans, & ſanctificans, qui mittitur in corda electorum vt

ea ſanct

ea ſanctificet, cum patre et filio ſimul adorandus.

DE TERTIO.

Qvodnam est opvs Spiritusſancti?

Opus Spiritusſancti indicat & appellatio Spiritvs, & Epitheton Sanctvs. Non enim dicitur tantum Spiritus reſpectu patris & filij, uerumetiam reſpectu creaturarum, & præcipuè Eccleſiæ, cuius membra uiuificat, quemadmodum ſpiritus animalis corpori uitã miniſtrat. Quomodo autẽ uiuificet hic Spiritus, Epitheto Sanctvs ſignificatur: uiuificat enim ſanctificando.

An non pater, similiter et filius ſanctificat?

Ita.

Sanctificat Pater, ſanctificat

Filius, ſanctificat Spiritusſanctus. Quemadmodum patri creatio, & filio redẽptio: ita Spirituiſancto ſanctificatio tribuitur: Verum pater creat per filium, & res creatas conſeruat per Spiritumſanctum. Similiter ut filius patri obediens, offerens ſe per ſpiritum æternum, redimit: ita ſpiritusſanctus miſſus à patre & filio ſanctificat. Proindè ut opus creationis tribuitur toti trinitati: ita & opus redemptionis, ſed ſeruata cuiuſq; perſonæ proprietate.

Age dic apertius quid sibi velit ſanctificationis opus.

Etſi huius ſanctificationis multæ ſunt partes; præcipuas tamen hoc diſticho complector.

Spiritus ecce docet, renouat, iuuat, atq; renatis
Promiſſa obſignat, arrha ſalutifera.

Proba

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Iohan: 16. Cùm paracletus ille ſpiritus ueritatis uenerit, ducet uos in omnem ueritatem. Item ſpiritus arguet mundum de peccato, id eſt, docendo conuincet mundum eſſe reum peccati.

PROBA QVOD RENOVET.

Ad Titum. 3. Benignitas & φιλανθρωπία apparuit ſaluatoris noſtri Dei, & domini noſtri Ieſu Chriſti, qui non ex operibus iuſticiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, purgans nos per lauacrum aquæ & renouationem Spiritusſancti, quem effudit in nos oppulenter, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ut iuſtificati ipſius gratia hæredes fiamus ſperatę uitæ æternæ.

PROBA QVOD IVVET.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

1 Iuuat teſtando de Chriſto, iuxta illud: Cùm paracletus uenerit teſtimoniũ perhibebit de me. 2. Donando, iuxta illud 1 Corinth: 12. Nemo poteſt dicere Dominũ Ieſum niſi per Spiritumſanctum. Item diuiſiones donorum ſunt, ſed idem ſpiritus. 3. Conſolando, unde paracletus toties à Chriſto dicitur, qui ut aduocatus nobis adeſt, & nos conſolatur 4. Precando Rom: 8. Accepiſtis ſpiritum adoptionis, in quo clamamus Abba pater. Item, quid precabimur quemadmodũ oportet neſcimus, ſed Spiritus intercedit pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

Proba quod obsignet promiſſiones.

Epheſ: 1: Obſignati eſtis Spiritu promiſsionis ſancto.

Proba

PROBA QVOD SIT ARRA ſalutis.

Epheſe: 1 Qui eſt arrabo hæreditatis noſtræ

QVALIS FIDES REQVIritur?

Vt quemadmodum credimus in Deum patrem creatorem, & in filium redemptorem : ita etiam credamus in Spiritum ſanctificatorem, cuius cùm templum ſumus, uſus huius articuli erit, ut renunciata omni impuritate, ſimus ſancti ſpiritu & corpore, caueamuſq; ne ullis factis contriſtemur ſpiritum Dei in nobis habitantem.

CVM HACTENVS DE TRIBVS PERSONIS in diuinitate dictum eſt, Dic ſummam dictorum breuiſsimè.

Credo in unum Deum, in patrem qui me creauit, in filium qui me redemit, et in Spiritumſanctum qui me ſanctificauit: hanc fidem palam proteſtor, & confiteor coram toto mundo & portis Inferorum.

QVÆ EST QVARTA PARS Symboli?

De Eccleſia, & beneficijs Dei erga ipſam. Hactenus enim de cauſa efficiente, & materia noſtræ ſalutis actum eſt, nempe de miſericordia paterna, uictima filij, & ſanctificatione Spiritus: Nunc in ſequentibus articulis oſtendetur, quo iſta omnia pertineant, & quomodo applicentur

QVOT SVNT ARTICVLI HVIVS PARTIS?
Quatuor iuxta ſymboli verba: credo

1 Sanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum Communionem.

2 Remiſsionem peccatorum.

3 Carnis

3 Carnis Reſurrectionem.
4 Et vitam æternam.

DIC DE PRIMO, NEMPE DE ECCLESIA, quæ & quot precipuè in hoc articulo ſunt ſpectanda?

Multa ſanè requiruntur ad huius articuli explicationem, ſed nos præcipua capita Sex quæſtionibus complectemur, quæ ſunt: 1 quid ſit Eccleſia, qualiaq; ſint eius membra 2 Appellationes, quibus Eccleſia pingitur & veluti oculis ſubijcitur 3. Quæ ſint interiores ueræ eccleſiæ proprietates. 4. quæ ſint uiſibiles notæ ſeu externa ſigna eccleſiæ. 5. Quibus rebus fulciatur & conſeruetur Eccleſia. 5. Qualis fides huius articuli à fidelibus requiratur.

DE PRIMA.

QVID EST ERGO ECCLESIA?

85

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Breuiter & rotundè uerbis ſymboli definitur, cùm dicitur ἁγίων κοινωνία, id eſt, Sanctorum ſocietas, hoc eſt, hominũ qui ſanctificati ſunt in Chriſto Ieſu per Spiritum ſanctum

DIC ALIAM, QVA HÆC BREVIS definitio illuſtrari poteſt.

Eccleſia eſt cœtus hominum de turba, & colluuione totius generis humani euocatus in regnum Chriſti, & ſegregatus ab omnibus alijs cœtibus hominum: Euocatus quidem uoce Euangelij, ſegregatus uerò, & diſtinctus ab alijs cœtibus totius mundi, fide, ſacramentis, uitæ ſanctimonia, & profeſſione.

QVOMODO CONFIRMATVR hæc definitio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Pulcherrimo Abrahami patris noſtri exemplo, qui cum ſua familia, vera eccleſia Dei fuit: Is enim de hur Caldeorum & de medio Idololatrorũ vocatus, uoci Dei obediuit, & ſe à prophano mundo, fide, obedientia erga Deum, & externa profeſsione ſegregauit.

Cum hac definitione congruit illa, quæ colligitur ex verbis Pauli: 1 Corinth: 1. Eccleſia eſt multitudo hominum vbiuis terrarum degentium, qui vt ſanctificati ſunt in Ieſu Chriſto & vocati ad ſanctitatem: Ita inuocant nomen Domini noſtri IESV CHRISTI:

AN NON ECCLESIA IN EVANGELIO COMparatur Sagenæ miſsæ in mare, in qua comprehenduntur & boni & mali piſces?

Ita ſanè eſt:

Nam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Nam in externa Eccleſiæ ſocietate ſunt & boni & mali, hoc eſt, & uiua membra, & mortua membra. Viua autem membra ſunt homines, qui non ſolum profitentur doctrinam Chriſtianiſmi, ſed ſunt uerè ſanctificati ſpiritu, ac retinent fidem, & bonam conſcientiam. Mortua autem ſunt, qui profitentur quidem ore doctrinam Chriſtianiſmi, ſed ut Spiritu non ſunt ſanctificati : ita nec fidem habere, nec bonam conſcientiam retinere ſtudent. A mortuis membris non erat petenda diſtinctio.

DE SECVNDA.

Dic appellationes qvibvs Eccleſia Dei pingitur, & ueluti oculis ſubijcitur.

Multæ ſanè ſunt huiuſmodi appellationes, ſed nos præcipuas hoc hexaſticho complexi ſumus.

Corpus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Corpus, ouile, domus, cum templo, uinea, ſponſa,
Virgo, Ieruſalem, mater, regina, & amica,
Mons, roſa, fons, hortus, lapis, urbs, fortiſsima rupes,
Et genus electũ, ſemen, colũna, colũba,
Sors, ager, & meſſis, regnum cœleſte uocatur
Cœtus ſanctorũ, qui eccleſia dicit̃ eſſe.

QVOMODO HIS APPELLATIONIBVS pingitur Eccleſia?

Si has metaphoricas appellationes retexueris in integras ſimilitudines, habebis elegantiſsimas Eccleſiæ Dei picturas & imagines, ut exempli gratia. Cùm Eccleſia corpus dicitur conſiderabis analogiam corporis animalis ad caput ipſius. Quemadmodum enim de capite animalis deſcendunt nerui, & ſpiritus in corpus animalis, quibus uiuificatur, fouetur, & conſer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

conſeruatur: ita Spiritus Chriſti eſt, quo Eccleſia corpus Chriſti viuificatur, fouetur, & conſeruatur, ita vt et nexu ſuo adhęreat capiti corpus, & corporis membra inter ſeſe coaleſcant eiuſdem Spiritus uirtute. Reliquas appellationes vnuſquiſq; accōmodet pro ſuo ingenio, ſeruata Analogia fidei.

Qvæ svnt veræ et internæ Eccleſiæ Proprietates?

Inter multas hæ ſunt præcipuæ. 1, Sola eccleſia eſt deſcripta hæres uitę æternæ, ut quæ eſt peculium filij Dei, Pſal: 2. 2. Sola eccleſia eſt familia Dei dilectiſsima, quam paterna cura, & ſingulari ſtorga complectitur. 3, Sola Eccleſia poteſt uerè gloriari de Deo patre, de filio redemptore, de ſpi-

de ſpirituſancto aduocato. 4. Sola eccleſia Chriſto æterni ſpiritus uinculo ita ſociata eſt, ut ab eo nunquã diuelli poſſit, et ita ſuis membris coaleſcit per eundem Spiritũ, ut æterno fœdere eius membra conſociata ſint. 5, Sola eccleſia, ut quæ uerè Sancta & Catholica eſt, hæc bona habet cõmunia, unum Deum, unum Dominum, unam fidem, unam ſpem uocationis. 6. Sola Eccleſia Dei habet uerum cultum, ueram doctrinam, & efficacem Sacramentorum uſum. 7. Sola Eccleſia particeps eſt orationis Chriſti in horto, & in cruce, atque adeò omnium piorum indè uſque ab exordio mundi. Omnes enim unum, & eundem patrem pro toto corpore inuocant.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

8, Sola Eccleſia uera ſtorga afficitur, gaudet cum gaudentibus, & flet cum flentibus, atq; adeò aliorum commoda ſua exiſtimat, & de alienis incommodis non minus dolet, quã de ſuis.

DE QVARTA.

QVæ SVNT VISIBILES NOTæ SEV EXterna ſigna eccleſiæ ?

Inter multa ſigna externa Eccleſiæ uiſibilis, hæc ſunt præcipua.

1. Vox incorrupta Euangelij, ſine qua Eccleſia uera nullo modo, uel exiſtere, uel agnoſci poteſt.
2 Verus uſus baptiſmi, qui eſt ueluti ianua, per quam homines introducuntur in familiam Dei.
3 Legitimus uſus cœnæ Domini iuxta inſtitutionem Chriſti.
4 Vſus clauium iuxta ordinationem Chriſti, per quem Eccleſia ſuam exerit poteſtatem, cùm uel predicatione

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

tione Euangelij credentes in regnum cœlorum recipit, uel diſciplina inmorigeros filios caſtigat, aut reſipiſcentes in gratiam recipit.

5. Ius vocandi miniſtros, & conſecrandi miniſterium uerbi per impoſitionem manuum, qui nobis ut miniſtri impartiunt uerbum, baptiſmum, cœnam, & abſolutionem.

6. Publica oratio, gratiarum actio, & celebratio Dei in cœtu Chriſtiano. 7. Crux: hac enim nota tanq̃ teſſara quadam ſuos ideo vult Dominus notari, ut fiant conformes imagini filij eius. Nam quos decreuit olim glorificare, eos cruce pręparat, iuxta illud Rom:8. Si cum eo patimur, cum eo quoque glorificabimur. 8. Multa officia caritatis inter Chriſtianos, quibus declarant ſe eodem ſpiritu Chriſti duci. Hæc ſigna ſi breuius complecti uelis, ita

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

numerentur: Vt 1 ſit uox incorrupta Euangelij. 2 Legitimus uſus ſacramentorum. 3 Obedientia erga miniſterium. Prior enumeratio Lutheri, poſterior Philippj eſt

DE QVINTA.

QVIBVS REBVS FVLCITVR, ET SERVAtur Eccleſia? Quatuor:

Doctrina, Sacramentis, Cæremonijs, & diſciplina, de quibus uide Enchiridion:

DE SEXTA.

QVALIS FIDES HVIVS ARTICVLI REquiritur?

Quemadmodum fides ſtatuet Chriſtum æternum pontificem eſſe: ita eum habere perpetuam Eccleſiam credet, iuxta illud: Tu es Sacerdos in æternum. Deinde ſtatuet fidelis ſe uerè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

uerè ciuem eſſe huius Eccleſiæ, & participem omnium promiſſionum diuinarum. Huius fidei hic erit uſus, ut cum uera Eccleſia Dei matre noſtra Deum perpetuo cultu colamus ac nos coram mundo, & diabolis profiteamur eſſe ciues huius Eccleſiæ & ſeparemus nos ab Eccleſia Antichriſtiana, quæ ſuperbè gloriatur de hiſce ſuis notis, quæ ſunt:

1. Primatus Papæ, ordo clericalis, Cardinalium, Archiepiſcoporum, Abbatum, priorum &c. 2. Succeſſio ordinaria. 3. Similitudo rituum in Eccleſia. Quas notas nunquam habuit uera Eccleſia, ſed ea ſolum quã Dauid Eccleſiam malignantium uocat.

DIC SECVNDVM ARTICVlum Quartæ partis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Credo remiſsionem peccatorum.

Qvæ SVNT PRECIPVE IN HOC ARTIculo ſpectanda? Quatuor:

1 Ratio peccati.
2 Remiſsio peccati.
3 Fides Remiſsionis.
4 Fidei remiſsionis coniuncta

DE PRIMO.

Qvæ EST RATIO PECCATI?

Peccatum eſt ἀνομία, id eſt, legis uiolatio, ſeu quicquid in homine eſt, aut ab homine fit non congruens cum lege & uoluntate Dei, damnatum a Deo, & reum æternæ iræ. Seu peccatum eſt defectus à lege & uoluntate Dei, cum obligatione ad æternam mortem, & damnationem.

Qvotvplex est peccatvm?

Duplex, ſcilicet:

Originale, & actuale.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvid est originale?

Eſt cùm corruptio naturæ humanæ propagata ab Adam, tùm reatus quo naſcentes propter lapſum Adæ rei ſunt iræ Dei, & damnationis niſi fiat remiſsio.

Qvomodo propagatvr hoc peccatum?

Hoc peccatum propagari ab Adam in totum humanum genus ipſe Paulus Roma: 5 diſertè docet: Verùm cùm modus, & ratio propagationis uerbo Dei non exprimitur, non eſt ſcrupuloſè de eo quærendum.

Qvid est Actvale?

Eſt per quod peccatum originis actuoſum eſt, id eſt, omnis cogitatio, affectus, conſenſus, dictum, factum, omiſſum contra legem Dei, quo homo nouo reatu obſtrīgitur ad pœnas æternas, niſi fiat remiſsio. Si breuius

placet: Peccatum actuale, eſt quæuis commiſsio, aut omiſsio pugnans cũ lege Dei.

QVI SVNT PECCATORVM ordines?

Tres ſunt, in quorum ſingulis quatuor ſunt gradus. Nam in primo ſunt cogitatio, affectus, conſenſus, actio prohibita

In Secundo: Mala conſcientia, contemptus Dei, idololatria, uniuerſalis iniuſticia.

In Tertio: Mens reproba, αναισθι-σία, id eſt, non ſentire peccati molem, finalis impœnitentia, & deſperatio.

AD QVID PRODEST HOSCE ORDINES peccatorum ſcire?

Prodeſt utiq; mirum in modum:

1 Vt cognito periculo, quod cum peccandi conſuetudine coniunctum eſt maturè peccatorum illecebris re-

nuncie-

nunciemus. Sancti luctantur quidem in primo ordine, ſed fiunt ſuperiores Spiritusſancti beneficio: verum hypochritæ, & prophani homines feruntur per omnes ordines in precipitium damnationis.

VNDE QVÆSO GRAVITAS PECCATI æſtimanda eſt?

Ex his quatuor: 1. Ex pœna ſecuta lapſum Adæ. 2. Ex calamitatibus & ærumnis, quibus hodie inuoluimur. 3. Ex dignitate precij, quo redempti ſumus à iure peccati. 4. Ex comminationibus æternarum pœnarum, quas Deus ſerio minatur ijs, qui non conuertuntur.

DE SECVNDO.

QVID EST REMISSIO PECCATORVM?

Eſt obligationis ad æternam mortem, & damnationem ſolutio, & pœnæ debitæ condonatio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvomodo fit hæc remiſſio?

Quemadmodum materia, & meritum remiſſionis eſt uictima filij Dei: Ita Deus pater mera miſericordia recipit homines in gratiam condonatis peccatis.

An non aboletvr peccatvm dum remittitur?

Duo ſunt in peccato, nimirum defectus, & reatus: Ipſa defectio indies in ſanctis minuitur per mortificationem ueteris hominis, Sed dum hanc maſſam circumferimus non in uniuerſum aboletur. Manet enim perpetuò in hac uita ſpiritus & carnis lucta in ſanctis Gal: 5. Verũ reatus adeò aboletur in pijs, ut Deus dicat ſe non recordaturum peccatorum eorum, Eſaiæ 45: Ego Ego qui deleo iniquitates tuas coram me, & peccatorum tuorum non recordabor.

At ſancti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

At ſancti ſæpe puniuntur propter ſua peccata.

Sancti non tam caſtigantur, quia peccarunt, quàm cohercentur ne amplius peccent. Deus enim ſanctos ſuos paterna diſciplina caſtigat, ne cum hoc mundo damnentur, non autem punit uindicta iudiciaria ut pereant.

DE TERTIO.

Quæ eſt fides remiſsionis peccatorum?

Eſt firma fiducia miſericordiæ Dei ex promiſsione ipſius per ſpiritum ſanctum concepta, qua ſtatuit homo, quòd Deus uelit ſe uerè in gratiam recipere propter uictimã filij & non amplius ſibi peccata imputare.

Quod hæc ſit vera fidei ratio, quomodo probatur?

Hoc probatur tribus modis: 1.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Claris & perſpicuis ſcripturæ pronũ-ciatis. 2. Parabolis. 3. Illuſtribus exemplis.

DIC SCRIPTVRÆ PRONVNCIATA.

Paulus poſt Dauidem ait: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Et Chriſtus dixit leproſo: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua, Et archiſynagogo: tantum crede, Et mulieri Cananeæ: fides tua te ſaluauit.

DIC PARABOLAS.

Inter multas inſigniores ſunt: illa de debitore qui debuit decem millia talentorũ Matt: 18. Item illa Luc: 7 de duobus debitoribus, & qui eſt Lucę 17. de Acolaſto.

DA EXEMPLA.

Omnium clariſsimum eſt exemplum latronis in cruce, Item Dauidis poſt commiſſum adulterium, Manaſsis, magdalenæ &c.

DE QVARTO.

Qvæ svnt cvm fide remiſſionis peccatorum coniuncta?

Duo: Nempe gratia & donum.

Qvid est gratia?

Ipſa iuſtificatio. Gratia enim, ut Paulus inquit Roma: 5, ex multis delictis in iuſtificationem.

Qvid est ivstificatio?

Eſt credentis perſonæ in Chriſtũ abſolutio à peccato, imputatio iuſticiæ Chriſti, & acceptatio ad uitam æternam gratis propter Chriſtum.

Qvid donvm vocas?

Donum eſt ipſa donatio ſpiritus ſancti, qua homo ſola fide iuſtificatus regeneratur, id eſt, mortificatur, & uiuificatur, ut iam noua creatura fiat, uiuatq; iuxta uoluntatẽ dei, quantũ quidẽ id fieri poteſt per huma nã imbecillitatẽ, idq; exemplo ſancto rum patriarcharum, aliorũq; piorum

quorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

quorum ſummum ſtudium fuit obedientiam erga Deum omnibus rebus mundi anteponere: Quemadmodum in Abrahamo uidemus, qui ad mandatum Dei paratus erat unicum filium ſuum mactare, quo nihil in mundo habuit precioſius, iucundius, dulcius. Atque ideo paulus monet, Vt honeſtam militiam militantes fidem & bonam conſcientiam retineamus. Quàm parum de hoc dono habeant illi, qui ne minimum ſuum affectum propter mandatum Dei iugulari uolunt, manifeſtum eſt.

DIC TERTIVM ARTICVlum quartæ partis.

Credo carnis reſurrectionem.

QVOT SVNT IN HOC ARTICVLO præcipuè ſpectanda?

Quatuor:

1 Probatio reſurrectionis.
2 Definitio reſurrectionis, & conditiones eiuſdem.
3 Finis reſurrectionis.
4 Fides & uſus.

DE PRIMO.

CVM HIC ARTICVLVS OMNINO EXCEDAT captum rationis, quæſo ut eum firmis rationibus munias.

Multæ ſunt probationes huius articuli in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis: Verum, ut memoriæ conſulamus, omnes ſub ſex generalibus capitibus compelctar, quæ hoc diſticho continentur.

Dictum, promiſſum, factum, uis, ſigna, lauacrum,
Surgere poſt mortem corpora noſtra docent.

QVID PER DICTVM INTELLIGIS?

Omnia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Omnia aperta prophetarumq́; Chriſti, & Apoſtolorum uaticinia de carnis reſurrectione.

RECITA ALIQVOT EX ILLVS-
trioribus.

Eſa: 26. viuent mortui tui, & interfecti tui reſurgent. Ezech: 37: Ecce ego aperiam tumulos veſtros, & educam de ſepulchris vos, populus mi, & dabo vobis ſpiritum, & viuatis. Iob. 19: Scio quòd redemptor meus viuit, & in nouiſsimo die reſurrecturus ſum, & rurſus circumdabor pelle mea. Daniel: 12: Multi qui dormiunt, de puluere terræ euigilabunt, alij ad vitam æternam, alij ad opprobria, & contemptum ſempiternum. Chriſtus Matth. 22 ex Moſe probat reſurrectionem mortuorum contra Sadduçæos, quibus obiicit ignorantiam ſcripturarum, & potentiæ Dei. 1. Teſa: 5 : Mortui reſurgent.

Quid

QVID PER PROMISSVM INTELLIGIS?

Omnes promiſsiones filij Dei de reſurrectione, quibus conſolatus eſt ſuos diſcipulos ne aduerſis fracti abijcerent confeſsionem. Iohan: 5. Omne quod dedit mihi pater non perdam ex eo quicquã, ſed ſuſcitabo ipſum in nouiſsimo die: Itẽ. Hæc eſt uoluntas eius, qui miſit me, ut qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternam, & ego ſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Iohan: 11. Ego ſum reſurrectio & uita. Iohan: 14. Ego uiuo, & uos uiuetis. Huiuſmodi ſunt multæ aliæ, quibus hic articulus confirmatur

QVID PER FACTVM INTELLIGIS?

Omnia, quæ olim tanquam præludia reſurrectionis contigerunt, ut Enoch & Eliæ ſublatio in cœlum, excitatio mortuæ puellæ Matt: 9.

Filij

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

filij uiduæ Luc: 7, Lazari Iohan: 11, Imò ipſe Chriſtus excitatus tertio die apertiſſimum teſtimonium futuræ reſurrectionis, & ſanctorum corpora excitata reſurgente domino ſignificabant, ut olim omnium hominū corpora uirtute reſurgentis Chriſti uiuificentur.

QVID PER VIM INTELLIGIS?

Ipſam cauſam efficientem reſurrectionis. Hîc primum cogitandum eſt de Decreto Dei Omnipotentis immutabili, qui ſtatuit ſe excitaturum mortuos. 2. cogitetur uirtus reſurrectionis Chriſti: Nam Chriſtus reſurrexit non tantum ut exemplum, ſed multo magis ut uirtute ſuæ reſurrectionis nos in extremo die excitet 1 Corinth: 15. Si Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus, Chriſtus reſurrexit primitiæ

dormi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

dormientium. 3. Cogitetur potentia Chriſti, qua poteſt ſibi omnia ſubiicere, unde Paulus Philip: 3: Tranſfigurabit noſtra abiecta corpora, vt fiant conformia ſuo glorioſo corpori, idq; ea uirtute qua poteſt ſibi omnia ſubijcere. 4. Cogitetur inhabitatio Spiritusſancti in pijs, Rom: 8. Si ſpiritus eius, qui excitauit Ieſum à mortuis habitat in uobis, Is qui excitauit Ieſum, per eundem ſpiritum uiuificabit etiã ueſtra mortua corpora.

Qvid per signa intelligis?

Omnia reſurrectionis inditia naturæ impreſſa. Ambroſius, Auguſtinus, hieronimus expreſſã eſſe aiunt reſurrectionis notam quandam in phœnice aue, quæ cùm in cineres redacta fuerit, mox poſt irrigationem noua prodit: Multæ auiculæ hyberno tempore in profundis paludibus

delitescunt tanq̃ mortuæ. quæ vernó tempore rurſus viuæ prodeunt. Paulus 1 Corinthi: 15. granum coniectum in terram mortuum, & poſtea renatũ ſymbolum reſurrectionis facit. Luna deficiens, & veluti mortua apparẽs mox rurſus vt noua prodiens, mortis & reſurrectionis argumentum eſt.

QVID PER LAVACRVM?

Ipſum ſacrum baptiſma; quod Symbolũ eſt. 1. mortis, ſepulturæ, & reſurrectionis Chriſti. 2 mortis, ſepulturæ, & reſurrectionis noſtræ ſpiritualis. 3 mortis, ſepulturæ, & reſurrectionis corporalis. Debet igitur baptiſmus nobis in memoriam reuocare articulum reſurrectionis.

DE SECVNDO.

QVID EST RESVRRECTIO?

Eſt iterata vnio, & inſolubilis copulatio

pulatio corporum & animarum, quæ prius per mortem á ſe inuicem ſeparata erãt, vt morte victa homines immortales facti perpetuò viuant, alij in gloria, alii in pœnis. Pij quidẽ in gloria, Impij vero in pœnis. Verùm præter hanc definitionem ſciendum eſt, quòd piorum reſurrectio ſit etiam perfecta quædam regeneratio: Nam regeneratio inchoata in hac vita multũ habet impuritatis, & immundiciæ adiunctum, quod totum abolebitur in perfecta illa regeneratione in qua non ſolum animi verumetiam corpora ad plenum reformabuntur, & induent nouas qualitates.

AGE DIC DE QVALITATIBVS Corporum?

Paulus 1 Chorinth: 15 Inſti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

tuens collationem inter corpora noſtra, quæ hîc circumferimus, & eadem olim excitanda ex mortuis, quinq; ponit differentias his uerbis: Seminatur corpus obnoxium corruptioni, reſurget corpus incorruptum. Seminatur ignominioſum, reſurget corpus glorioſum: Seminatur corpus infirmum, reſurget corpus potens: Seminatur corpus animale, reſurget corpus ſpirituale, Et Paulò poſt: Quemadmodum geſtauimus imaginem terreni, ſic etiam geſtabimus imaginem cœleſtis. Ex his colligitur quòd ſanctorum corpora ſint futura incorruptibilia, glorioſa, potentia, ſpiritualia, vt quæ ſpiritus imperio ſe in totum dedant: Breuiter totus homo imaginem Chriſti primogẽiti ex mortuis referet. Hæc omnia paulus coniungit ad Philip: 3. vbi dicit ſanctorum corpora συμμορ-

fore

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Quæ fore glorioſo corpori Chriſti, & 1. Iohan. 3. Cùm apparuerit ſimiles ei erimus. Atque in his ſita eſt regeneratio corporum.

DIC QVOMODO ANIMÆ SANCTOrum regenerabuntur?

1 Lucebit in animabus imago Dei glorioſa, quæ quàm ſit futura auguſta, & excellens, nemo mortalium in hac uita cogitare poteſt. Deinde mentes erunt plenæ ſapientia Dei: Affectus puriſsimi: Voluntates in omni æternitate promptiſsimæ ad obſequium Deo præſtandum: Atq; ita erit plena & perfecta obedientia legis Dei in ſanctis, plena dilectio Dei, & proximi

DE TERTIO.

QVIS EST FINIS RESVRrectionis?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Vt Chriſtus in omni æternitate cum ſua ſponſa eccleſia lætus triumphet: Vt hoſtes Chriſti iaceant perpetuò ſub pedibus eius proſtrati & uicti: Vt bonis præmia obedientiæ, & malis ſupplitia reddantur. 2. Corinth 5. Oportet nos õnes ſiſti ante tribunal Chriſti, ut vnuſquiſq; reportet prout in corpore geſsit, ſiue bonum, ſiue malum. Huc illud Chriſti: Prodibunt qui bona fecerunt in reſurrectionem uitæ, qui uerò mala in reſurrectionem iudicij.

DE QVARTO

QVALIS FIDES REQVIRITVR?

Firmiſsima ſanè, quæ ſua uirtute iudicium rationis, & ſenſus premat ſub pedibus ſuis, quæ uerè ſtatuit firmiſsimum eſse decretum dei de reſuscitandis mortuis & hoc palam confitetur coram omnibus hominibus & diabolis.

QVIS EST VSVS FIDEI RESVRRECTIONIS?

Cogitatio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

1. Cogitatio reſurrectionis erit commune remedium aduerſus omnes calamitates, ærumnas, & morbos, cum quibus conflictantur corpora noſtra in hac uita, Hinc enim plenus uermibus & ulceribus Iob, occiſis filijs, & abactis pecoribus, conſolationem petit cùm inquit: Scio quòd redemptor meus uiuit & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum. 2. Cogitatio reſurrectionis mitigabit dolorem noſtrum in morte amicorum iuxta illud. 1. Teſſal: 4. Nolo uos ignorare Fratres de dormientibus, ne triſtemini ſicut & reliqui non habentes ſpem: Nam ſi credimus, quòd deus Chriſtum excitauerit à mortuis, nos etiam ſimul cũ eo adducet. 3. Cogitatio reſurrectionis & noſtrum terrorem imminente morte mitigabit, cùm ſcimus hanc mortem eſſe ueluti tranſitum quendã ad immortalitatis gloriam, iuxta illud.

Beati qui in domino moriuntur 4.
Cogitatio reſurrectionis erit uelutj frenum, quo à peccando retrahamur, & ueluti ſtimulus, quo ad pergendum in uera pietate & ſanctitate excitemur.

DIC QVARTVM ARTICVlum quartæ partis.

Credo vitam æternam.

QVOT SVNT POTISSIMVM SPECTANDÆ in hoc articulo? quatuor:
1 Vitæ & mortis genera.
2 Definitio uitæ æternæ.
3 Bona promiſsa hæredibus uitæ æternæ. 4 Fides & uſus hius articuli.

DE PRIMO.

QVOT SVNT VITÆ ET MORTIS genera? Quatuor:
1 Vita naturæ, & mors naturæ.
2. Vita peccati, & mors peccati.

3. vita

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

3 Vita gratiæ, & mors gratiæ.
4 Vita æterna, & mors æterna.

QVÆ EST VITA NATVRÆ?

Eſt qua in hac uita naturaliter uiuimus donec animæ & corpora fuerint coniuncta: Hæc bona per ſe eſt, quia Dei donum eſt, & quia promittitur obedientibus Deo tanq̃ præmiũ obedientiæ, Exod: 20. Verùm uariat hæc uita pro conditione hominũ: Nam Abrahamo bona fuit, quia eam tranſegit in pietate, & propagatione gloriæ Dei: At Neroni mala fuit, quia ea abuſus eſt in contumeliam autoris, & in ſuam propriam perniciem. Huic uitæ naturæ opponitur mors naturæ, quæ eſt receſsus animarũ à corporibus. Hæc per ſe mala eſt, ſed uariat pro conditione hominum. Vt enim Abrahamo fuit bona: Nam erat illi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

tranſitus ab huius mundi calamitatibus ad æternam fœlicitatem: Ita Neroni mala fuit: Nã illi erat trãſitus ab huius mũdi voluptatibus, potẽtia, & tyrãnide ad perpetuum opprobrium & contemptum ſempiternum.

Qvæ est vita peccati?

Eſt qua peccatum viuit in homine & regnat per ſuas concupiſcentias Hæc ſemper eſt mala , quia & Deo inuiſa eſt, & via eſt ad æternam mortem, & dãnationẽ. Huic opponitur mors peccati, & eſt quum peccatum virtute Chriſti in homine mortificatur. Hæc mors bona eſt, vt quæ tranſitus eſt à commerita damnatione ad gratuitã beatitudinem.

Qvæ vita gratiæ?

Eſt qua chriſtus in nobis viuit per fidẽ & ſuum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

& ſuum ſpiritum, ad Gall: 2. Hæc ſemper bona eſt quia eſt vis ſpiritus Dei in nobis, & eſt via ad gloriam. Huic opponitur mors gratiæ, quæ eſt priuatio gratiæ, vcȝ cùm fidem abijcimus, & relabimur in peccata, ita vt peccatum in nobis denuo regnet per concupiſcētias ſuas, eiq; ſcientes & volentes obediamus. Hæc mors mala eſt, quia à Deo damnatur, & ad æterna ſupplicia dux eſt.

QVÆ EST VITA ÆTERNA?

Eſt cùm ipſe Chriſtus. 1. Iohan. 1. 5. tùm fœlicitas beata qua electi fruentur in omni æternitate reſuſcitatis corporibus: Hæc uita finis bonorum eſt, atq; adeò omnium bonorum ſũmum quod Dominus promiſerat diligētib⁹ ſe. huic opponitur mors æterna, quæ eſt ſeparatio hōinis à chriſto

Vt ipſius

vt ipſius conſpectu non fruatur: Hæc mors omnium malorum extremum eſt, nunq̃ finiendum. Huc illud Auguſtini. Sicut uita corporis, anima eſt: Ita uita animæ, Deus eſt. Sicut corpus expirat, dum amittit animam: Sic anima expirat, dum amittit Deũ. Deus amiſſus, mors animæ: Anima amiſſa, mors corporis.

AD QVID PRODEST HÆC DISCRIMINA uitæ & mortis tenere?

Vt diſcamus rectè mori, & rectè uiuere: Mori quidem peccato, uiuere uerò gratiæ, quo poſt hanc uitam in uera pietate ad finem uſq; traductam, perueniamus ad æternam uitam per Chriſtum Ieſum dominum noſtrum.

DE SECVNDO.

QVID EST VITA ÆTERNA?

Eſt cùm

Eſt cùm uia ad cœleſtem hæreditatem, tùm ſtatus beatorum poſt hanc uitam, in quo fruentur conſpectu Dei in omni æternitate.

QVOD ÆTERNA VITA SIT VIA AD HÆreditatem cœleſtem proba.

Iohan: 3. Qui credit in filium habet uitam æternam. Nam in credente uita æterna inchoata eſt. CVR SIC? Quia qui credit, Chriſtum poſsidet, qui ſolus uia eſt ad uitã æternam, Iohan. 3. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit filius hominis, qui eſt in cœlo.

QVID MONSTRAT HANC VIAM?

Verbum Dei, quod filium Dei nobis uiam eſſe in cœlum, & ianuam teſtatur, ſicuti ipſe Dominus de ſe dicit. Ego ſum oſtium, Ego ſum uia, ueritas, & uita: Quo dicto ſignificat ſe principium, medium, & ultimum

eſſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

eſse, per quod venitur ad vitã æternã.

QVIS INGREDITVR HAC VIA?

Qui credit in filium iuxta dictum: Qui Credit in filium habet vitam æternam.

QVOMODO SECVRI AB HOSTIBVS CONſeruamur in hac vita?

Potentia Dei per fidem, iuxta illud 1 Pet: 1. Potentia Dei cuſtodimini ad ſalutem per fidem.

QVOMODO PERGENDVM EST IN HAC VIA

Rectè in hac via pergimus, ſi magis magiſq; in omni cognitione, & ſenſu rerũ ſpiritualium proficiamus, iuxta illud Philip: 3. Charitas veſtra magis magiſq; abundet in omni cognitione & ſenſu, ut probetis ea, quæ potiora ſunt, ut ſitis ſinceri, & ſine offenſa in diem Ieſu Chriſti.

SED QVID EST VITA ÆTERNA PROPRIE?

Eſt, vt dixi, ſtatus beatorum poſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

hancvitã, & fruitio cōtēplationis diuinæ in omni æternitate, iuxta illud Iohan: 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitã æternam, Et ad Titũ 3. Hæredes ſumus iuxta ſpem vitæ æternæ

DE TERTIO.

QVÆ SVNT ILLA BONA, QVÆ DOMINVS promiſerat hæredibus vitæ æternæ?

Etſi Paulus poſt Eſaiam dicit: Oculus non vidit, nec auris audiuit, quæ Deus pręparauit diligētibus ſe: tamē cùm ſcriptura particulas quaſdã iſtorum bonorum recenſet, breuiter nonnihil de illis dicendum eſt.

QVIBVS MODIS SCRIPTVRA ISTA BONA nobis commendat? Duobus: ſcilicet, Appellationibus & deſcriptionibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Dic appellationes.

Multæ ſunt appellationes, quibus fœlicitas æternæ vitæ obſcurè pingitur: Nos ex multis paucas recenſebimus, quarum hæc Prima: Matt: 7 dicitur regnum cœlorum: Non omnis qui dicit mihi domine do domine intrabit in regnum cœlorum. Hac appellatione monemur nihil in uita æterna terrenum fore, nihil caducum, nihil fortunæ, & mutationibus obnoxium. Secundò dicitur Regnum æternum, 2 Pet. 1. Introitus in regnum æternum. Hac appellatione ſignificatur, quã ſtabilia & firma ſint futura bona, quibus abundabimus in uita æterna. Tertiò dicitur regnum Dei Acto: 14. Poſt multas tribulationes oportet nos ingredi in regnum Dei. Hac appellatione monemur, quòd hæredes uitæ æternæ ſint futuri liberi à

regno

regno peccati, mortis, & diaboli, adeò vt nihil vnquam mali pertimeſcant. 4 Dicitur nouum cœlum & noua terra 2 Pet: 3. Qua appellatione monemur quòd nulla ſentiatur vetuſtas, ſenectus & corruptio in æterna uita. 5. Dicitur paradiſus iuxta illud: hodie eris mecū in paradiſo. Qua appellatione ſignificatur quòd nihil triſtitiæ nihil aduerſi ſit futurum in æterna vita, ſed omnia ſint plena ſummis delitijs. 6. vocatur gloria Dei. 1. Pet: 5. Vocauit nos ad ſuam gloriam. Qua appellatione ſignificatur, quòd in æterna uita nullus ſit futurus locus ignominiæ, infamiæ, contemptus, ſed omnia ſint maieſtatis diuinæ contemplatione glorioſa.

RECITA ALIQVOT DESCRIPTIONES, IN quibus bona promiſſa hæredibus vitæ æternæ proponuntur.

Multæ ſanè ſunt, ſed hac vice

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

unam tantum adducam ex pſalmo 16. Dauidis ubi ita Chriſtus loquitur: Notam facies mihi ſemitam uitæ, abundantiã delitiarũ vultum tuũ & iucunditates in dextera tua in æternum His uerbis proponit Dominus tria genera bonorum, quibus abundabũt electi in uita æterna. 1. Nominat abundantiam deliciarum, qua uoce ſignificatur plenitudo, & ſaturitas omniũ rerum expetẽdarum, & ſtatus omniũ bonorũ copia perfectus. Deinde vultus Dei meminit, quo perpetuò fruẽtur electi, qui cùm perpetuò adfuturus ſit ut ſummum bonum, non poteſt aliud fieri quàm ut ſit ſumma lætitia ob præſentiam iſtius ſummi boni quo fruemur. 3. Ponit iucunditates in dextera Dei, id eſt, ſũmas delitias & ſpirituales uoluptates ex contemplatione maieſtatis diuinæ. Horũ bonorũ guſtũ perexiguũ ſentiunt, qui uerè credunt, & aguntur Spiritu Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVÆ EST FIDES ET QVIS VSVS?

Fides & uſus petantur ex ſuperiori articulo.

CONTRAHE BREVITER HANC QVARTAM Symboli partem.

Credo in Spiritum ſanctum uerum & æternum Deum, conſubſtantialem patri & filio, ſanctificatorem Eccleſiæ, quæ donata remiſſione peccatorum olim ad uocem Dei excitabitur ad uitam æternam per Chriſtum Ieſum, cui cum patre & ſpirituſancto ſit honor in ſecula ſeculorum Amen.

DE TERTIA PARTE.

QVÆ EST TERTIA PARS CATECHISMI? Oratio.

QVÆ SVNT COGNITV NECESSARIA piè precantibus? Tria:

1 Quid oratio, & quotuplex.
2 Circũſtantiæ orationis perpetuæ
3 Precandi forma.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvid est oratio?

Eſt ſupplex eleuatio animæ hominis ad Deum, uel aliquid ab eo petẽtis vel ei gratias pro collatis beneficijs agentis. Hanc definitionem ex multis dictis pſalmorum confirmari manifeſtum eſt. Nam cùm dicit Dauid, Ad te leuaui animam meam: itẽ, Ad te Domine leuaui oculos meos, ſignificat piam orationem eſse animæ ſupplicem eleuationem ad Deum petentis aliquid ab ipſo, vel gratias agẽtis. Geſtus præterea leuantium manus, & oculos inter precandum cœlũ verſus, hanc etiam confirmant definitionem. Huc accedit antiquiſsima eccleſiæ precatio: Surſum corda habeamus ad Dominum. Cum hac noſtra definitione conuenit etiam grçca illa antiquiſsimi cuiuſdam Theologi. προσευχη ἐστὶ ἀναβασις τοῦ νοῦ προς

τον

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

τον θεον καὶ αἴτησις τῶν προση-κόντων παρ' αὐτοῦ, Hoc eſt, Oratio eſt aſcenſio mentis ad Deum, & petitio rerum vtilium ab ipſo.

Qvotvplex est oratio?

Paulus 1 Timoth: 2. quatuor genera numerat, quorum primum eſt deprecatio. 2. Adoratio. 3. poſtulatio. 4. gratiarum actio.

Qvid est deprecatio?

Eſt ſupplex eleuatio animæ hominis ad Deum, qua petitur liberatio ab ijs, quæ nobis moleſtiam adferunt: vt cùm pij petunt ſibi remiſsionem peccatorum, & liberationem à malis.

Qvid est Adoratio?

Eſt ſupplex eleuatio animæ hominis ad Deum, qua petitur aliquod beneficium: vt cùm pij petunt regnum Chriſti in ſe confirmari & panem quotidianum ſibi dari.

QVID EST POSTVLATIO?

Eſt ſupplex eleuatio animæ hominis ad Deum, qua uel unus pro alio, uel omnes pro ſe inuicem preces fundunt. Vt cum Eccesia Dei petit ſanctificari nomẽ Dei per orbẽ uniuerſum, Aduenire regnum Dei, fieri uoluntatem ipſius in terra quemadmodum in cœlo fit.

QVID EST GRATIARVM ACTIO?

Eſt ſupplex eleuatio animæ hominis ad Deũ, qua gratiæ Deo aguntur, vel pro beneficijs nobis aliiſue collatis vel pro malis à nobis aliiſue ſublatis.

DE SECVNDO.

QVÆ SVNT PERPETVÆ PIÆ ORATIONIS circumſtantiæ?

Quinq; ſunt, quæ continentur hoc uerſiculo.

affectus

Affectus, cauſæ, quis, per quem, quidqꝫ petendum.

QVALIS ERGO AFFECTVS PRECANTIS eſse debet?

Precaturus. 1 Exuat omnem opinionem propriæ gloriæ, dignitatis & meriti. 2 Sentiat uerè ſuam inopiã 3. Proſternat ſe coram Deo in uera pœnitentia. 4. Adferat firmam fiduciam & quòd uelit liberaliter, & gratuitò opem ferre petentibus.

QVæ CAVSæ NOS AD PRECANDVM monebunt?

Septẽ, quas hoc diſticho complector.

Mandatum, promiſsio, crux, uictoria, Sathan.
Conſuetudo precum, factum, facient ut adores.

PRIMA ergò cauſa eſt mandatum Dei, quo requirit à nobis Deus cultum inuocationis, qui eſt præcipuus in eccleſia. Hic enim cultus requitur in ſecundo præcepto,

& mandatum ſępè repetitur in prophetis, Pſalmis, & Euãgelicis ſcriptis, Inuoca me inquit, & in Deut: Dominum tuum adorabis, & illum ſolum coles. SECVNDA cauſa eſt promiſsio, quòd Deus velit inuocantes exaudire: Inuoca me, inquit, in die tribulationis, & ego exaudiam te. Et Chriſtus: Quidquid petieritis patrẽ in nomine meo dabit vobis. TERTIA cauſa eſt ſenſus inopiæ noſtræ, atq; adeò totius eccleſiæ, œconomiarum, & politiarum. QVARTA cauſa eſt victoria in tentationibus iuxta illud Chriſti: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. QVINTA cauſa perpetuæ inſidiæ diaboli, aduerſus quas nullum eſt tutius refugium, quàm pia Oratio, Vnde Salomon: Turris fortiſsima nomen domini, ad eam transfugiet iuſtus & ſaluabitur, & paulus ad Epheſ: 6. Accipite gladiũ ſpiritus, qui eſt verbum dei per omnẽ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

orationem & poſtulationē. SEXTA cauſa eſt, quòd conſuetudo orandi cō ſeruet hominem in pietate, & cauſa eſt aliorum multorum exercitiorum pietatis. SEPTIMA cauſa, Exempla Patriarcharum, Prophetarū, Chriſti, Apoſtolorum, atq; adeò omnium piorum, quorum præcipuum & ſummū ſtudium fuit crebras ad Deum preces fundere.

QVIS EST INVOCANDVS?

Is qui ſolus καρδιογνώστης eſt: Nam cùm oratio ſit potius explicatio cordis, quàm clamor vocis, & nemo poteſt gemitus cordiū videre præter ſolum Deum, erit ſolus inuocandus vnus, & æternus Deus, pater, filius & ſpiritus ſanctus. Et Dauid in ſuis precibus uocat Deum ſcrutatorem cordium & renum, hoc eſt, ſecretiſſimorum affectuum. Et Apoſtoli in ſua oratione Act:1. dicunt: Et tu Domi-

ne καρδιογνώστα omnium. Deinde cum Dei mandatum ſit, ut non confidamus in carnem, id eſt, in ullam creaturam, ſequitur ſacrilegium eſse ullā creaturam inuocare. Nam quod creturæ tribuitur, illud impiè Deo adimitur Nec ulli ſančti, prophetæ, patriarchæ, & apoſtoli, alijq; qui habuerūt verum pietatis teſtimonium, inuocarunt niſi ſolum Deum.

QVOMODO INVOCABIMVS CVM SCRIPTVra dicat Deum peccatores non exaudire?

Quia peccatores ſumus, eſt datus nobis a Deo patre mediator & ſacerdos, Deus & homo, Iheſus Chriſtus. Quare ipſe ait: Quidquid petieritis patrem in nomine meo dabit uobis. Neq; tamen promiſcuè deus omnes peccatores exaudit nominātes in ſuis precibus filiū Dei, Sed tantū eos qui pœnitētiā agūt & peccare deſinūt qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

non ut peccatores, ſed ut iuſti iam apparent in conſpectu Dei.

QVID EST PETENDVM?

Duplicia ſunt bona, ſimiliter etiam duplicia mala. Sunt bona, ſine quibus ſalus contingere non poteſt, & ſunt bona, quorum vſus eſt tantum in præſenti uita. Sunt mala impedientia ſalutem, & ſunt mala, quæ nobis moleſta ſunt tantum in hac uita. Vt ergò bona, ſine quibus ſalus contingere nequit, petenda ſunt ſine conditione, & bona conducentia in hac uita petēda ſunt cum conditione: Ita mala per ſe impedientia ſalutem deprecāda ſunt ſine conditione, quæ uerò alioqui moleſta ſunt cum conditione deprecabimur.

QVOMODO ERGO PRÆCIPITVR VT PEtamus ſine hæſitatione, Nam qui cum conditione petit non certò ſibi perſuadet quòd ſit accepturus quæ petit?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Fides ſibi certiſsimè perſuadeat, quòd Deus uelit exaudire preces ſuas. Verum quia homines aut petunt quæ utilia eſſe putãt, aut deprecantur quę ſibi nociua eſſe exiſtimant, &ſępe falluntur iudicio (neſcimus enim quid oraturi ſimus quemad: oportet) Spiritus intercedit pro nobis, dando quę ſuo iudicio iudicat nobis utilia eſſe, & auferẽdo ea à nobis mala, quæ ſuo iudicio iudicat nobis nociua eſſe: Is enĩ rectiſsimè iudicat & quid expediat nobis, & quid non expediat. Non igitur dubitat fides, quin Deus ſuas preces exaudiat. Nam ſi id non dat quod petitur, certè id quod multo melius eſt, largitur Luc: 11.

DE TERTIO.

QVÆ EST FORMA PRECANDI?

Multæ extant precandi formæ præcipuè in pſalmis: Verum Chriſtus unam certam ſuis diſcipulis commẽdauit, Matth. 6. Luc: 11.

QVæ NAM EST ILLA?

Pater noſter qui es in cœlis. Sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tẽtationem. Sed libera nos à malo. Quia tuum eſt regnum, potẽtia, & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

QVæ SVNT POTISSIMVM IN HAC ORAtione conſideranda? Tria:

1 Commendatio huius orationis
2 Partitio eiuſdem.
3 Partium declaratio.

DE PRIMO.

RECITA LOCOS COMMENDATIONIS huius Orationis.

1 Commen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

1 Commēdatio ſumitur ab autoris maieſtate, unde Auguſtinus: Maxima ab omnibus Dominicæ orationi exhibēda eſt reuerentia, quia a ſummo doctore facta eſt.

2 Commendatio ſumitur ab autoris ſapientia, ut qui Deus eſt ſapientiſsimus omnia expetenda, & fugiēda digeſsit optimo ordine, Vnde Chryſoſtomus: O quam beata eſt hæc oratio, cuius ordinem doctor uitæ, & magiſter cœleſtis inſtituit.

3 Sumitur ab autoris affectu erga homines: Is enim natura æternus æterni Dei filius deſcendit de cœlo, & aſſūpta humana natura factus eſt pro nobis natura filiis iræ λυτρον ut nos per adoptiōis gratiā filij Dei fieremus.

4 Commēdatio ſumitur ab orationis utilitate. Nam & quid ab optimo Deo petere liceat, & quid nobis clemēter largiri uelit, edocet.

5 Comē

5 Commẽdatio ſumitur ab orationis breuitate: Nã breuiſsimo cõpendio res expetendas & fugiẽdas in eccleſia in œconomia, & politia continet.

6 Commendatio ſumitur ab oratio nis claritate: Nihil enim obſcuris obuoluitur inuolucris enigmatum, ſed omnia clarè & perſpicuè panduntur.

7 Commendatio ſumitur ab orantis inſtructione: Nam & quis iuuocandus, & qua fiducia, & quid petendum ſit, & per quem in ea indicatur.

8 Sumitur ab orantis neceſsitate: Nam cùm & multis neceſsariis egemus, & multis malis premimur in hac oratione monſtratur uia impetrandi neceſsaria, & euadendi ea quæ moleſta ſunt.

9 Sumitur ab orantis dignitate: Nã illos ſolos orare poſse, qui filij Dei ſunt, monemur huius orationis forma.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

DE SECVNDO.

Qvæ est partitio orationis Dominicæ?

Orationis Dominicæ partitio trimembris eſt. Secatur enim in compellationem, in Septem petitiones, & in Confirmationem: Compellatio ſeruit fidei orantis excitandæ, & confeſsioni: Septem petitiones ſunt rerum expetendarum & fugiendarum propoſitiones: Confirmatio ſpem auget, & confirmat precantis fiduciam, ut certè ſe conſecuturum ſperet quæ in nomine Mediatoris petit.

DE TERTIO.

De declaratione.

Declara compellationem, quæ eſt: Pater noſter qui es in cœlis. In hac Compellatiõe ſũt tria perpendenda. 1. Quis ſit inuocandus, & quo ſit erga nos animo. 2. qua fiducia ſit orandum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

3. quales decet eſſe eos qui efficaciter orare volunt.

DE PRIMO

QVIS EST INVOCANDVS?

Deus ſolus, qui eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Hic æternus Deus patris nomine eſt inuocandus.

CVR PATER DICITVR?

Hoc etſi ſupra in Symbolo explicatum eſt: hic tamen breuiter eſt repetendum: Dicitur autem PATER creatione & adoptione. Quòd autem dicitur PATER creatione, probatur illo dicto Deut: cap. 32. Nonne Deus eſt pater tuus qui poſſidet te, creauit, & fecit. Hæc paternitas monet nos quòd etſi peccatores ſumus à nobis: tamen ab ipſo ſumus, utpote eius creatura, quam amat, & cuius miſeretur, iuxta illud

Sap: Miſereris omnium & nihil odiſti eorum quæ feciſti. Hac dilectione motus pater peccato nos perditos redimere ſtatuit, & ut ſatisfieret ſuæ iuſticiæ, dedit filium iuxta illud: Sic Deus dilexit mundum &c. Quòd autem adoptione ſumus filij, modo in Chriſtũ credimus, probatur illo dicto Rom: 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis in timorem, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis, per quem clamamus Abba pater, Et gal: 4. Quãdo uenit plenitudo temporis, emiſit Deus filium ſuum natum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret, ut adoptaremur in filios. Hac adoptione, tametſi peccatum nobiſcum perpetuò circumferimus, placemus Deo, & ipſe nos paterna ſtorga complectitur.

Cvr additvr qvi es in cœlis?

1. Vt precaturus ſciat ſe inuocare

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

eum qui eſt Omnipotens, Dominus dominantium, Rex regũ, iuxta illud 1 Timoth: 6. Solus potens dominus dominantium, Rex regum.

2 Vt precaturus ſciat hunc Deum qui in alto habitat implere omnia & contemplari, atq; adeo omnium cordium receſſus videre.

3 Vt precaturus ſciat diuinum numen nõ eſse alligatũ creaturis, idolis, ſtatuis, ſimulachris, ut in ijs adoretur

4 Vt precaturus ſciat ſe inter orãdũ debere cor & mentẽ in cœlũ leuare ubi in maieſtatis gloria aſtat mediator noſter patri, & intercedit pro nobis.

AN NON DEVS VBIQVE EST? CVR IGItur non dicitur in Oratione, pater noſter qui es ubique?

Quidam ex ſanctis patribus dicit hoc additũ eſse propter tria. 1. Vt feruore ſpiritus adoretur. 2. Vt mens orãtis ad cœleſtia eleuetur. 3 Vt cœleſtia petantur. Ego quartũ addo, videlicet ut occurratur errori Ethnicorum qui ſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Deum adorare in creaturis coram certis ſtatuis dicere ſolebant.

DE SECVNDO.

QVA FIDVCIA EST ORANDVM?

Hoc colligēdum eſt ex ijs quæ dicta ſunt. Nam cùm pater ſit, qui inuocatur, debent precātes ſtatuere, & quòd ſe propter Chriſtum in filios adoptauerit, & quòd clementer uelit largiri ea quæ nobis neceſſaria eſſe nouerit, modò ea ſerio ab eo petamus. At cum additur: Qui eſt in cœlis, fides duo colligit, nempe quòd & poſſit dare quæ petimus, & quòd nemo dantis manum cohibere ualeat.

DE TERTIO.

QVALES NAM ESSE OPORTET EOS qui efficaciter cum fructu orare uolunt?

1. Quod ex dictis patet debent eſſe filij Dei, qui petunt non portiones ſeruorum cum Iſmaele, ſed hæreditatem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

tatem filiorum cum Iſaac. 2. Debent eſſe imitatores paternarum uirtutum, ne nothi eſſe deprehendantur, vnde illud: Eſtote imitatores Dei. Item: Eſtote miſericordes ſicut pater veſter &c. Eſtotè ſancti quia ego ſanctus ſum. 3. Debent ſuum patrem honorare, mente, uoce, & uita, iuxta illud Malach: 1. Si ego pater ſum, ubi honor meus. 4. Debent, qui communem patrem inuocant, fraternitatem piam colere inter ſeſe: Nam qui odit fratrem ſuum, & dicit ſe Deum diligere, mendax eſt. 5. Quod omnes inuocantes verè ſint unum in Chriſto, adeò ut in Chriſti ſpirituali regno non ſit diſcrimen regis & ſtabularij, diuitis & pauperis, nobilis & ignobilis. Nam hæ perſonæ omnes exuendæ ſunt in ſpirituali Chriſti regno, quæ tamẽ ſuum locum in externa Eccleſiæ ſocietate in œconomijs & politiis retinere debent.

De ordine septem petitionum.

Expone rationem ordinis ha rũ ſeptem petitionum.

Diſcipulorum Chriſti atq; adeò omnium hominum primum votum eſſe debet, ut firmum & immotum cultus Dei fundamentum iaciatur, quod eſt ſolida eius noticia, idq; in eum finem ut regnũ Dei erigatur, ſtabiliatur, & propagetur, & ciues in eodẽ debitam obedientiã regi cœleſti præſtent. Ideo Chriſtus iubet primum peti noticiã Dei. Deinde aduentum regni. Tum obedientiã ciuium in eodem regno. Deinde quia in hac mortali vita regnũ Dei inchoatur & erigitur, vbi varijs opus habet præſidijs, iubet quarto loco, ut petamus quicquid ad huius uitæ ſuſtentationem & conſeruationem facit. Verùm quia ea corruptio eſt naturæ humanæ, quòd facilis ſit lapſus in errata & mutuas offẽſiões 5 loco docet petẽdã eſſe cõdonationẽ

Iſtorum

iſtorũ lapſuũ & erratorũ, ne propter ea à regno dei excludamur. Poſtremo quia ſunt duo acerrimi hoſtes, qui cõſpirauerũt aduerſus regnũ dei, caro & Diabolus, docet petendã eſſe defẽſionẽ aduerſus eos, idq; in ſexta & ſeptima petitione. Hic ordo eſt orationis Dominicæ, in qua nihil omiſſum eſt, quod vel ad gloriã Dei pertinet, vel ad noſtram ſalutẽ ſpectat, vel ad ſuſtẽtationem noſtri in hac mortali vita requiritur.

DE PRIMA PETITIONE.

QVÆ EST PRIMA PETITIO?

Sanctificetur nomen tuum.

QVID EST NOMEN DEI?

Eſt noticia, & fama dei iuxta eius virtutes, facta, & merita.

QVID EST SANCTIFICARI?

Eſt ſacroſanctum haberi, ſumma cum veneratione coli, & vſurpari.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVID EST SANCTIFICARI NOMEN DEI?

Eſt noticiam Dei, & famam eius ſecundum facta, uirtutes, & merita ſacroſanctam haberi, ſumma cum veneratione coli, & uſurpari.

QVID? AN NON DEI NOMEN SANCTVM eſt ſine noſtra precatione?

Imò in omni æternitate in ſe ſanctum eſt: Sed nos precamur, ut tale nobis habeatur, quemadmodum ex definitione poſita patet.

QVID PETIMVS SVMMATIM IN HAC prima petitione?

Vt precamur ſactificationem nominis Dei: Ita prophanationem eiuſdem deprecamur.

AGE CVM HOC OBCVRIVS SIT IN GENERE dictum, explicatius per ſpecies expone. Et cum in hac petitione ſit precatio expreſſa, & deprecatio implicita, dic primum de precatione.

Cùm

Cùm petimus ſanctificari nomen Dei quinq; precamur:

Primũ enim precamur, ut ſecundũ opus Dei ſit eius nomen. Opus autem Dei triplex eſt: Creationis, gubernatiõis, & redemptionis. In his virtutes ſummæ relucent: Omnipotentia, Sapientia, Iuſticia, miſericordia, paterna ſtorga, ueritas &c. Cùm ergò petimus ſanctificari nomen Dei, petimus agnoſci opera Dei, celebrari Deum propter potentiam, ſapientiam, iuſticiam, miſericordiam.

2 Precamur, ut ſecundũ nomen Dei ſit eius inter omnes noticia. Ad hãc noticiam requiritur, ut noſter triumphator Chriſtus mittat nobis dona, cõſeruet miniſterium, uerum ſacramentorum uſum, & diſciplinam Eccleſiæ. Cùm ergò petimus ſanctificari nomẽ Dei, petimus dari fideles doctores in Eccleſia, conſeruationem miniſterij, ſalutarem diſciplinam.

3 precamur, ut ſecundum eius noticiam ſit hominum in eum fiducia, & omnia bona ab ipſo expectent, tanquã à patre clementiſsimo.

4 Vt ſecundum debitam fiduciam ſit eius laus & celebratio inter homines, iuxta illud pſalmi. 48. Secundum nomen tuum laus tua in omnes fines terræ, iuſticia plena eſt dextera tua, lætetur zion, & exultet filia Iuda propter iudicia tua.

5. Vt ſecundum debitam eius laudẽ fiat ſacta nominis Dei vſurpatio inter homines per inuocationem, prædicationem, confeſsionem, per cultum iurisiurandi, & alia opera, quæ in ſecundo præcepto requiruntur.

QVID DEPRECAMVR IN HAC PETITIONE?

Etſi hoc intelligi poteſt ex Antitheſi, tamẽ breuiter indicabo quæ præcipuè hîc deprecamur.

1 Deprecamur omnium hominum,

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

& Diabolorũ technas, qui uel opera Dei, vel uirtutes obſcurare uolunt, vel tribuere hominibus, aut Diabolo quod eſt Dei, uel tribuere Deo, quod eſt Diabolorum & malorũ hominum vt ſunt multa facta pugnãtia cum primo & ſecundo præcepto

2. Deprecamur corruptelas doctrinæ cœleſtis, & ſacramentorum, tyrannidẽ impedientiũ curſũ Euangelij, hæreſes, & alia quibus vera Dei noticia, vel corrũpitur, vel omnino aboletur.

3 Deprecamur Epicureum contẽptum Dei, barbaram negligentiam, academicam dubitationem, ſtoicam aſtorgiam,

4 Deprecamur ingratitudinem omnium hominum, qui Deum vel nõ agnoſcunt, vel agnitum non prædicant.

5. Deprecamur prophanam vſurpationem nominis Dei, quæ cùm in moribus malis, tùm in lingua abutente nomine Dei conſpicitur,

Hoc eſt, deprecamur impuritatem morum,& nominis Dei ſacrilegam uſurpationem.

Neceſsitas huius petitionis petatur, quemadmodum & ſequentium, ex ijs quæ ſupra dicta ſunt.

DE SECVNDA.

Quæ est secunda petitio?

Adueniat regnum tuum.

Quid est regnum Dei?

Eſt gubernatio cœleſtis, qua Deus omnia certis legibus adminiſtrat & moderatur.

Quid est advenire regnum Dei?

Eſt per continuos progreſſus augeri,& ſemper noua acceſsione dilatari,& multiplicari.

Quid petimus in hac petitione?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Vt precamur Dei regnum aduenire: Ita deprecamur Sathanæ regnũ, & omnia quæ regnum Dei impediũt.

HABET NE ALIVD HÆC PETITIO QVAM precationem & deprecationem

Habet & confeſsionem: Nam cũ precamur regnum Dei aduenire, cõfitemur corde, & ore quòd regnum Dei ſit nobis inacceſſũ ita ut ad illud pedibus noſtrorum meritorũ, & operum ire nequaquam ualeamus, agnoſcimus ergò gratuitum donum eſſe albo ciuiũ regni cœleſtis adſcribi.

EXPLICA DISTINCTIVS QVID IN hac petitione precamur & deprecamur?

Vt id fieri poſsit commodius, dicam quotuplex ſit regnũ Dei, & quæ ſint eius proprietates, quo eius maieſtas & eminentia præ cunctis alijs regnis appareat, exciteturq; in nobis ardentius regni Dei deſiderium.

Quo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVOTVPLEX EST ERGO REGNVM DEI?

Triplex: 1. Potẽtiæ. 2 gratiæ. 3. gloriæ.

QVODNAM EST REGNVM POTENTIÆ?

Eſt gubernatio cœleſtis, qua omnia potenter moderatur Deus, & diſponit. De hoc regno loquitur pſalm: 144. Regnum tuum regnum omnium ſeculorum

CVR DICITVR POTENTIÆ?

Quia hæc eius quædam proprietas eſt, qua diſtinguitur ab alijs regnis. Regno enim potentiæ ſuæ, ut omnia moderatur: ita dæmones ſibi ſubijcit, contumaces punit, & ſuos conſeruat potenter.

QVOD VOCAS REGNVM GRATIÆ?

In quo pater cœleſtis viuit & regnat per gratiã, colligit eccleſiã, quã dirigit uerbo & Spiritu, & diſciplina regit: Verbo enim ſuã voluntatẽ docet: Spiritu impellit & mouet corda ut promiſsionibus credãt homines, & faciãt imperata: Diſciplina regit externos mores.

Quotu

QVOTVPLICITER SPECTATVR HOC regnum gratiæ?

Dupliciter: Vt eſt priuatũ & publicũ: ſeu, ut ſpectatur in ſingulis mẽbris ſeorſim, & in toto corpore ſimul.

PRIVATVM REGNVM GRATIÆ QVOD?

Eſt per quod Chriſtus in cuiuſq; conſcientia regnat, & viuit: Conſcientia enim libera eſt, & regnat libertate donata à liberatore Chriſto, iuxta illud: Si filius vos liberauerit verè liberi eritis. De hoc Paulus loquitur Ro: 14. Regnũ Dei nõ eſt cibus & potus, ſed iuſticia, pax, & gaudiũ in Spiritu ſãcto. Hoc regnũ gratiæ in conſciẽtia cuiuſq;, ut opera carnis euertunt: Ita opera ſpiritus eius teſtimonia ſunt & illud conſeruant.

QVODNAM EST PVBLICVM GRATIÆ regnum?

Eſt per q̃d Chriſtus in toto corpore eccleſiæ uiuit & regnat, in quo mẽbra eccleſiæ inter ſeſe coaptat & coagmẽtat,

Vt

vt vno ſpiritu Chriſti omnia uigeant & viuant. Hoc regnum publicum Eccleſia Catholica appellatur. De hoc loquitur Dominus cùm ait: Regnum Dei inter uos eſt. Item Matth. 6. Quærite primùm regnũ Dei & iuſticiam eius. Huc & illud Matth: 11. A diebus Iohannis baptiſtæ regnum Dei vim patitur, & uiolenti rapiunt illud, id eſt, homines abruptis mundi, & carnis vinculis, & firma in Chriſtum fiducia concepta inuadunt regnum Dei.

CVR HOC DICITVR GRATIÆ?

Quia eſt regnum gratuitæ remiſſionis peccatorum, gratuitæ imputationis iuſticiæ, gratuitæ acceptationis aduitã æternam, gratuitæ donationis ſpiritus ſancti: Breuiter, quia nos in album ciuium huius regni ex mera gratia cœleſti adſcribimur. Atq; hæc eſt huius regni proprietas.

Quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVODNAM EST REGNVM GLORIÆ?

Eſt per quod reſuſcitatis corporibus in omni æternitate electi cum Chriſto regnabunt. De hoc loquitur Dominus cum ait: Venite benedicti patris mei & poſsidete regnum uobis à conſtitutione mundi paratum. Item Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Itē in pſalmo: Satiabor cùm apparuerit gloria tua, & illud Math:12. Nolite timere puſille grex, quia complacitum eſt patri ueſtro dare uobis regnum. In hoc dicto obſeruetur, quòd Dominus uocet Regnum Dei donationem ex paternæ miſericordiæ fonte promanantem, ita ut ſit merũ Dei donum, quemadmodũ & Paulus teſtatur cùm ait. Donum Dei eſt uita æterna per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

CVR GLORIÆ DICITVR REGNVM?

Potiſsimum propter quatuor,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

1. propter ſummam iuſticiam Eſaiæ 1. Populus tuus omnes ſancti erunt. 2. propter perfectiſsimã libertatem, quã expectãt ſollicitè creaturæ Dei, Rom: 8. Tunc enim libertas filiorũ Dei nullis impedimẽtis turbabitur. 3. propter admirabilem omnium rerum abundãtiam, cùm Deus erit omnia in omnibus. 4. propter glorioſam Maieſtatis diuinæ pręſentiam & contemplationẽ quæ nullis temporum interuallis obſcurabitur.

TENEO QVOTVPLEX SIT REGNVM, ET quæ eius proprietas, Iam breuiter quid petamus in hac ſecunda petitione expone.

1 Precamur ut regnum Dei, quod gratiæ dicitur, quotidie pijs incremẽtis augeatur, ut multi ciues in eius catalogum referantur.

2 Precamur ut Chriſtus huius regni Mõarcha ſuã eccleſiã ſceptro ſuo regio adminiſtret, i: uerbo & ſpiritu dirigat

3 Vt imperiũ ſpiritus in ſingulis Eccle

ſiæ

ſiæ membris aduerſus carnem magis magiſq; augeatur.

4 Vt ciues huius regni ſancta quadam diſciplina regātur, quo multi illorum exemplo ad hoc gratiæ regnum inuitentur.

5 Vt eodē ſpiritu in hoc gratiæ regno coniuncti ad beatum illud gloriæ regnū tandem perueniamus duce domino noſtro IESV CHRISTO

QVÆ DEPRECAMVR?

1 Deprecamur regnū Sathanæ, qui per homicidiū & mendaciū uariaq; ſcelera, & flagitia regnat ī filijs diffidētiæ

2 Tyrannidē ſatellitū Sathanæ, quales ſunt, Turca, Papa, & Tyranni perſecutores Euangelij, & deuaſtatores regni gratiæ.

3 Tyrannidē carnis propriæ militātis aduerſus ſpiritū, & conātis nos captiuare denuo ſub regno Diaboli.

4 Deprecamur ſcādala, quibus deformatur regnū gratiæ, & diſſēſiones ciuium huius regni inter ſeſe.

5 Deprecamur omnem ἀταξίαν & confuſionē, quibus impeditur quo minus hoc regnum gratiæ propagetur & dilatetur. Breuiter omnia impedientia regni gratiæ deprecamur.

DE TERTIA.

QVÆ EST TERTIA PETITIO?

Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra.

QVID? AN NON SCRIPTVM EST ROM:9 Voluntati eius quis reſiſtere poteſt. Item in pſalmo. Omnia quæ uoluit fecit in cœlo & in terra?

Huic queſtioni Cyprianus eleganter et breuiter in hunc modum rſepondet:. Non petimus, vt Deus faciat quod vult, Sed vt nos poſſimus facere quod ipſe vult.

AN QVICQVAM FIERI POTET CONTRA Dei voluntatem? Certè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Certè multa fiunt quæ Deus non vult. Nam de peccato ſcriptum eſt in pſalmo: Non uolens iniquitatē tu es. Hîc manifeſtum eſt fieri aliqua contra, & præter voluntatē Dei.

HOC ABSVRDVM EST NIHIL RESISTERE voluntati Dei dicere, & multa tamen fieri cōtra Dei voluntatem, Dic ergo quomodo hoc intelligā?

Vt commodè intelligi poſsit, ſciendū eſt quòd duplex volūtas Dei ex ſcripturis ſtatuatur. Eſt enim volūtas antecedens, & uoluntas conſequens: Pręter vtramq; eſt permiſsio, qua Deus ea quæ non vult permittit.

QVÆ EST VOLVNTAS ANTECEDENS?

Huius ratio duplex eſt: Alia eſt enim voluntas Omnipotentiæ, alia εὐδοκίας ſeu approbationis. Volūtas Omnipotentiæ, eſt qua Deus vult res à ſe conditas gubernare & moderari

& in ſuũ obſequiũ adducere. Huic uoluntati reſiſtere nemo poteſt. Quare petitio hæc de ea intelligenda non eſt. Volũtas εὐδοκίας ſeu approbationis eſt Duplex: ſcilicet uoluntas finis, & uolũtas ad finem. Voluntas finis, qua Deus vult hõines aſſequi finẽ cuius gratia creati ſunt, iuxta illud. 1 Tim: 2. Deus vult omnes homĩes ſaluos fieri. Voluntas ad finem eſt, qua Deus vult ea ab hominibus fieri, quæ ad finẽ conſequendum pertinent, quæ ſunt: vt homines ueniant in cognitionem ueritatis Dei: vt cognitæ ueritati credant: vt credẽtes iuſtificentur & regenerentur: vt regenerati ueram ex fide obedientiã præſtent, & in pietate perſeuerent vſq; ad finem, iuxta illud: Beatus qui perſeuerauerit vſq; ad finem. 1 Teſſ 4. Hæc eſt volũtas Dei ſãctificatio veſtra. Hanc voluntatem in hac tertia petitione petimus.

QVÆ EST VOLVNTAS CONSEQVENS?

Eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Eſt quæ conſequitur hominum facta ſecundum iuſticiã Dei, qua impijs ſupplicia, & pijs promiſſa bona reddit, iuxta ſententiam illam ſępiſſimè in ſcriptura inculcatam: Reddet vnicuiq; ſecundum opera ſua.

QVID EST PERMISSIO?

Eſt qua Deus permittit, ut bonis & malis propoſitis, voluntas eligat quæ vult. Hæc permiſsio confirmatur Deut:30. his uerbis: Teſtes inuoco cœlum & terram, quòd propoſuerim tibi uitam & mortẽ, benedictionem & maledictionem, elige ergò uitam, ut & tu viuas & ſemen tuũ, & diligas Dominum Deum tuum, voci illius obedias, eiq; adhæreas. Hoc teſtimonio manifeſtiſsimè probatur, quòd ſit voluntatis quędam προαίρεσις. Deinde quòd Deus non velit mala, ſed permittat, quòd ſi non faceret, deſtrueret opus ſuum

 Deus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Deus,nempe libertatem uoluntatis. Ad hæc qui per uiolentiam cogitur vt aliquid faciat vel nõ faciat, eius opus uoluntariũ dici non poteſt, atq; ideo nec ſupplicia nec præmia mereri.

Est ne volvntas ipsa vel bona vel mala?

Si ſubſtantiam ſpectas, id eſt, ipſã naturalem volendi facultatem, ſemper bona eſt, ut quæ ab optimo Deo eſt. Verùm ſi habitum ſpectas, pro ſtatu hominum variat: Adam enim ante lapſum habuit uoluntatem bonam & ſubſtantia & habitu. Verùm poſt lapſum in corrupta natura manſit quidẽ uoluntas, quantum ad ſubſtantiã bona, ſed mala effecta eſt ex corruptione quia vult mala. Cùm ergò petimus fieri uoluntatem Dei, precamur ut noſtrũ uelle, quod eſt per naturam malũ, fiat per gratiam bonũ, vnde quidã antiquus Theologus pereleganter ait: Si volũtas eſt bona ex homine ſine

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

125

regeneratione, dicat chriſtianus in oratione, fiat uolũtas mea. Cùm ergò precamur fiat voluntas tua, confitemur noſtram voluntatem natura malam eſſe, quam precamur bonam fieri per gratiam, quam cùm adepti ſimus verè bona dici poteſt.

INTELLIGO QVÆ SIT RATIO VOLVNTAtis Dei, & permiſsionis, iam explana petitionem.

Quemadmodum precamur fieri voluntatèm Dei: ita deprecamur fieri voluntatem noſtram, quatenus adhuc corrupta eſt, & non reformata manu Dei. Auguſtinus elegãter ſummam huius petitionis explicat, cùm inquit: Fiat voluntas tua, ut quæ odis odiamus, & quæ diligis diligamus, & quod præcipis perficiamus.

HOC QVIDEM ROTVNDE DICTVM EST SED cupio explicationem magis diſtinctã.

Eam dabo ubi prius breuiter regulam ad quam uult deus voluntatem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

noſtram exigi declarauero.

QVÆ EST ILLA REGVLA ?

Hæc ſignatur cùm additur in precatione: Sicut in cœlo. Nam cùm uult Dominus nos aſpirare ad cœleſtē conſuetudinem angelorū, præcipit ut noſtra uoluntas cum illorū congruat. Cùm ergò illi caſtè & ſanctè uoluntati diuinæ obtemperant, iubet petere ut nos illorum exemplum imitantes ſãctè caſtèq; hanc uitam tranſigamus. Qualis autem ſit obedientia & uoluntas angelorum, ſignificatur in pſalmo 102. his uerbis: Benedicite Domino omnes Angeli eius potentes uirtute, qui facitis verba eius, & ad audiendū uocem ſermonis eius.

IAM DIC PER PARTES QVID PRECEMVR in hac tertia petitione ?

1. Precamur uoluntatis Dei certam & claram noticiam, idq; ex ipſius uerbo, lege & Euangelio, & propheticis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

& Apoſtolicis enarrationibus.
2 Cor mundũ creari in nobis, & ſpi
ritũ rectũ in uiſceribus noſtris pſal:51.
3 Vt offeramus corpora noſtra hoſ
tiam ſãctam rationalẽ cultum noſtrũ,
ut probemus quæ ſit uoluntas Dei
bona, beneplacens, & perfecta. 4 Re-
formationem imaginis Dei in nobis,
in uera iuſticia & ſanctitate, Ad Heb:
4. 1 Teſſ. 4. Hæc eſt uoluntas Dei ſacti
ficatio ueſtra. 5. Vt in totius Eccleſiæ
corpore in Oeconomiis & politijs ſin
guli faciant ſuum opus ſincerè & in
timore Dei: Vt magiſtratus benè re-
gat: Patresfamilias piè adminiſtrent
familiam ſuam: Doctores in templis
& ſcholis fideliter doceant: Et audito
res & diſcipuli ſuũ quoq; officiũ faci
ant, & ſic de alijs: Breuiter in hac peti
tione precamur ut omnes homines
ſuam vitam componant ad normam
legis diuinæ.

Quid

QVID DEPRECAMVR?

1. Deprecamur ignorantiam uoluntatis Dei, & corruptelas doctrinæ quæ fiunt partim per traditiones hominum, partim per docentium inſcitiam interdum etiam malitiam.

2. Deprecamur cordis noſtri contumacem rebellionem aduerſus volũtatem Dei.

3. Deprecamur corporum noſtrorum effrenem licentiam qua ſe ſubijciunt impuris affectibus.

4. Deprecamur deformitatẽ illã qua Sathan deformauit hominem, & aboleuit imaginem Dei in homine.

5 Deprecamur ignorantiam, & inertiã ſingulorũ hominũ in ſuis officiis qui uel fraudulenter, vel negligenter in Eccleſia ſuo munere perfunguntur

HABET NE ALIVD HÆC TERTIA PETITIO?

Habet correctionẽ omniũ eorum quæ filij Dei, vel imprudenter vel malè petũt à Deo. Nam dum precantur volun-

voluntaem dei fieri, poſtulāt ut dei vo lūtas noſtræ voluntati, & errori, & im prudentiæ in precando præferatur: Et vt ſi quid nociuū petimus, nō illud do net, ſed potius id quod ſua paterna cle mētia ſcit nobis vtile, & ſalutare fore

DE QVARTA

QVÆ EST QVARTA PETITIO?

Panem noſtrum quotidianum da no bis hodie.

QVID NOMINE PANIS SIGNIFICATVR?

Quicquid ad huius corporalis uitæ ſuſtentationem pertinet.

QVID EPITHETON ἐπιούσιος?

Hoc Epitheton ſignificat nos pete re nobis panem dari qui nobis in hac vita alendis ſufficiat, id eſt, quo in hac vita ſupereſſe, & viuere poſsimus.

CVR ADDITVR NOSTER?

1 vt iuſto labore nobis panē noſtrū quęramus. 2. vt abſtineamus ab alieno

CVR ADDITVR HODIE ?

Quia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Quia non vult nos eſſe ſollicitos in craſtinũ cura Ethnica, & prophana.

CVR PETIMVS NOBIS PANEM dari?

Hac petitione primùm fatemur, modò ex corde precamur, nos coram Deo merè mendicos eſſe. Deindè nos omnia ab ipſius liberali manu accipere iuxta illud pſalm: 103. Omnia a te expectant, ut des illis eſcam in tempore. Dante te, illi colligent: aperiente te manum, implebuntur omni bonitate. Oculi omniũ in te ſperant domine

AT QVI HABET, QVOMODO ille petit?

Habet vt œconomus, non ut Dominus. Deindè habet panem, ſed non uirtutem panis Luc: 12. Non in abũdantia hominis uita eius. Et in Deut: Nõ in ſolo pane uiuit homo. Sępè enĩ panis, cũ nõ adſit benedictio Domini, ſua deſtituitur uirtute. Vnde Iſaias

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

cap: 3.Ecce Dominus Deus exer
cituũ Hieruſolimæ & Iudæ uigorem
& uim ademit, omnem uigoré panis
& omnem uigorem aquæ. Piis igitur
obſeruandum eſt, quòd duobus mo-
dis adimantur nobis alimenta. Primò
dum omnino panis & cibaria, aut ſte-
relitate terræ, aut penuria tolluntur.
Deindè cũ illorum quidem ſuppetit
copia, ſed vis educandi, & ſuſtentandi
eis adimitur: Nullum enim fulcimen
tum perſe panis adferre poteſt, niſi
Dominus ſua benedictione robur ad
diuerit. Vnde Dominus Leuit. 27.
minatur ſe baculum panis fracturum.
Hac ſimilitudine tria docemur. 1. Nos
pane ut bacillo ſuſtentari. 2. Ipſum pa
nem nullam alendi èx ſe facultatem
habere, ſed eam totam ex benedictio-
ne Dei proficiſci. 3. vitam noſtrã con
cidere, ubi Dominus panem nobis
ut uitæ fulcimentum non præbuerit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Ad queſtionem igitur ſic reſponden-
dum eſt. Diues petit ut œconomus à
patre familias,& quia panis per ſe nō
nutrit ſine benedictione Domini,
petit à deo, vt virtutem nutriendi pa-
ni ſuppeditet.

EXPLICATA VOCABVLORVM VIRTVTE,
Dic primum quid in genere pre-
camur ,& deprecamnr?

Vt precamur nobis quotidianū
panem dari, id eſt, nos in hac vita ſuſtē
tari: Ita deprecamur famē,& quæ no-
bis in huius vitæ curriculo moleſta ſūt

HÆC QVID SINT INGENERE INTELLIGO
Sed dic ſigillatim ea quæ ſub hoc
genere continentur.

1 Cum panis haberi non poteſt ſi-
ne defenſione magiſtratus, legibus,&
bene cōſtituta republica, precamur vt
Deus ōnes ſtatus tueatur, adſit Impe
riis, tueatur œconomias ,& politias.

2 præ

2 precamur bonam ualetudinem.
3 fecunditatem terræ, commodas tempeſtates ,pluuiam,& ſerenitatem pro rerum naſcentium commoditate.
4 precamur ut Deus fructibus natis uirtutem per ſuam benedictionem largiri dignetur
5 Sanctam quandam curam in Patribus familias,gubernatoribus,& aliis,ut ſinguli ſuum officiũ in timore Dei faciant.
6 Vt noſtra ſorte contenti ſimus, iuxta illud Timot:6.Habentes alimẽta, his contenti ſimus.
7 Vt noſtris bonis,cùm in noſtrũ bonum, tùm in aliorum commodum rectè utamur.
8 Vt ſimus grati,ne unquam ipſius donis utamur ſine ipſius benedictione,inuocatione, gratiarumactione,& prędicatione.

QVID DEPRECAMVR?

1 Bella,turbationem legum, & iu

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

iudiciorum, ἀταξίαν in ordinibus & ſtatibus hominum.

2 Morbos cùm publicè graſſantes: qualis eſt peſtis, & alij cõtagioſi morbi, tùm eos qui ſingulos inuadunt, quibus impediuntur homines, quo minus ſuis officijs rectè perfūgi poſſit

3 Stereliratem terræ, tempeſtates nociuas, Item beſtiolas a quibus fructus terrę in pœnam ingratorum hominum abſumi ſolent.

4 Deprecamur vtrunq;, & Ethnicã ſollicitudinem, & aſininã ignauiã.

5. Tentationes & laqueos Diaboli in quos illi incidunt, qui uolunt diteſcere 1. Timoth· 6.

6. Cyclopicam hominum ingratitudinem, qui creaturis Dei utuntur ſine omni gratitudine.

7. Deprecamur abuſum rerum, ne donis Dei in luxum, voluptatem, ebrietatem, & ſuperbiam, & contemptum pauperum abutamur:

Breuiter, omnem iniuriam creatu rarum Dei, quas nobis Dominus dedit, ut illis utamur ſibi in gloriam, & nobis in utilitatem, in uero timore Dei & gratiarumactione.

DE QVINTA.

QVÆ EST QVINTA PRECATIO?

Remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris.

QVID VOCAS DEBITA?

Debita ſunt peccata, quibus Deum offendimus: Et quælibet legis tranſgreſsio debitum dicitur.

CVR PECCATA VOCANTVR DEBITA?

Propter ſimilitudinem: Vt enim debita ciuiliter obligant ad ſolutionē: Ita peccata ſpiritualiter obligant ad ſatisfactionem pœnæ, niſi fiat remiſsio.

QVI FIT QVOD CVM FILII DEI IVSTI ſint, iubeantur peccatores ſe agnoſcere?

Filij Dei ſunt iuſti imputatione, & inchoatione: nõ perfectione. Deindè peccatores ſunt natura, & uarijs lapſibus obnoxij, iuxta illud: 1. Iohan: Si dixerimus quòd peccata non habemus, nosipſos ſeducimus.

CVM VTRIQVE SINT PECCATORES RENATI & non Renati, ſunt ne aliqua diſcrimina peccatorum in illis?

Imò ſunt multa diſcrimina, quorum hæc ſunt pręcipua. 1. In impijs eſt peccatum, & reatus ſimul: In Pijs vero ſeu Renatis, eſt quidẽ peccatũ, ſed non reatus. Abſoluti enim ſunt à reatu virtute uictimæ Mediatoris Ieſu Chriſti. 2. In impijs regnat peccatum per concupiſcentias ſuas Rom: 6 In Piis verò peccatum premitur & domatur ſub imperio ſpiritus luctantis aduerſus peccatum. 3. Non Renati

ſcientes

ſcientes & uolentes in peccata ruunt, & oblectantur cùm mala fecerint: Renati uerò tantum infirmitate & ignorantia labuntur, lapſi gemunt & petunt remiſsionem. 4. Impiorum peccatum eſt in memoria apud Deū: Renatorum uerò in profunda obliuione, iuxta illud: Peccatorum tuorum non recordabor.

QVÆ SVNT CAVSÆ LAPSVVM IN Renatis?

Tres ſunt præcipuę. Prima: Inhabitās peccatum, quod perpetuò moleſtat ſanctos, & ad aſſentiendum impellere conatur. Huic opponitur feruor ſpiritus, quo reprimitur Tyrannis peccati inhabitantis. Secunda: Inſidiæ Diaboli. Nam ut primis parentibus, deindè capiti Chriſto inſidiatus eſt: Ita omnes alios inuadit, cõtra quem pugnandum eſt precibus. Tertia: Improbitas mundi, cuius exemploRenati ſępè labuntur, quod ne

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

fiat, cogitanda ſunt ſanctorum exem pla qui ſe huic ſeculo nequaquam accommodauerunt

QVID EST REMITTERE PECCATVM ?

Eſt delere, condonare, & abluere peccatum, Item peccatorum obliuiſci & hominem à reatu abſoluere.

QVÆ EST CAVSA REMISSIONIS ?

Niſi remiſsio eſſet gratuita, nō poſſet dici remiſsio, ſed compenſatio potius. Ergò nulla cauſa eſt in nobis meritoria remiſsionis : Verùm ſi Chriſtum ſpectas, plena eſt pro peccatis ſatisfactio.

PLVRA NE DOCET VOX REMISSIONIS ?

Imò multa plura: 1. Deſtruit dogma Monacorum de ſatiſfactionibus. 2 Omnia hūana merita euertit. 3. Refellit Nouatianorum errorē, qui lapſis negarunt reditum ad gratiam. 4. Teſtatur omnes Renatos peccatum circum

circumferre ſecum, donec in hac uita uerſantur. 5. Aperit ianuam ſalutis miſeris & afflictis conſcientijs. 6. In agone mortis conſolationis fons eſt. 7. Perpetuò teſtatur de precio uictimæ, cuius beneficio recipimur in gratiam ſeriò petentes condonationem.

QVID SIBI VVLT APPENDIX ISTA: *Sicut remittimus debitoribus noſtris.* An non licet à proximis debitum exigere, an oportet ſinere contumaces & delinquētes impunitos abire?

Diſcernendum eſt inter debitum ex contractu, & debitum ex læſione ſeu iniuria. Debitum ex contractu, quia iuſtè ſoluitur, iuſtè & exigitur: ſeruata tamē Charitatis regula Debitum ex læſione & iniuria condonandum eſt, de quo ſolo hæc appendix intelligi debet. Deindè diſcernendum eſt inter officium & perſonā.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Officium magiſtratus eſt trangreſſores ſuæ legis punire: Munus docentis eſt, deſides & negligentes caſtigare: Parentum pietas requirit, ut peccantes filios diſciplina in viam reuocent. Hi enim ſi hæc non facerent, Deum offenderent, cuius vice funguntur. Interea tamen ipſe magiſtratus, parentes, & alij condonare debent delinquentibus in ſe, ut nõ oderint eos, ſed tantum illorum errata corrigant.

QVID? EST NE NOSTRA CONDONATIO
cauſa Remiſsionis peccati
coram Deo?

Nequaquam: Nam parabola de Debitore decies mille talentorum oſtendit noſtram condonationem effectum debere eſſe impetratæ remiſſionis à Deo.

QVARVM ERGO RERVM NOS ADMO-
net hæc appendix?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Multarũ :1. Collationis debiti quod nos Deo debemus, & eius quod nobis proximus debet, vt cùm uiderimus magnitudinẽ noſtri debiti faciliores reddamur ad aliorum debita condonanda. 2. Imitationis paternæ, ut dictum eſt: Vt enim ipſe remiſit nobis gratis: ita & nos uiciſſim affecti ſimus erga fratres. 3. Obligationis ad condonandũ fratribus læſiones, quibus nos offenderunt. 5. Admonet nos pœnæ in quam incurremus, niſi ex animo condonauerimus proximis ſua debita.

IAM DICITO IN GENERE QVID precamur & deprecamur in hac petitione?

Quemadmodum deprecamur peccata & offenſas Dei quibus obligati ſumus ipſi ad pœnam, niſi remittat: Ita precamur regenerationis & ſanctitatis quotidiana incrementa.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVID PRECAMVR SPECIATIM?

1 Precamur perfectionem, iuxta mandatum Dei: Ambula coram me, & eſto perfectus, quò poſsimus uero corde obedientiam erga Deum omnibus rebus mundi anteferre.

2 Quotidianorum lapſuum, qui infiniti ſunt, occulti, & manifeſti, condonationem.

3 Gratiam, ut poſsimus aliorum errata boni conſulere, & in meliorem partem interpretari.

4. Precamur nobis mitiores affectus, quò faciles ſimus ad remittendum eis, qui nos læſerunt.

5. Pacem & concordiam inter membra Eccleſiæ.

QVID DEPRECAMVR?

1 Ignorantiam, qua ſępè labimur, & imbecillitatē, quæ plerumq, lapſus cauſa eſt.

2. Rigorem, cùm in nobis tùm in alijs nimis exactè inquirendi de alienis erratis.

3 Moro-

3 Moroſitatẽ & difficultatẽ in moribus unde ſæpè oriuntur offenſæ.

4 Diſcordias & diſſentiones in Eccleſia, undè non tantũ oriuntur ſcandala, quibus alij alienantur à uera doctrina, uerùm etiam piorum ſpiritus exacerbantur.

5 Pertinaciam iræ, odij, liuoris &c.

DE SEXTA.

QVÆ EST SEXTA PETITIO?

Et ne nos inducas in tentationem.

QVID EST TENTATIO?

Eſt ſollicitatio hominis ad aliquid, unde probatur qualis ſit.

QVID EST INDVCERE IN TENTATIONẼ?

Eſt ſinere hominem tentationibus ſuperari, & ad peccandum impelli. Cùm ergò dicitur: Ne inducas, ſenſus eſt, ne ſinas nos induci.

QVOTVPLEX EST TENTATIO?

Etſi uariè à multis diſtinguitur, hæc tamen uetus diſtinctio nobis placet: Vt alia ſit tentatio ſeductionis, Alia præſũptionis, Alia probationis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvæ est tentatio sedvctionis?

Eſt ſollicitatio hominis ad aliquid perpetrandum aduerſus legem Dei, quo facto ſeductus à familia dei excluditur.

Estne simplex hvivs tentationis ratio?

Non: Nam eius duæ ſunt formæ, quarum una intrinſeca, Altera extrinſeca dicitur.

Qvæ est tentatio intrinseca?

Eſt cuius principium & cauſa in ipſo homine eſt: quales ſunt omnes tentationes quæ proueniunt ex concupiſcentia mala.

Qvæ est tentatio extrinseca?

Eſt cuius principium & cauſa extra hominē eſt, & hæc diuerſitate cauſarum eſt diſtinguenda: vt Alia ſit mūdi, alia Diaboli, alia rerum nos circūſtantium.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

135

Qvomodo nos tentat mvndvs?

Cùm ſua uanitate & improbitate hominem ad peccandū ſollicitat. Et hoc genere tentationis multi ſuccum bunt.

Qvomodo nos tentat diabolvs?

Varijs modis: Vt per corruptelas doctrinæ, per ſcandala, & per occaſiones uariorum ſcelerum, quas hominibus obijcit, ut eos ſubuertat. Hinc Petrus dicit eum circumire tanquam leonem rugientem, & quærere quem deuoret. Atq; hac de cauſa in Euangelio dicitur Tentator.

Qvomodo nos res circvmstantes tentant?

Ante nos : mors , iudicium Dei, infernus. Poſt nos: peccata præterita, commiſsiones , & omiſsiones. A dextris · potentia , diuitiæ , honor.

A ſiniſtris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

A ſiniſtris: pericula, perſecutiones, ſcandala, externa Eccleſiæ forma.

Qvæ est tentatio præsvmptionis?

Eſt ſollicitatio hominis, per quam eò inducitur, ut Deum tentet abutendo eius longanimitate, iuſticia, miſericordia, liberalitate, alijſq; pluribus beneficijs. Periculoſè igitur peccant qui propterea peccant ſecurius, quia Dei miſericordia magna eſſe prædicatur, & ita de alijs. Atq; hæc duo tentationum genera mala & nociua ſũt, ut quæ in peccatum & a peccato in damnationem inducunt.

Qvæ est tentatio probationis?

Eſt ſollicitatio hominis ad aliquid agendum uel ferendum, quò eius fides & obediẽtia erga Deũ exploretur Vt Abraham propoſito mandato de mactando filio, ſuam fidem & obedientiam erga Deũ teſtatus eſt, quando potius uoluit amittere unicum filiũ, quã Deo non obedire. Sic & Iob cruce

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

multiplici probatus eſt, & in eius cruce fides, & obedientia tanquam aurũ in igne probatior eſt facta. De hoc tentationis genere loquitur Moſes Deut: 5. Tentauit te Deus vt ſciretur quid eſſet in corde tuo, an ambulares in mandatis eius nec ne.

DIC IAM SVMMATIM QVID PRE-camur & deprecamur.

Vt deprecamur tentationum violentos impetus: ita precamur ſpiritum Chriſti, quo confirmati poterimus omnium tentationum generibus reſiſtere.

QVID SPECIATIM PRECAMVR?

Primum precamur mentis ſanctitatem, vt ea cogitemus quæ Deo probantur, & nobis ſalutaria ſunt.

2 Affectuum puritatem, vt ipſi pijs & ſanctis cogitationibus reſpondeant.

3 Voluntatis conſenſum in eis, quæ mens piè cogitat, & ad quæ purgati affectus feruntur.

4 Piarum rerum memoriam & aſsiduam meditationem.

5 Precamur uictoriam plœnam ſuper carne, mundo, & Diabolo.

QVID DEPRECAMVR?

1 Impuras mentis cogitationes, quibus irritantur praui affectus.

2 Prauos & uitioſos motus ex impuris cogitationibus ortos.

3 Conſenſum uoluntatis in mentis & affectuum impuritatem.

4 Mala ſodalitia, praua colloquia, aliaſq; peccandi occaſiones.

5 Varias technas Sathanæ, quibus ipſe conatur nos à Deo abducere & in ſuos laqueos pertrahere. Breuiter, deprecamur quicquid nos vllo pacto ad peccandū ſollicitare poteſt.

De

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

DE SEPTIMA.

QVÆ EST SEPTIMA PETITIO?

Sed libera nos à malo.

QVID HIC SIGNIFICAT MALVM?

Malum eſt duplex: Malum culpæ, & malum pœnæ. Malũ culpæ deprecati ſumus in proximis petitionibus: Malum pœnæ hic deprecamur

QVID EST MALVM PŒNÆ?

Eſt cùm ipſa Sathanæ tyrannis, tùm omnis calamitas, qua vel Eccleſia, vel eius membra in hac vita premuntur, Et eſt duplex: Priuatum & publicum.

QVODNAM EST PRIVATVM?

Eſt quicquid ſingulorum in Eccleſia, uel animæ, uel corpori, uel famæ, uel fortunis aduerſatur.

QVOD EST PVPLICVM?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Eſt quicquid ſocietati Eccleſiæ noxium eſt: ut ſunt bella, ſcandala, hæreſes, ſeditiones ſophiſtica, hypochriſis, & quicquid uinculũ Eccleſiæ ullo pacto diſſoluit.

ESTNE DISCRIMEN INTER MALVM QVO premitur Eccleſia, & malũ quo impij afficiuntur?

Eſt ſanè, quod ex his locis ſumitur. 1. A cauſis efficientibus. 2. A cauſis finalibus. 3. Ab effectibus. 4. A tempore. 5. A loco. Sed de his conſule Enchiridion in loco de cruce.

QVOMODO DEVS LIBERAT A MALO?

Dupliciter: Aſſiſtendo ſcilicet, & plenè liberando.

QVMODO LIBERAT ASSISTENDO?

Dum vel mitigat malum præſens, vel robur dat pacienter ferendi onus impoſitum, ut cũ Paulo dicit: Sufficit

tibi gratia mea, vel ſpiritualibus bonis præſentis crucis acerbitatem compenſat, ut cùm Lazarum ſpiritu ſuo erexit, ne in iſta miſeria in qua fuit abijceret confeſsionem.

QVOMODO PLENE LIBERAT?

Liberabit nos plenè, quando in extremo die excitatos donabit immortalitate, & gloria beatitudidinis æternæ. Nam tum non ſolũ liberati erimus à malo: uerum etiam à periculo omnis mali. Nihil enim mali iis poteſt accidere, qui præſẽti bono optimo & æterno Deo ipſo fruẽtur.

QVID PETIMVS GENERATIM IN HAC precatione?

Vt deprecamur detentionem & captiuitatem in malo: Ita precamur fœlicitatem & tranquillitatem, ne ullis turbemur malis.

Quid

QVID PRECAMVR SPECIATIM?

1 Pacem totius Eccleſiæ cùm ſpiritualem, tùm externam.

2 Tranquillitatem & quietem ſingulorum membrorũ Eccleſiæ, ut, iuxta Pauli dictum, poſsimus in hac uita piè, & modeſtè in omni pietate & modeſtia viuere.

3 Incolumitatem & bonam valetudinem ſingulorum membrorum in Eccleſia.

4 Plenam liberationem à toto regno Sathanæ, omnibus malis, & calamitatibus.

5 Æternam vitam & fœlicitatem.

QVID DEPRECAMVR?

1 Bella, ſcandala, ſeditiones, hæreſes & ſchiſmata in Eccleſia.

2 Omnia quæ ſunt noxia ſingulis Eccleſiæ membris, idq; uel in animo, uel in corpore vel in fama, vel in fortunis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

3 Morbos quibus noſtrum corpus in hac vita ſępè fatigatur.

4 Totum Sathanæ regnum, pęccati & mortis.

5 Æternam mortem.

DE CONFIRMATIONE.

QVÆ EST CONFIRMATIO?

Quia tuum eſt regnum, potentia, & gloria in ſecula ſeculorum: Amē.

AGE EXPLICA MIHI HANC RATIONEM?

Ratio hæc trimēbris eſt. Prima enim eius pars ſumitur à Regis officio: Nā cum ipſe Rex eſt in Eccleſia, & nos eius ſubditi, fieri aliud nō poteſt, quàm ut optimus & clementiſsimus Rex ſuis ſubditis, quos omnes in filios adoptauit, uelit adeſſe, & eos tueri, & cō ſeruare, ac ſimul etiam eis largire ea quæ ipſis ſalutaria eſſe nouit. Hinc igitur fides ſtatuat, quòd clementiſsi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

mus pater velit nos exaudire, Agitur enim regnum ipſius.

SECUNDA pars ſumitur à potentia dei: Huius enim cogitatione accēditur fides, ut omnino ſibi perſuadeat, quòd Deus poſsit nobis largiri omnia, quæ ex paterna beneuolentia promiſit. Non ergò quicq̃ in rerum natura poterit impedire manum Dei, quin liberaliter in nos effūdat omnia bona modò eū ex fide inuocauerimus

TERTIA pars ſumitur à cauſa finali: Gloriæ enim Dei intereſt, ut nos filios clementiſsimus Pater exaudiat. Nam dum nos inuocantes exaudit, eum prædicare debemus, atq; alios noſtra confeſsione, & exemplo ad eū laudandū, & prædicandum inuitare, ut ipſius gloria perpetuò in Eccleſia perſonet.

AMEN.

QUID SIBI HÆC VOX AMEN VULT?

Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Hæc vox fidei eſt & perſuadentis ſibi preces ſuas exauditas eſſe, & reuocantis in memoriam promiſsionem Chriſti iureiurando confirmatã: Amẽ Amen dico vobis, quicquid petieritis patrẽ in nomine meo dabit uobis. Quotieſunq; igitur ſub fine noſtrarum precum nominamus hanc vocẽ, reuocemus in memoriã hoc Chriſti iiuramentum, quo confirmata eſt promiſsio ipſius maximè paterna. Eſt quoque hęc vox obſignatio quædam fidei certiſsimè impetrantis eã quæ ſibi ſalutaria eſſe poſſunt. Proindè qui hanc fidem inter orãdum nõ adhibet, operam ludit, & nullo pacto precari ritè putandus eſt.

GENERALIS DOCTRINA DE SACRAMENTIS.

AGE PRIVSQVAM DESCENDAMVS AD quartam Catechiſmi partem, generalem doctrinã de ſacamentis mihi expone.

Id faciã perlibenter: Ita enim recti us intelligetur doctrina de baptiſmo & cœna domini.

QVIA SACRAMENTA SVNT SVB GENERE ſigni, dic quęſo quotuplicia ſigna conſideranda ſunt in ſcriptura.

Triplicia: Quædam enim doctrinæ, quædam iræ, & quædam gratiæ ſunt teſtimonia.

QVÆ SVNT SIGNA DOCTRINÆ?

Quæ doctrinæ addita, de eius im mota ueritate teſtantur: qualia & ſũt extraordinaria opera Dei, quæ miracula vocamus. Hæc enim Eccleſiæ data fuerunt, vt cœleſtem doctrinam tanq̃ firmiſsima ſigilla obſignarent: qualia fuerunt in ueteri teſtamento Rubus ardens, Colũna nubis perdiẽ, & Columna ignis per noctem, Exiccatio maris rubri, Aqua fluens de petra & huiuſmodi multa alia: In nouo teſtamento, Multæ ſanationes in

firmo-

firmorum, Excitationes mortuorum, Reſurrectio Chriſti, Aſcenſio uiſibilis, Donatio Spiritus ſacti, de quibus uide Enchiridion.

QVIS EST VSVS HORVM SIGNORVM?

Vt homines his firmiſsimis teſtimoniis conuicti de ueritate Dei non fluctuent opinionibus, ſed certò ſibi perſuadeant firmiſsima eſſe, quæ verbū Dei proponit, Adeò ut nullæ demonſtrationes philoſophicę maiorē certitudinē in ſe habeāt.

QVÆ SVNT SIGNA IRÆ?

Quæ teſtantur de ira Dei aduerſus homines, & ſunt duplicia: Comminātia & punientia.

QVÆ SVNT SIGNA COMMINANTIA?

Quæ prænunciant pœnas hominibus imminere propter ſua peccata: qualia ſunt quæ conſpiciuntur interdum in aere, concurſus hoſtiles, cometæ, Item tempeſtates & aliæ multæ apparitionis, de quibus ſupra dictum

eſt in tertia parte Symboli.

Qvis horvm vsvs?

Vt commonefacti de ira Dei reſipiſcamus & præueniamus uindictam ſeria pœnitentia. Hunc eſſe uſum comminantium ſignorum teſtãtur multæ conciones propheticæ.

Qvæ svnt signa pvnientia?

Hæc ſunt duplicia: ſcilicet corporalia & ſpiritualia. Corporalia quidem: ut fames, peſtilentiæ, gladius, malæ beſtiæ. Spiritualia: ut ſunt hæreſis, doctrinæ deprauatio, prophanatio Sacramentorum, cultus idololatrici à tyrannis defenſi, ſchiſmata.

Qvis horvm vsvs?

Vt his ferulis Dei caſtigati clamemus ad ipſum, & conuertamur à uijs noſtris peſsimis per ueram pœnitentiam.

Qvæ svnt signa gratiæ?

Sunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Sunt quæ adijciuntur promiſsionibus diuinis, & teſtantur de gratia Dei erga homines: Et hæc uſu Eccleſiæ dicuntur ſacramenta, & græcè μυϛηρια, quia ſunt externa quædam ſigna ſeu externæ actiones, quæ habent coniunctam ſpiritualem contẽplationem. De hoc genere ſignorũ in Catecheſi puerorum ſolummodo tractari ſolet.

AGE DIC QVÆ IN GENERE SPECTANDA ſunt in Sacramẽtis ſeu ſignis gratiæ?

Quatuor ſpectantur. Primum quę ſit ratio ſacramentorum. 2. quot genera. 3. Differentia inter ſacramenta ueteris & noui teſtamenti. 4 Quæ, & quot ſint ſacramenta noui teſtamanti.

QVÆ EST ERGO RATIO SACRAMENTI?

Deus perpetuò indè uſq; ab initio mundi hunc ritum ſeruauit quòd

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

promiſsionibus ſuis uel recens propoſitis, uel ſolenniter repetitis adiecerit externa ſigna tanq̃ aſpectabiles conciones ſuarum promiſsionum. Quare ueriſsimè ait Auguſtinus, Sacramentum eſſe uiſibile, id eſt, ſpectabile, uerbum: Nam quod dominus uerbo offert, id ſacramento tanq̃ uiſibili teſtimonio obſignat. Ex quo facilè intelligi poteſt ad ſubſtantiam cuiuſq; Sacramenti quatuor requiri. 1. Mandatum & inſtitutionem diuinam 2. Externum ſignum. 3. Promiſsionem gratiæ. 4. Fidem promiſſionis, ſine qua ſacramenta inefficatia ſunt. Hoc ita eſſe facilè oſtendi poteſt propoſitis exemplis. In circumciſione apertum eſt mandatum: Cuſtodies pactum meum. Eſt & promiſsio expreſſa: Ero Deus tuus & ſeminis tui. Huic promiſsioni additur ſignũ Circumciſio præpucij. Verùm quia promiſsio inefficax eſt, niſi acceſſerit

fides,

fides, Quarto loco requiritur & ipſa neceſſariò. Hoc Rom: 4. breuiſsimo aphoriſmo oſtenditur, ubi ita ait Apoſtolus: Et ſignum accepit circumciſionis ſignaculum iuſticiæ fidei. Cũ dicitur ACCEPISSE, notatur mandatum: Cùm additur CIRCVMCISIO, exprimitur externum ſignum: Cùm ſubiungitur SIGNACVLVM IVSTICIæ, ſignificat illud externum ſignum promiſsionis gratuitæ iuſticiæ eſſe ſignaculum: Verùm cum quarto loco addit FIDEI, ſignificat promiſſam iuſticiam fide accipi. Hinc colligamus definitionem ſacramenti generalem. Sacramentum eſt uiſibile ſignum, mandatum & inſtitutum à Deo, quo ut Deus ſuam gratiam teſtatur & obſignat: ita homines uiciſsim ſuam in Deum fidem profitentur, Hinc & illud ſequitur, quòd principalis finis ſacramentorum ſit, ut ſint ſignacula promiſsionis diuinæ fide accipiendæ:

Ex quo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Ex quo fit quòd fides augeatur & confirmetur ſacramentorũ vſu. Eſt quoq; obſeruãda analogia ſigni ad rem ſignatam, quæ nihil aliud eſt quàm ſymbolica comparatio rei viſibilis, & inuiſibilis, qualis in baptiſmo clarè cernitur. Nam ut aqua abluuntur ſordes corporis: ita ſanguine Chriſti abluuntur ſordes animi. Et ut carnis præputium præſcindebatur in Circumciſione: Ita vetus natura in regeneratione abſcindenda aſt. Hanc comparationẽ neceſſariò requiri in ſacramentis teſtatur Auguſt: cũ inquit: Si ſacramẽta cõparationẽ ad eã rẽ quã ſignificãt nõ haberẽt, ſacramãta nõ eſſent. Et propter hanc comparationem ſacramenta dicuntur Symbola, id eſt, ſigna quæ comparatione docent.

QVOT SVNT GENERA SACRAMENTORVM

Duo ſunt: Alia enim ſunt ſacramenta veteris teſtamenti alia noui,

Quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvæ svnt differentiæ inter sacramentum ueteris & noui testamenti?

Auguſtinus tres ponit, quarum Prima eſt: Sacramenta veteris teſtamēti prænunciarunt rem futuram, quam ſacramenta noui exhibitam eſſe declarant.

Secvnda ſumitur à diuerſitate ſignorum. Vt illis ſacramentum iniciationis fuit Circumciſio: Ita nobis initiale ſacramentum eſt baptiſmus: Et vt illis ſacramentum fuit confirmationis Agnus phaſe: Ita nobis cœna domini confirmationis ſacramentum eſt.

Tertia ſumitur à numero, ſignificatione, & virtute ſacramentorum. Noſtra enim, ut inquit Auguſtinus, Sacramenta numero ſūt pauciora, ſignificatione auguſtiora, & virtute præſtantiora.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Quæ, et quot ſunt ſacramenta noui teſtamenti?

Sacramenta noui teſtamenti ſunt ritus promiſsioni additi, ut ſint pignora & teſtimonia gratiæ exhibitæ & applicatæ. Et ſunt numero tantum duo: ſcilicet Baptiſmus & Cœna Domini. Nam in his duobus ſignis noui teſtamenti ſint iſta quatuor, quæ ad ſubſtantiam ſacramentorum pertinent.

DE QVARTA PARTE CATECHISMI

Quæ est quarta pars catechismi?

Doctrina de baptiſmo.

Cum sacramenta sint altera pars miniſterij Dei in Eccleſia, Agè explicatè dicito de Sacramentis noui teſtamenti, ut quid de illis ſentiendum ſit ſine ambiguitate intelligam.

Id faciam, ac primum de Baptiſmo.

Verùm ut methodica ſit noſtra de hoc Sacramento tractatio, tria capita proponam, quæ ordine explicabo: Quorũ primum eſſè debet de definitione Baptiſmi, & eius Analyſi. 2. De ſignificationibus Baptiſmi. 3. De vero uſu ſeu praxi baptiſmi per totam vitam.

DE PRIMO.

QVID EST BAPTISMVS?

Eſt ſacramentum noui teſtamenti conſtãs tinctione hominis in aquã, & pronũciatione uerborũ: Ego baptizo te in nomine patris & filij & Spiritus ſancti, Amen, & habet annexam promiſsionem ſalutis fide recipiendã.

RETEXE HANC DEFINITIONEM IN ſua membra.

Illa quatuor, quæ dixi in omni ſacramẽto eſſe debere, in hac definitione cõſpiciũtur, uidelicet diuina inſti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

tutio, externum ſignum, promiſsio-
gratiæ, & fides promiſsionis.

DIC DE INSTITVTIONE.

Baptiſmus autoritate diuina inſtitutus eſt miniſterio Iohannis Baptiſtæ. Sic enim ſcriptū eſt Luc. 3. Et factum eſt verbum Domini ad Iohannē filium Zachariæ. Venit igitur ad Iordanem &c. prædicans baptiſmum pœnitentiæ, & remiſsionē peccatorum. Deindè autoritas baptiſmi Matth. 3. confirmatur inſigni illa trinitatis apparitione, vbi filius à Iohanne baptizatur, Spiritus ſāctus in ſpecie colūbæ apparet, Vox Dei patris de cœlo ſonat: Hic eſt filius meus dilectus in quo complacui. Poſtremò, Saluator poſt reſurrectionem in cœlum conſcenſurus, commendat diſcipulis ſuis hoc ſacramentum, cùm inquit: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in

terra, profecti igitur prædicate Euangelium omni creaturæ, baptizantes in nomine patris & filij & ſpiritus ſãcti. Hinc apparet & unde ſit Baptiſmus, & quæ ſit eius dignitas, & quanta cum reuerentia tractari debeat.

QVODNAM EST SIGNVM EXTERNVM?

Aqua, tinctio, & verborum pronunciatio.

CVR AQVA ADHIBETVR?

Propter analogiam. Quemadmodũ enim aqua corporis ſordes abluũtur: Ita ſpiritualiter & arcano quodã modo conſcientiæ hominum ſanguine Ieſu Chriſti abluuntur à mortuis operibus.

QVID SIBI VVLT TINCTIO?

Hæc adhibetur propter ſpiritualem ſignificationem, de qua in ſecundo capite dicetur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvæ eſt pronvnciatio uerborum?

Ego Baptizo te &c. hoc eſt: Ego miniſter Dei hac merſione teſtor te recipi ab æterno patre, & ablui ſanguine filij eius æterni, & ſanctificari, regenerariq; uirtute ſpiritus ſancti in nouam creaturam, vt hunc unum & æternum Deum, qui eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus agnoſcas, in hunc firma fiducia recumbas, eum inuoces & colas, expectans æternam uitam, in quã in hoc lauacro regeneratus es.

Tanta ne vis inest aqvæ?

Nequaq̃: Salutis enim beneficiũ gratuitum Dei donum eſt, quod Deus impartit virtute ſpiritus ſui, uerbi & ſacramentorum miniſterio, quibus tanq̃ internuncijs utitur, & ſuæ voluntatis interpretibus.

Quid

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvid sentis de illorum sententia qui dicunt ſacramenta noui teſtaměti conferre gratiam?

Verbo & ſacramentis confertur gratia ſed miniſterialiter: Solus enim Deus gratiam confert per verbi ſui & ſacramentorum diſpenſationem, dũ fide accipiuntur,

Quæ est promissio annexa Baptiſmo?

Eſt gratuitæ ſalutis, iuxta illud: Qui crediderit & baptizatus fuerit, hic ſaluus erit. Nam Deus per Baptiſmum tanq̃ authenticum ſuæ voluntatis ſigillum, nobis ſalutem gratuitã & remiſsionẽ peccatorum obſignat.

Qvalis fides reqviritvr?

Talis fides requiritur, qualis eſt promiſsio: Eſt autem promiſsio, ut dictum eſt, quòd Deus hominem condonatis peccatis propter meritũ Chriſti recipiat in gratiã, ut ſit hæres uitæ æternæ. Proindè fides erit firma fidu

cia, qua homo ſtatuat ſibi Deum talem eſſe, qualis in promiſsione ſua gratuita deſcribitur. Hac fide homo iuſtificatus uirtute ſpiritus regeneratur, ut iam nouam in uera ſanctitate uitam meditetur.

DE SECVNDO.

DIC DE SIGNIFICATIONIBVS Baptiſmi.

Significationes Baptiſmi ſunt hæ tres:

1 Eſt teſtimonium gratiæ.

2 Eſt ſymbolum rerum arcanarum & ſpiritualium.

3 Eſt nota externæ profeſsionis ſeu Chriſtianiſmi.

QVOMODO BAPTISMVS EST TESTImonium gratiæ?

Baptiſmus eſt teſtimonium gratiæ cùm exhibitæ, tum applicatæ:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Exhibitæ quidem, quia ut circumciſio figurabat Chriſtum gratiæ fontem uenturum: ita Baptiſmus eundem ueniſſe teſtatur. Cùm igitur Chriſtus ſit fons gratiæ iuxta illud: Lex per Moſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum, & Baptiſmus hunc ueniſſe teſtatur, merito teſtimonium gratiæ exhibitæ dicitur baptiſmus. Applicatæ uerò, quia baptiſmus eſt ueluti authenticum ſigillum, quod teſtatur eum in gratiam recipi, qui iuxta Chriſti inſtitutionem baptiſmatis lauacro abluitur, iuxta hæc teſtimonia: Baptiſmus eſt lauacrum regenerationis. Item: Quotquot baptizati ſunt Chriſtum induerunt. Applicatæ igitur gratiæ teſtimonium iure cenſetur baptiſmus.

QVARE BAPTISMVS Symbolum dicitur?

Baptis-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Baptiſmus eſt ſymbolum hiſtoriæ, gratiæ, doni, & conformitatis.

QVOMODO BAPTISMVS EST SYMbolum hiſtoriæ?

Quia concionatur Baptiſmus de morte, ſepultura & reſurrectione Domini: Merſio enim in aquã mortẽ figurat: mora ſub aqua ſepulturam adumbrat: extractio de aqua reſurrectionem repræſentat. Rom: 6. Continet igitur Baptiſmus hiſtoriam trium dierum, nempè mortis, ſepulturæ, & reſurrectionis Domini.

QVOMODO BAPTISMVS EST SYMbolum gratiæ?

Quia baptiſmus teſtatur eos qui baptizantur virtute mortis, ſepulturæ, & reſurrectionis Domini ablui à peccato, inſeri Chriſto, regenerari & in communiònem corporis Chriſti recipi. Nam quòd per baptiſmum mundamur à peccatis, inſerimur Chriſto, regeneramur & recipimur in cõmunionem

onē Chriſti, id eſt, Eccleſiā, fit beneficio corporis Chriſti quo induimur, & ſanguinis quo abluimur. Nam Chriſtus in baptiſmo fit baptizatis emundatio, tegumentum & caput. Quam ob cauſam ipſe baptiſmum recepit, ut nos baptizati illo inſereremur, ſanguine eius ablueremur, & omnes baptizati unum corpus myſticum vnius capitis Chriſti fieremus, iuxta illud 1 Corinth: 12. Per vnum ſpiritum nos omnes in vnum corpus baptizati ſumus ſiue iudęi, ſiue gręci, ſiue ſerui, ſiue liberi. Eſt itaq; Eccleſia tota nihil aliud quàm unus Chriſtus quemadmodum idem Apoſtolus teſtatur.

QVOMODO BAPTISMVS EST SYMbolum Domini?

Qvia teſtatur de virtute mortis, ſepulturæ & reſurrectionis Domini in nobis. Nam quòd morimur peccato, beneficio mortis Chriſti fit:

quòd reluctamur peccato, ut quieſcat & nõ ſpiritus imperium excutiat, virtute ſepulturæ Chriſti efficitur: Et quòd de peccati ſepulchro in nouã uitam reſurgimus, id quoq; fit efficatia reſurrectionis Chriſti in nobis, iuxta illud Rom: 6. An neſcitis quòd quicũq; baptizati ſumus in Chriſtum Ieſum in mortem eius baptizati ſumus? Conſepulti ergò ſumus per baptiſma in mortem, ut quemadmodum excitatus eſt Chriſtus ex mortuis per gloriã patris: ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Nam ſi inſiti ſum us ſimilitudini mortis eius, etiam reſurrectionis erimus &c.

QVOMODO BAPTISMVS SYMBOLVM EST conformitatis?

Quia teſtatur nos confor-mes fieri debere imagini filij Dei, cùm in morte & ſepultura, tùm etiam in reſurrectione. Ad-

mo-

monebit igitur nos Baptiſmus crucis ferendæ in hac vita cum Chriſto, mortis corporalis, & reſurrectionis. Nam ſi Chriſtus, qui caput eſt, per mortem introiuit in gloriam, nos qui eius membra ſumus non poterimus alia uia ad gloriam beatitudinis peruenire. Quotieſcunq; ergò premimur cruce, reuocemus in memoriam baptiſmum noſtrum, qui nos cruci ſubiectos fore ſignificat, non ita tamē ut cruce perpetuò proſtrati iaceamus, ſed ut cum Chriſto tandem ad gloriam beatitudinis perueniamus, iuxta illud Rom. 8. Compatimur ut etiam unà cũ eo regnemus.

QVOMODO BAPTISMVS EST EXTERNA teſſera?

Eò quòd profeſsionis Chriſtianiſmi quędã nota eſt, & ueluti militare

quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

quoddam συνθημα quo Chriſti militesà Sathanæ mancipijs diſcernuntur, modò baptiſmus hominum culpa non deſtituatur ſua ſpirituali virtute. Verùm hæc ſignificatio minus principalis eſt, quam cùm Anabaptiſtæ ſolam & vnicam agnoſcant, meritô repudiandi ſunt, qui non ſolum hoc impium dogma malignè defendunt: Verumetiã pueros baptizandos negant contra manifeſtum mandatum Chriſti, & ſacramenti huius rationẽ, quod in locum Circumciſionis ſucceſsit: Et impiè ſtatuunt iterandum eſſe baptiſmũ, cùm ſit initiale ſacramẽtum & perpetuum in corpore baptizati fœderis Dei teſtimoniũ, non ſecus atque Circumciſio olim perpetui valoris erat, cui, vt dixi, baptiſmus ſucceſsit.

QVIS EST VERVS VSVS ET SALVTARIS meditatio Baptismi?

Cùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Cùm Petrus prioris tertio dicit: Baptiſma eſt bonæ conſcientiæ ſtipulatio cũ Deo per reſurrectionẽ Chrſti, ſignificat baptiſmum eſſe mutuã pactionem Dei & conſcientiæ hominis: Dei quidem offerentis & promittentis gratuitam ſalutẽ propter filium: Conſcientiæ verò reſpondẽtis, id eſt, accipientis fide promiſſam gratiam. Hinc primum colligatur vniuerſalis doctrina, quòd omnes ſine regenerationis gratia hæreamus in peccatis & damnatione, iuxta illud Iohan. 3. Niſi quis renatus fuerit aqua & ſpiritu non intrabit in regnum cœlorum. Item Epheſ: 2. Omnes ſumus natura filij iræ. Deindè quia Baptiſmus eſt mutua pactio ſeu ſtipulatio inter Deũ & hominem, debet conſcientia, vt ex pacto Dei, doctrinam: ita ex pacto reſpondente, admonitionem capere.

QVAM DOCTRINAM EX PACTO DEI capit fides?

Quòd

1 Quòd Deus æternus ſit placatus propter filium, iuxta illud: Hic eſt filius meus dilectus in quo complacui, id eſt, per quem reconciliatus ſum omnibus, qui meo filio inſerūtur, ac eius membra fiunt per regenerationis gratiam.

2 Quòd Chriſti beneficia & merita baptizatis donentur. Qui enim Chriſtum induit, eius merita & beneficia induit, atq; eius efficaci præſentia defenditur.

3 Quòd pater æternus baptizatos in filios adoptet, quos iam charos habet in dilecto Epheſ: 1.

4 Quòd pater æternus velit nos regere ſuo ſancto ſpiritu, ad Gal. 4.

5 Quòd velit nos eripere à morte æterna & vinculis Diaboli, & donare nos æterna vita.

Quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

152

Qvæ admonitio ex pacto reſpondente in nobis capienda eſt?

1. Admonemur conſtantis fidei in hunc Deum qui nobis filium dedit.

2. Admonemur obligationis: Nam dum baptizamur, in eius nomen obligamus nos ad ipſum inuocandum & colendum.

3 Admonemur ſpei, qua omnia promiſsa certiſsimè ab eo expectamus.

4 Glorificationis, ut ipſum corde, ore, & confeſsione glorificemus, ac noſtram fidem coram toto mundo teſtatam faciamus.

5 Pœnitentiæ, mortificationis, & crucis.

6 Admonemur reſurrectionis ad æternam vitam, & plenæ liberationis ab omnibus ęrumnis, quibus in hac præſenti vita obruimur. Hæc omnia cõfirmantur ſignificationibus baptiſmi, de quibus ſupra dictum eſt, nimirum quòd ſit immotum gratiæ teſtimonium,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

moniū, quòd ſit hiſtoriæ Chriſti, gratiæ, doni, & conformitatis noſtri cū Chriſto ſymbolum, Et, ut breuiter dicam, quòd ſit pignus certiſsimū vitæ æternæ, niſi nos noſtra culpa fidem baptiſmi repudiauerimus. Quotieſcūque igitur labimur in peccatum, reuocemur cogitatione baptiſmi, ac meminerimus huius pactionis, cuius uirtute lapſi in gratiam recipimur: meminerimus quoque noſtri officij, id eſt, fidei & obedientiæ erga Deum: meminerimus etiam pacientiæ ſub cruce cui nos per baptiſmum ſubiecimus.

DE QVINTA PARTE CATECHISMI.

Qvæ est qvinta pars catechismi?

Cœna dominica.

Qvid de hac coena pie sentiendum eſt?

Quia

Quia ſacramentum Cœnæ dominicæ eſt ſummè neceſſariũ in Eccleſia, ut quod Chriſtus iam moriturus ſuis diſcipulis, atq; adeò toti Eccleſiæ commendauerit, quinq; capita proponam quibus complecti conabor quicquid ad huius ſacramenti rationem pertinere uidetur. Sunt autem hæc capita. 1. Cœnæ deſcriptio. 2. Significationes cœnæ. 3. Vera probatio eius, qui hac Cœna uti uelit. 4. Pia & ſalutaris meditatio huius ſacratiſsimæ Cœnæ. 5. Sacramentariorum, id eſt, prophanatorum ſacramenti Cœnæ genera cum breuibus confutationibus.

DE PRIMO.

AGE DA PERSPICVAM ET ABSOLVTAM deſcriptionem huius ſacratiſſimæ Cœnæ.

Vt plena deſcriptio huius ſacratiſsimæ cœnæ haberi poſsit, hæc quatuor ueluti eius elementa ſpectanda

ſũt. Primo paraſceue ſeu apparatus. 2 Inſtitutio. 3. Circumſtantiæ hiſtoriæ inſtitutionis. 4. Ratio ſacramentalis cœnæ, ex quorum omnium conſideratione colligitur deſcriptio.

Quæ est parasceve ad hanc cœnam?

In apparatu huius cœnæ ſpectandum eſt 1. Quid actum ſit anteq̃ ventum eſt in domum in qua inſtituta eſt. 2. Quid in cœnaculo ante cœnæ inſtitutionem.

Quid actum est antequam ventum eſt in locum inſtitutæ cœnæ?

Hoc habetur Luc. 22. hiſce uerbis: Venit autẽ dies Azimorũ in qua oportebat mactari paſcha. Et miſit Dominus Petrum & Iohannẽ dicẽs: Euntes parate nobis paſcha, ut comedamus. Illi autẽ dixerunt. Vbi vis pa-

remus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

remus? Ille dixit eis: Ecce ingreſsis vobis in ciuitatem, occurret homo fictile vas cum aqua geſtans, ſequimini illum in domum in quam ingreditur, & dicite patrifamilias domus: dicit tibi Magiſter: Vbi eſt diuerſoium, in quo paſcha cum meis diſcipulis comedam? Et ille vobis oſtendat aulam magnam ſtratam, illic parate. Abeuntes autem inuenerunt quemadmodum dixit eis, & parauerunt paſcha. Hæc Euangeliſtæ verba duo continent. 1. Signum diuinitatis Chriſti res futuras & contingentes certò præuidentes. 2. Confirmationem Diſcipulorum de ſuo magiſtro, ut non ex cruce imminente & præſentibus ærumnis atq; externa ſpecie iudicarent de eius autoritate & poteſtate in rebus ordinandis.

Vtrumq; rem magnam arguit, quam aggreſſurus erat in cœna. Pertinet igitur hic apparatus ad dignitatē cœnæ amplificandam, quam Deus & homo inſtituere propoſuit.

QVID POSTEA IN CŒNACVLO CONTIGIT ante inſtitutam Cœnam?

1 Accumbit ad menſam cum duodecim: Magiſter cum diſcipulis: Rex regni cœlorum cum eius adminiſtratoribus.

2 Alloquitur diſcipulos dominus his verbis: Deſiderio deſideraui hoc paſcha vobiſcum manducare, ac ſi dicat, id quod in huius paſchæ celebratione inſtituam, erit extremum & perpetuū μνημοσυνον, quod meæ Eccleſiæ, vſq; dum rediturus ſum iudicaturus viuos, & mortuos, relinquam.

3 Prædicit iam iam ſuam mortem imminere.

4 Meminit ſui proditoris quem cō-

minatione

155

minatione grauiſsima propoſita in viam reuocare ſtudet.

5 Iuxta legem cum diſcipulis agnũ paſchalem comedit. Cuius ritus deſcribitur Exod: 12. & leuit: 23.

QVID HÆC AD CŒNAM?

Oſtendunt quàm digna, quàm ſeria, quàm reuerenda, quàm ſancta & quàm neceſſaria fuerit cœnæ huius inſtitutio, quam dominus iam moriturus in ſummo pauore, conſternatione, & triſticia animi inſtituit. Quæ res & nos admonebit, vt in huius cœnæ celebratione vero pauore, & triſticia propter peccata noſtra tangamur.

QVÆ EST HVIVS CŒNÆ INSTITVTIO?

Hiſtoria inſtitutionis habetur Matth: 26, Marc: 14. Luc: 22. 1 Cor. 12

RECITA VERBA INSTITVTIONIS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Dominus noſter Ieſus Chriſtus in ea nocte, qua traditus eſt, Accepit panem, & cùm gratias egiſset, fregit ac dedit diſcipulis ſuis dicens: Accipite & comedite, hoc eſt Corpus meum, quod pro uobis traditur: hoc facite in mei commemorationem.

Similiter & calicem accepit postquam cœnauit, & cùm gratias egiſſet, dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, hic Calix nouũ teſtamẽtum eſt in meo ſanguine, qui pro uobis effunditur in remiſsionem peccatorum: hoc facite quocieſcunq; biberitis in mei commemorationẽ.

QVÆNAM IN HISTORIA INSTITVTIOnis huius cœnæ obſeruandæ veniunt Circumſtantiæ?

Circumſtantias hiſtoriæ inſtitutionis

tionis cœnæ hoc diſticho complexus ſum.

Tempus, Conuiuæ, benedictio, ſactio, ſigna,
Munera magna Dei, mandatum, fœdera, fines.

CVR TEMPORIS FIT MENTIO?

Vt admoneamur & ingentis amoris filij Dei erga nos, qui ea nocte qua ſciuit ſe tradendum eſſe propter peccata noſtra, hanc cœnam nobis in bonum inſtituit, & neceſsitatis maximæ huius cœnæ. Nam cùm in eo mœrore propter iminentem mortem, nequaquam inſtituiſſet hanc cœnam, niſi ſummè fuiſſet Eccleſiæ ipſius uſq; ad conſumationem ſeculi neceſſaria.

QVI CONVIVÆ?

Chriſtus Dominus, & Magiſter conuiuio præfuit, vnà cum

diſcipulis conuiuator erat, cum quibus etiam interfuit Iudas proditor. Hinc admoneamur, quòd ut Chriſtus perpetuò cum ſuis diſcipulis ſuæ cœnæ adeſſe velit: ita uix fiet ut Iudas excludatur.

Benedictio quæ?

Dominus in inſtitutione huius Cœnæ dicitur benedixiſſe & gratias egiſſe Deo, nobis relinquens exemplum, ut hac cœna nunq̃ ſine gratiarum actione vtamur.

Quæ sanctio?

Hæc dignitatem, reuerentiam, & perpetuam huius cœnæ obſeruantiã nobis commendat.

Quænam sunt signa?

Externa ſigna ſunt panis & vinũ, quæ propter ſpiritualem ſignificatio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

onem adhibita ſunt, de qua in ſecundo capite dicetur.

QVÆNAM MVNERA SVNT IN HAC cœna inuiſibilia?

Verum corpus & verus ſanguis domini noſtri Ieſu Chriſti: non metaphoricũ corpus aut ſanguis: nõ myſticum corpus, aut ſanguis, ſed illud ipſum, quod ex Maria virgine natum eſt, & poſtea in aram crucis ſuſpenſũ eſt, ille ipſe ſanguis qui effuſus eſt de ſanctiſsimo eius corpore, ut clarè ſonant uerba cœnæ: Quod datur pro uobis, & qui effunditur pro uobis in remiſsionem peccatorũ. Cum his adeſt quoq; inuiſibilis gratia, quã deus unà cum hoc Sacramento offert.

QVALE FOEDVS EST?

Nouum & ſancitum ſanguine Chriſti de gratia & remiſsione peccatorum, de quo poſtea plura dicentur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Qvinam fines ſunt huius cœnæ?

1 Perpetua beneficiorum Chriſti recordatio. 2. Obſignatio remiſsionis peccatorum. Atq; hi ſunt principales fines cœnæ Dominicæ.

Quæ ratio sacramentalis cœnæ?

Cùm omne ſacramentum Eccleſiæ ſignum ſit diuinitus inſtitutum, cui addita eſt promiſsio fidem vtentis ſacramẽto requirens, nemo dubitare poteſt, qui hæc cœna ſit ſacramẽtũ Primũ eni Chriſti inſtituentis mandatum eſt manifeſtum. 2. Signum viſibile eſt panis & vinum. 3. Additur promiſsio noui fœderis de remiſsiõe peccatorum. 4. Quia promiſsio requirit fidẽ, ea quoq; includitur hiſce verbis: Hoc facite in mei cõmemorationem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

158

Cœnam Domini ſacramentum agno ſco, ſed qualenam quæſo eſt ſacramentum?

Vt in ueteri teſtamento duo ſacramentorum genera fuerunt: Vnum initiationis, ut circumciſio: Alterum conſeruationis ſeu confirmationis, ut agnus phaſe, ſanguis uaccæ ruffæ alperſus, & alia leglia: ita in nouo teſtamẽto baptiſmus initiationis ſacramẽtũ eſt: Eo enī recipimur in fāiliā Dei. Cœna Domini conſeruationis eſt. Nā eo recepti in familiam Dei, conſeruamur & confirmamur.

Collige tandem plenam huius ſacramenti deſcriptionem.

Ex ijs quæ dictaſũt hæc poteſt colligi plana & perſpicua deſcriptio.

cœna

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Cœna domini eſt ſacramentum noſtræ per victimã Chriſti redemptionis ab ipſo Chriſto iam morituro pro peccatis noſtris inſtitutum, & commendatum diſcipulis, in quo cum pane & uino porrigitur & accipitur verũ corpus & ver⁹ ſanguis Domini, ut ſit recordatio chriſti in cruce pro nobis oblati ĩ piacularẽ victimã, & cõfirmatio noui fœderis de gratia & remiſsione peccatorũ. In hac deſcriptione ſũt circũſtantiæ illæ nouẽ quarũ ſupra memini. Deindè quoq; ea puncta diſertè recitantur quæ ad integrã ſcramentorum naturam pertinent. Conſpiciuntur quoq; cauſſæ omnes, quæ in hoc ſacramẽto concurrunt. Eſt enim cauſa efficiens Dominus Chriſtus: materia panis & vinum: forma verbo additur: finis, recordatio mortis Chriſti & obſignatio gratiæ & remiſsionis peccatorum. De alijs acceſſorijs finibus dicetur in ſecundo capite.

De

QVÆ SVNT SIGNIFICATIONES SACRAMENTI cœnæ?

Sicut agnus phaſe in veteri teſtamento plures habuit ſignificationes. Admonebat enī populū de beneficio ei olim præſtito, id eſt, de liberatione à ſeruitute Ægiptiaca, & iugo pharaonis: Confirmabat fidem vtētium hoc ſacramento de venturo Meſsia: & erat figura futuræ victimæ Chriſti, & liberationis à ſeruitute peccati & Diaboli tyrānide: Ita hæc ſacratiſsima cœna habet varias ſignificationes, eaſq; intimo corde recondendas, idq; reſpectu temporis præteriti, præſentis, futuri, & omnis temporis.

QVAM HABET CŒNA SIGNIFICATIOnē reſpectu temporis præteriti?

Cùm tempus præteritum reſpicimus, eſt hæc cœnæ commemoratio

tio

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

tio quædã, & recordatio hiſtoriæ de paſsione Domini, iuxta præceptum Domini dicentis: Hoc facite in mei commemorationem. Vult enim hanc cœnam perpetuam memoriam eſſe ſuorũ erga eccleſiam ſuam beneficiorũ.

QAAM HABET COENA HÆC ſignifitionem reſpectu temporis præſentis?

Primùm ſignificat nos uniri & incorporari corpori Chriſti, idq; ſpiritualiter iuxta hæc pauli uerba: Calix cui benedicimus nonne communicatio ſanguinis Domini eſt? Panis quẽ frangimus nonne cõmunicatio corporis Chriſti eſt? id eſt, Communicatio corporis & ſanguinis Domini facit nos habere quandam cum Chriſto communionem.

Deindè ſignificat nos quoque inter nos vniri Chriſti ſpiritu, cuius cõmunionis ſymbolum vnus exiſtit panis, ſicuti Paulus teſtatur cum ait: Quoniam vnus panis vnum corpus multi ſumus. Nam omnes unius panis ſumus participes. Quemadmodũ enim panis ex multis granis compactus eſt: Ita multi in vnũ corpus myſticũ coaleſcimus. Atq; ideo Paulus hãc ſacratiſsimam cœnã communionẽ appellat, quam appellationem Damaſcenus hiſce uerbis explicat: Cœna dicitur communio, quia communicamus per ipſam Chriſto, & quia participamus eius carnem & diuinitatem, & quia communicamus & vnimur inuicem per ipſam. Præterea ſignificat hæc Cœna nos ſpiritualiter ali & ſuſtentari corpore & ſanguine

Chriſti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Chriſti. Vt enim panis & vinũ corpo ra humana nutriunt, augent, conſeruant, exhilarant: Ita corpus & ſanguis domini alit, augẽt, conſeruat, exhilarat animas noſtras ad vitã æternã

QVAM HABET HÆC CŒNA SIGNIFICATIonem reſpectu futuri temporis?

Hæc ſacratiſſima cœna ſignificat, quòd virtute corporis Chriſti reſuſcitati ex mortuis, noſtra etiam corpora olim reſurgant & fiant conformia glorioſo corpori Chriſti, Philip: 3. Vnde Paulus: Si Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus, ut fruamur perpetua præſentia corporis Chriſti in omni æternitate. Vnde quidam veteres hanc cœnã vocarunt viaticum, quia admonebat ante mortem ſumentes hanc cœnã, quòd Chriſtus eſſet ipſis via ex his ærũnis & calamitatibus huius vitæ ad æternam beatitudinem.

Quam

QVAM HABET COENA SIGNIFICATIONEM reſpectu Omnis temporis?

Quòd ſit perpetuum fauoris Dei erga homines teſtimonium, nulli mutationi obnoxium, nulla uetuſtate corrumpēdum. Atque hac de Cauſa hæc cœna ab ipſo domino nouum teſtamentũ uocatur, ut quod nulli uetuſtati unquam obnoxium futurum ſit.

AGE DIC BREVITER QVID SIT nouum teſtamentum?

Nouum teſtamentum eſt fœdus æternum inter Deum & hominem, ſancitum morte Chriſti teſtatoris de gratia Dei, remiſsione peccatorum & donatione uitæ æternæ promiſsæ omnibus gentibus & populis in hunc Ieſum Chriſtum crucifixum credentibus. In hac definitione ſunt quinq; puncta, quæ in omni teſtamento conſideranda ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Quorum Primū eſt teſtator Chriſtus. 2. Hæreditas. 3. Scripti hæredes, id eſt omnes fideles. 4. Mors teſtatoris. 5. Cōditiones ſeruādæ à ſcriptis hæredibus nimirum ut certò ſtatuant ſibi hæreditatē obuenturam ex gratuita promiſsione teſtatoris. Fides ergò ſola facit, ut quis inter hæredes ſcriptos numeretur: Contra ſola diffidentia facit, ut homines hac hæreditate excidāt & excludantur.

DE TERTIO.

QVÆNAM EST VERA ET LEGITIMA hominis probatio ante ſumptionem cœnæ?

Paulus dicit: Probet autem quiſq; ſeipſū, & ita de pane illo edat, & de poculo bibat. Nā qui edit & bibit indignè, iudicium ſibi edit & bibit. Ex hiſce Pauli uerbis quàm ſit neceſſaria probatio ante huius cœnæ ſumptionem

nem intelligitur, & quòd hæc cœna tantum porrigenda ſit ijs qui ſe probare poſsunt.

DIC QVALISNAM HÆC PROBAtio eſſe debeat?

Huius probationis tres circumſtantiæ ſũt perpendendæ. 1. Quiſnam ſe probare debeat. 2. Quid probari oporteat. 3. A quo hæc probatio fieri debeat.

QVIS SE PROBARE DEBET?

Qui ſe ad ſacræ huius cœnæ ſumptionem comparat. Qui enim, ut ſupra dictum eſt, edit indignè non dijudicans corpus domini, iudicium ſibi edit & bibit 1 Corint. 11.

QVID PROBARI IN EO OPORTET?

Hoc Paulus 2. Corinth: 13. explicat his uerbis. Vos ipſos tentate num ſitis in fide, uos ipſos probate. An non cognoſcitis uos ipſos, quòd Chriſtus in uobis eſt? niſi ſicubi reprobi eſtis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Hæc Antitheſis illuſtris eſt qua probati & reprobi opponuntur. Vt enim probatos dicit eos, qui in fide ſunt & Chriſtum in ſe habitantem ſentiunt: ita reprobos eos ſtatuit, qui fide carent, & Chriſtum in ſe habitantem non ſentiunt. Quare iuſta probatio & examen in hoc conſiſtit, ut uerè ſentiatur fides & Chriſti præſentia in nobis, idque ex uirtute ſpiritus eiuſdem nos ad pietatis ſtudium excitantis. Is proindè uerè probatus eſt, qui reuerenter in timore Dei, in uera pœnitentia, in uera fiducia, & cum pio propoſito ad hanc cœnam accedit.

A QVO HOC EXAMEN FIERI DEBET?

Paulus reſpondet: Probet ſeipſum homo. Nemo enim melius & certius iudicare poteſt, an ſit in fide quàm quiſquè de ſeipſo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

QVID AVDIO? AN NON REQVIRITVR neceſſariò confeſsio & abſolutio?

Confeſsio quæ fit Deo, qui ſolus credentem abſoluit, ſemper eſt neceſſaria: Verùm aliter iudicandum eſt de confeſsione auriculari & abſolutione, quæ à ſacerdote annũciatur.

DIC CLARE QVID SENTIAS DE CONFESſione auriculari, neceſſaria ſit nec ne?

Si eſſet omnino ad hoc examen neceſſaria, Paulus nequaquam dixiſſet, probet ſeipſum homo, ſed ita potius, quiſq; probetur per alium, quod ſanè fieri nequit. De confeſsione ergo ex uerbo Dei ſic ſentio: Si adſit uera fides & pœnitentia, non opus eſt alio cõfeſsionis genere, quàm qua ſancti homines Dei, Dauid, Manaſſes, Petrus ueniam de maximis ſcelerib⁹ impetra

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

uerunt à ſolo Deo, qui ſolus peccata condonare & delere poteſt. Quare ad aliam nemo cogi debet autoritate verbi Dei, niſi quis fortè totam eccleſiam offenderit. Tum enim ex mandato Dei tenetur, ut confeſsione publica Eccleſiæ reconcilietur.

QVID ERGO SENTIS DE CONFESSIONE in noſtris Eccleſijs recepta?

Ad hanc confeſsionem mandato diuino nō ſimpliciter obligamur, quēadmodum oſtenſum eſt: Verùm, quia eſt pio conſilio propter diſciplinam quandam retinendam recepta, nemo eam contemnere debet, niſi ordinis & diſciplinæ contemptor haberi uelit.

AD QVID HÆC CONFESSIO VTILIS EST?

Multum ſanè habet vtilitatis. Primū enim ea inſtituuntur rudes & ignari, qui Chriſtianæ religionis myſteria nondum norunt. Deindè in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

hac confeſsione iuuenum & adoleſcẽtum exploratur profectus. Nam boni paſtoris eſt non ſolum publicè docere, verùm etiam Pauli exemplo domatim experiri, quantum auditores ſui in pietatis doctrina profecerint. Tum in hoc examine exigitur ratio ſidei ab ijs, de quorum fide & religione iuſta poteſt eſſe dubitatio. Præterea in hoc colloquio, doctrina, conſilio, & conſolatione iuuantur, quorum perplexa eſt cõſciẽtia & premitur aliquo ſcrupulo, qui eam reddit inquietam. Hi rectè ſibi conſulunt, ſi ad ſuos ſe paſtores, aut alios quoſpiam viros bonos recipiunt, ut erudiantur ac conſolationem capiant. Porpter hæc quatuor hominum genera confeſsio priuata in noſtris Eccleſijs retinetur: vbi tamen nemo cogitur ad enumerationem peccatorum, quemadmodum in Papatu factum eſt.

164

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Videtvr ne hæc confessio neceſſaria propter abſolutionem?

Qui uult ſcire quid ſit vera abſolutio, debet prius cogitare quid ſit peccatum, & indè abſolutionis verã definitionem petere.

Age hoc explicativs dicito.

Cùm peccatum ſit defectus à lege, & voluntate Dei cum obligatione ad æternam mortem & damnationem, Abſolutus abſq; dubio is dicendus eſt, qui credit promiſsioni gratuitæ. Nã is liber eſt ab obligatione mortis & damnationis iuxta illud: Qui credit in filium habet uitam æternam Proindè uera Abſolutio eſt liberatio hominis credentis ab obligatione ad æternam mortem & damnationem

Est ne igitvr absolvtio privata contemnenda?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Nequaq̃: Prodeſt enim etiam priuatim omnibus euangelium audire, quo annunciatur remiſsio peccatorũ credentibus. Nam tum demum aperitur regnum cœlorum, cum euangelium annuciatum fide recipitur. Sunt enim hæ duæ claues Eccleſiæ, uerbum & fides: prædicatio verbi de remiſsione peccatorum impetrãda per Chriſtum vna clauis eſt ad aperiendum regnum cœlorum, quòd ſi is qui audit, adiungit verã fidem, accedit etiã clauis altera. His ergo duabus clauibus recluditur regnum cœlorum & impetratur condonatio peccatorum.

AN NON CHRISTVS DICIT: QVORVM peccata ſolueritis, ſoluta erũt Item: dabo tibi claues. regni cœlorum?

Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam emittens Apoſtolos hiſce verbis: Euntes prædicate euangelium omni

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

creaturæ, & qui crediderit ſaluus erit, interpretatur claues, quas tradidit eccleſiæ, nihil aliud eſſe, quàm prædicationem Euangelij & fidem prædicati Euangelij. Hoc tantū addo quòd uoce miniſtri ſępè infirmitati fidei ſuccurratur.

AN NON MINISTRI QVOQVE abſoluunt?

Abſoluunt, vt dictum eſt, prædicando euangelium de remiſsione peccatorum: non virtute, aut conceptæ abſolutionis forma, aut impoſitione manuum. Nam iſte ritus abſoluendi prorſus ignotus erat puriori Eccleſiæ

QVID ERGO MINISTER VERBI EI QVI ſe accedit confitendi gratia dicet, ſeu quomodo eum abſoluet?

Non inutile fuerit hac aut ſimili forma uti. Cùm mi fili non ſolum te peccatorē & reum agnoſcis, ſeriòq; doles

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

doles, quòd Deũ tuis horrendis pec catis offenderis: Verumetiam credis promiſsioni Euangelij de remiſsione peccatorũ, & voci Chriſti pronunci antis eum qui credit habere vitam æ ternam, & promittentis ratum fore in cœlo, quicquid ſolutum fuerit in terra, Ego teſtor te remiſsionem peccatorum tuorum habere, quã tibi uice Chriſti annũcio, atq; adeò ut miniſter dei te abſolutum pronuncio in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, amen. Vade in pace, & noli amplius peccare. Hic ſiue manum capiti imponat, ſiue non, nihil refert modò abſit ſuperſtitio.

DE QVARTO.

QVIS EST VERVS VSVS ET SALVTARIS meditatio huius ſacræ cœnæ?

Cùm hæc Chriſti cœna ſit noſtræ per uictimã Chriſti redẽtionis ſacramẽtũ,

Primum in mentem communi-
cantibus uenire debet cauſa mortis
domini, nēpe peccatum noſtrū, prop-
ter quod nos fuimus obnoxij æternæ
iræ & morti. Mortuus eſt enim, ut
Paulus inquit, dominus propter pec
cata noſtra. & 2 Corinth:5. Eum qui
non nouit peccatū pro nobis fecit pec
catum, ut nos fieremus iuſticia dei in
ipſo. 2. Cū cogitatione peccati ſimul
cogitandus eſt finis victimæ corporis
& ſanguinis domini in ara crucis per
actæ, qui eſt noſtri redemptio à iure
peccati & mortis. 3. Cum his ſimul co
gitandum, quanta fuerit ira Dei ad-
uerſus peccatum, quod peccatum nō
potuerit vllis hoſtijs expiari, niſi uni-
geniti filij Dei, qui pro nobis factꝰ eſt
λυτρον. 4. Cauſa impulſiua duplex
huius victimæ cogitāda eſt, nimirū in
enarrabilis miſericordia Dei volen-
tis nos in gratiam recipere propter fi
lij ſatiſfactionem, & amor filij, qui

natura

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

natura humana aſſumpta voluit fieri victima, & in ſe deriuare iram æterni patris, pœnam pro peccatis humani generis ſuſtinere dignatus. Hæc meditatio eſſe debet, & totius eccleſiæ & ſingulorum membrorum in Eccleſia. Nam cùm dominus iubet hanc cœnam fieri in ſui recordationem, requirit ſeriò ut hæc cœna ſit & publica & priuata recordatio: vtraq, requirit earum rerum meditationem ſeriam, de quibus dixi. Hinc accenditur fides, inuocatio, gratiarum actio & alij motus pij. Atq; ita hic vſus cœnæ dulciſſima σπονδὴ eſt, in qua & ipſa filius Dei nobiſcum fœdus facit, quòd nos clementer recipiat, & nos viciſsim cum eo fœdus facimus, quòd ei credamus & beneficia eius grati accipiamus. Facit & inter ſe fœdus eccleſia, oſtendit confeſsionem, conſenſum, concordiam, obligat ſe ad mutuã charitatem, Breuiter ſe totam Chriſto

charis

Chariſsimo ſponſo ſubijcit, omnia poſtponens obediētiæ erga ipſū, qui non ſolum ſua morte contemptiſſima uoluit nos à morte æterna liberare: verùm etiam ſua paterna ſtorga dignatus eſt nos ſuo ſanguine paſcere ad vitam æternam.

DE QVINTO.

QVIA MVLTI SVNT PROPHANATORES huius ſacræ cœnæ, rogo ut me breuiter inſtituas ne iſtorū labe inficiar.

Prophanatores cœnæ dominicæ vulgò uocantur ſacramentarij, quorū non eſt unū genus. Semper enim in eccleſia multi fuerunt qui hanc ſacratiſſimā cœnā prophanauerūt. Hoc loco decē genera recitabo, quorū etiam errorem euidentibus rationibus refellā Sunt autē hæc genera. PRIMVM genus eorū eſt, qui monſtroſo nomine Trāſ

ſub

ſubſtantiatores dicuntur. SECVNDVM genus Magicorum eſt. TERTIVM eorũ qui ſacrilege alteram ſacramenti partem laicis auferunt. QVARTVM genus eſt eorũ qui ἀρτολατρειαν ſeruatione͂ panis & eius circũgeſtationes defe͂dunt. QVINTVM genus eorum qui ſacrificiũ inde pro viuis & mortuis faciũt. SEXTVM genus eorũ qui doce͂t ſacramenta per ſe gratiam conferre. SEPTIMVM genus eſt eorũ qui furenter præſentiã domini in cœna negant. OCTAVVM genus eorũ qui aſſerunt temerè ſacramentum noui teſtamenti teſſeram tantum profeſsionis ſeu Chriſti animi externam eſſe. NONVM genus eorum qui negant impudenter verã Chriſti humanitatem poſt reſurrectionem circumſcriptam eſſe, idq; ideo ut præſentiam corporis & ſanguinis in cœna tueãtur, qui ſanè cum unum errorem fugiũt in alium præcipitantur.

poſtre-

Poſtremũ genus eorum, qui utuntur ſacramentis vel ſine fide, uel cum fide ſine debita reuerentia, quam tantum myſterium requirit.

QVOS VOCAS TRANSSVBSTANTIA tores?

μετουσιαστας qui dicunt naturas mutari, id eſt, panis ſubſtantiam in corporis ſubſtantiam, & vini ſubſtantiã in ſauguinis ſubſtantiã conuerti. Verum manere elementa panem & uinũ non mutatis naturis panis & vini, ſed tantum in ſacrum vſum deſtinatis, cõuincunt verba apoſtoli. 1. Corinth: 10. Panis quem frangimus nonne communicatio corporis Chriſti eſt? Deinde ſi mutaretur, ſeu ut papiſtæ (ſicut à Toma loqui didicerunt) tranſſubſtantiaretur ſubſtantia elemẽtorũ in naturam corporis & ſanguinis, nequaq̃ haberet rationem ſacramenti. Nam ad ſacramenti integritatem requiritur

ſigni externi propria natura: ut arbor vitæ uera erat arbor: Arcus cœleſtis, uerus erat arcus: præciſio cutis in circumciſione, vera erat præciſio: Petra in deſerto, uera erat petra: Man, uerũ man erat: Agnus phaſe, uerus erat agnus: ſanguis uaccæ ruffæ, uerus ſanguis erat: aqua baptiſmi, uera eſt aqua: & ſic de alijs.

AT VIRGA MOSIS IN COLVBRVM, ET aqua in Cananea in uinum conuerſa eſt?

Illîc cum naturarum mutatione etiam proprietates mutatæ ſũt, quod in ſacra cœna non fit. Nam hîc manẽt proprietates panis & uini, quemadmodum omnium experiẽtia teſtatur.

AT MVLTA SVNT MIRACVLA ædita quæ aliud uidentur docere.

Miracula iſta non ſunt verè mira

cula ſed tantum quædã præſtigię ſathanæ, quibus errorẽ idololatricũ conatur cõfirmare. Emanauit, ut dicũt, ſanguis de pane à iudęis cultro vulnerato. In pago Falſtriæ Kypinga, fures qui panem iſtum cum ſuo argenteo ergaſtulo furati ſũt, in terrã ſacrilegio commiſſo ad genua uſq; demerſi ſũt & etiamnum veſtigia apparent. Murus quoq, traſeuntibus eſt fractus. Hæc fuerunt diaboli quędam artificia, de quibus Spiritus Dei prędixit in Paulo: Quia non credunt veritati, dabit Deus illis efficacem errorem, ut credant mendatio. Cur autem his præſtigijs Sathan mundũ illuſerit manifeſtum eſt. Primum enim confirmauit creaturam adorandam eſſe. Deinde furtum ſacrilegorũ ſtabiliuit, qui alteram cœnæ partem eamq; pręcipuam, quæ teſtamenti nomine ſignatur ſurripuerunt. Præterea teſtatur idem Eccleſia purior. Nam inter alios Gelaſi

laſius qui vixit anno domini 486. ita ait: Certa ſacramenta quæ ſumimus corporis & ſanguinis Domini diuina res eſt, propter quod & per eadē diuinæ efficimur cōſortes naturæ, & tamē eſſe nō deſinit ſubſtātia, uel natura panis & uini. Et Auguſtinus ait: Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Non dicit hic ſactus Pater uerbum tollere elementū, ſed accedere ad elementum, ita ut utrumq; maneat ſaluum, verbum uidelicet & elementum.

QVOS VOCAS MAGICOS?

Qui inſuſurrantes uerba elemētis, & fœtidi halitus uirtute putant conſecrationem fieri, & gloriantur de potentia ſacrificulorum, raſorum & unctorū, quòd quinq; uerbis poſsint Chriſtum de cœlo deducere. Nam ut ſint quinq; uerba impari numero, magicam ſuperſtitionem cōfir

mantes addunt ENIM ,& dicunt afflã do pani: Hoc eſt enim corpus meũ.

QVID? AN NON HORVM VERBORVM uirtute fit conſecratio?

Conſecratio panis & uini non fit aliter, quàm conſecratio aquæ baptiſmi. Nam ut hæc conſecrata dicitur cum uſui baptiſmi applicatur: Ita panis & uinum deſtinata cœnæ domini conſecrata ſunt, idq; uirtute ſacerdotis ſũmi Dei, hominis Ieſu Chriſti, qui baptiſmum & cœnam inſtituit. Nihil enim aliud conſecrare eſt, quàm rem communem & prophanam ſacro uſui dedicare . Hæc conſecratio proinde fit obedientia erga Chriſti inſtitutionem per prædicationẽ beneficiorum Chriſti, per præces & gratiarũ actionem, & per pium uſum huius ſacratiſsimæ cœnæ. Nec aliud vult Au-

gustinus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

guſtinus cùm dicit: Accedat uerbum ad elementum.

CVR SACRAMENTARIOS VOCAS QVI ALteram partem Sacramenti cœnæ laicis auferunt?

Quia quod dominus commune vult eſſe omnibus, illi ſolis ſacrificulis ſacrilege proprium eſſe volunt. De calice enim quem auferunt dicit apertè dominus: bibite ex hoc omnes. Et Epiſcopus quidam Romanus Gelaſius nomine ita ait: Comperimus autē quòd quidam ſumpta tantum corporis portione à calice ſacri cruoris abſtineant, qui procul dubio, quia neſcio qua docētur religione aſtringi, aut integra ſacramēta percipiant, aut ab integris abſtineant, quia diuiſio vnius eiuſdemq; myſterij ſine grandi ſacrilegio non poteſt fieri.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

CVR INTER SACRAMENTARIOS NVMEras eos qui panem conſecratum reſeruant, circumgeſtant, & ſe coram eo religioſè proſternũt?

1 Quia eſt contra verbum Dei. Vetat enim uerbũ ne cultus dei ſine eius mandato inſtituatur Math: 15. Fruſtra me colunt docentes doctrinas mãdata hominum.

2 Eſt ἐθελοθρησκεία dãnata Deut: 12. Non facietis ſinguli quod ſibi rectum uidetur, & rurſus: Quod præcipio tibi hoc tantum facias Domino, nec addas quicq̃ nec minuas.

3 Eſt horrẽda idololatria. Nã ex pane idolum faciunt quod adorant.

4 Vetus Eccleſia hunc morem ignorauit. Ita enim Clemens ait: Certè tanta holocauſta in altario offerãtur, quãta populo ſufficere debeant, quòd ſi remanſerint, in craſtinum non reſeruentur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

5 Pugnat cum natura Sacramen
ti. Nam panis non magis eſt ſacramẽ
tum, cum non à communicantibus ſu
mitur, quám aqua cùm ea nemo ablui
tur aut baptizatur. Quare non magis
ἀρτολατρεία, quàm hydrolatria fe-
rẽda eſt.

Qvomodo convincis eos sacramen-
tarios eſſe qui cœnam ſacrificiũ
eſſe dicunt pro viuis &
mortuis?

Quia prophanant ſacramentum.
Horum enim errorem primum confu
tat inſtitutio ipſa. Nam dominus ſuũ
corpus edendum, & ſuum ſanguinem
bibendum uiuis tantum prębuit.
2 Confutat iſtum errorem finis
cœnæ. Cœnam enim eis commenda
uit qui ea uti poſsint in ſui recordatio
nem.
3 Quia cœna non eſt ſacrificium
ſed tantũ quędã ſacrificij recordatio.

4 Quia nullũ ſacramentum ex opere operato ualet, ſed tantum efficax eſt cum fide recipitur, quemadmodum & verbum.

5 Manifeſtè iſti errori refragatur ſcriptura, quæ teſtatur Chriſtũ una oblatione ſemel tantum facta conſummaſſe in æternum ſanctificandos.

6 Vbi eſt peccatorum remiſsio, iam nõ eſt oblatio pro peccato: Quòd autem patres interdum cœnam uocãt hoſtiam, uictimam, holocauſtum hoc faciunt quia cœna Domini eſt victimæ victimarum recordatio.

Cvr inter sacramentarios nvmeras eos qui dicunt ſacramenta per ſe conferre gratiam?

1 Quia id quod ſolius Dei eſt, impiè creaturis tribuunt. 2. Quia hac ratione plus ſacramento tribuitur, quàm verbo. Impium igitur eſt aſſerere ſacramenta per ſe gratiam conferre.

Interim tamē non reprehendo ſi quis dicat, ſacramenta conferre gratiam, hoc ſenſu: Sacramenta conferunt gratiam, hoc eſt, Deus confert gratiam per ſacramentorum diſpenſationem, ſi uera fide percipiãtur. Vt enim uerbo: ita & ſacramento offertur gratia ſed fide recipienda.

QVID HABES CONTRA ILLOS QVI NEgant præſentiam chriſti in cœna?

Hi, quia manifeſtè pugnant cum Chriſti inſtitutione & perpetuo purioris Eccleſiæ conſenſu, potius deflēdi ſunt quàm confutandi. Deindè ſupra ſatis oſtendimus veritatem corporis & ſanguinis domini in cœna.

QVOMODO REFELLIS EOS QVI DIcunt ſacramenta tantū eſſe externam teſſeram chriſtianiſmi?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Hi Anabaptiſtæ ſunt multis alijs horrendis erroribus præcipitati in extremam miſeriam & damnationem. Quare & illorũ furor eſt execrandus, pręſertim cùm Paulus illorum inſaniam confutat. Vide ſupra quæ diximus de ſignificationibus cœnæ, cur uidelicet dicatur communio.

QVID DICIS DE ILLIS QVI DICVNT chriſti humanitatem eſſe ubiq; cum diuinitate.

Hi, ut errorem uitent illorũ qui negant nos uerè participare carnem & ſanguinem domini in cœna, in hũc horrendum errorem incidunt, quòd aſſerant humanitatē Chriſti eſſe ubiq; cum diuinitate, quorum ſententia ſupra in Symbolo in articulo de Aſcēſione clariſsimè refutatur. Et angelus Domini apertè mulieribus dicit. Surrexit non eſt hîc. Hic ſanè aut Angelus dei mentitur, quod horrendum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

eſt cogitatu, aut illi falluntur qui dicunt humanitatem Chriſti eſſe ubiq, cum diuinitate, qua omnia replet & ubiq; adeſt. Deinde Paulus ad Philip: 3. aſſerit noſtra corpora fore conformia glorioſo Chriſti corpori. Sed quis audet aſſerere noſtra corpora fore infinita ut ſint ubiq;, qua ſanè ratione tolleretur humanæ naturæ ueritas. Proindè neq; corpus Chriſti infinitũ eſt effectum poſt reſurrectionem. Prę terea ſancti patres fatẽtur Chriſti corpus circumſcriptum eſſe. Nazianzenus enim eundẽ Chriſtum pronũciat περίγραπτον καὶ ἀπερίγραπτον, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, χωρητὸν καὶ ἀχώρητον. Ea eſt enim diuerſarũ naturarum humanæ & diuinæ diuerſitas, quã quia Eutychiani ſuſtulerunt, iuſte hæreſeos damnati ſunt.

QVOMODO ERGO ASSERITVR A CATHOlicis quòd corpus Chriſti & ſanguis ſit vere in cœna?

verum-

Verum corpus & verus ſanguis Chriſti adſunt in cœna vnà cum pane & uino, nõ quidem naturæ coniũctio ne, ſed ſacramentali. Nam non eſſe car nalem, nec incluſionem corporis in pane, & ſãguinis in vino ita ut locus, & corpus ſe mutuo contingant, locus q; cedat corpori, teſtatur cum ſanctis patribus etiam Lutherus. Quare ad hanc uerã corporis & ſanguinis Chri ſti in cœna præſentiam nequaq̃ requi ritur ut humanitas Chriſti ſit ubiq; cũ diuinitate, ſed hoc ſufficit credere quòd quemadmodum in cœnæ inſti tutione ſedet dominus circumſcripto corpore, & nihilominus exhibuit diſ cipulis corpus ſuum edendum & ſang uinem ſuum bibendũ, idq, veraciter iuxta uerba cœnæ: Hoc eſt corpus me um, & hic eſt ſanguis meus: Ita iam in gloria maieſtatis ſedens porrigit com municantibus manibus miniſtrorum

(ea eſt ipſius diuina virtus &potentia) ſuum corpus & ſuum ſanguinem. vnde latina Eccleſia precari ante communionē ſolita eſt: Surſum corda habeamus ad Dominū. Quemadmodū ergo in prima cœnæ inſtitutione diſcipuli oculos in dominum intentos habuerunt, qui ſedens ad menſam porrexit ſuā ſacrā cœnā: Ita nos quoq; leuare corda noſtra in cœlum debemus ad eundem, qui iam in gloria maieſtatis ſedens porrigit in cœna manibus miniſtrorum communicantibus verū ſuum corpus & uerum ſuum ſanguinē, ut ſit cibus & potus interioris hominis, quo ille alitur, augeſcit, & creſcit ad uitam immortalem. Vnde Bernhardus de ſacramento cœnæ verba faciens ita ait: Cibus iſte non eſt uentris ſed mentis. Non eſt enim datus ad ruinas huius vitæ, quæ uapor eſt ad modicū manens, ſed ad ęternam uitā animæ conferendam. Et ſicut aqua in Baptiſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

mo aſperſa, functa eſt ſuo munere: Ita panis comeſtus, & vinum hauſtum in ſacratiſsima cœna ſuo quoq; perfuncta ſunt munere: Verùm vis ſpiritualis fide poſsidetur, et retinetur ueritas corporis & ſanguinis domini.

QVARE SACRAMENTARIOS VOCAS EOS qui utuntur Sacramento, vel ſine fide, vel abſq; debita reuerentia?

Quia utriq; prophanant ſacratiſsimam domini cœnam. Qui enim fide uacui ſunt, prophani exiſtunt, ad quos hæc cœna non pertinet: hi ſibi manducant & bibunt in iudicium damnationis, ſicuti & verbum audiunt ſibi in iudiciũ damnationis. Deindè qui fidem quidem habent, ſed accedunt abſq; debita reuerentia, comedunt & bibunt indignè ſibi in iudicium caſtigationis ſeu correptionis, quẽadmodum Corinthios feciſſe teſtatur Apoſtolus. Nam illi graui peſtilentia propter irreuerentiam erga hoc ſacramen

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

tum puniti ſunt. Ad eundẽ modũ ſi fi
de pręditus legit, aut audit uerbũ abſ
q; debita reuerentia & timore Dei, le
git & audit ſibi in iudicium correptio
nis & caſtigationis. Nam huiuſmodi
irreuerentiam uerbi & ſacramentorũ
punit Deus etiam in ſanctis, ſed corpo
ralibus pœnis.

DE MISSA PAPISTICA

Cvm apvd pios iam male avdiat miſ
ſa papiſtica, Age eius ręi cauſas
expone.

Intereſt ſanè omniũ piorũ fugere hor
rendas ſacræ cœnæ prophanationes,
& ſacrilegã abominationẽ, quæ ĩ ſacræ
cœnæ locũ erecta eſt, quã ſanè magis
ab ominandã & execrandã arbitror,
q̃ βδελυγμα illud quod Antiochus
ĩ tẽplo Ieruſolymitano poſuit. Recita
bo itaq, cauſas octo, quare papiſtica
miſſa merito omnibꝰ pijs ĩuiſa eſſe de
beat. Prima: Miſſa papiſtica eſt ad tur
pem queſtum & nundinationem pro
ſtituta, quod omnes cordati norunt,

qua

qua prophanatione nulla maior inueniri ab ipſo Sathana huius nundinationis Architecto potuit.

SECVNDA: Cœna quam dominus inſtituit ſuæ uoluntatis perpetuum teſtimonium ſacrilegè mutilata eſt, ſublato uſu ſacri calicis

TERTIA Miſsa iſta Papalis cœnam in alienam formam conuertit, ut unus ſeorſum epulum ſuum habeat, abolita communicatione, quod ſanè perinde eſt, ac ſi unus ſubinde ſeipſũ ſacro baptiſmate ablueret, qua quidem abominatione, quid quęſo poteſt dici fedius?

QVARTA: In miſſa papali nulla fit myſterij expoſitio, ſed murmur incãtationi magicæ, & nefãdis gentium ſacris potius quàm domini inſtituto conueniens. IVSTINVS MARTYR refert ritum ſimilem ſeruatum fuiſſe olim in ſacris SOLIS (quem μυθραμ ſacerdotes ipſius vocarunt) In his ſacris uſus

panis

panis & aquæ fuit, ſed nulla vox à ſpectatoribus audiebatur, niſi hæc. ἢ ἐπίςασθε ἢ μαθεῖν δύνασθε. hoc eſt, aut noſtis, aut diſcere poteſtis. Ab his ſacrificulis SOLIS ſuam miſſandi legem & non à Chriſto accepiſſe Papiſtas luce clarius eſt.

QVINTA: Habet miſſa illa infinitas cœremonias, partim ineptiarum hiſtrionicarũ, partim ſuperſtitionis plenas, quibus manifeſtè fedari ſacram cœnã vel pueris piè educatis notum eſt.

SEXTA: Diabolicum figmentum ſacrificij extremè abominandũ eſt. Quis enim qui vel micam ueritatis Euangelicæ habet, non uidet iſtud figmentũ manifeſtam in Chriſtum blaſphœmiam in ſe continere.

SEPTIMA: Miſſa iſta culinaria ad miſeros homines carnali fiducia inebriãdos aptatur, & tanquam expiatio deo opponitur, adeò ut homines hoc amuleto putent ſe expellere omnes noxas,

idq; ſine fide & pœnitentia, quin etiã ter ſtulti homines auditu miſſæ ſeu potiꝰ inſpectione hiſtrionicæ ſaltationis armari ſe putãt, & aduerſus deũ tãq̃ tuto præſidio m[illegible]iti multo licẽtioſiꝰ peccare audẽt, & obſtinatiores reddũt[illegible]r.

Octava: In miſſa papiſtica idolũ adoratur loco Chriſti, prophana & Ethnica ſanctorum inuocatio fit. Verùm ut rem totam uno uerbo cõplectar: Miſſa iſta papiſtica utut ſpecioſa ĩ hypochritarum oculis apparet, omni abominationum genere ſcatet. Quam abominationẽ, etſi vident Pontificij, tamẽ eam gladio & igne tuentur. Nã ea abolita uident magnum periculum ſuis honoribus & culinario Deo imminere. Quare pij potius ſint cũ Chriſto contemptibiles, quàm gloria & diuitijs abundent cũ diabolo & eius Toparcha quem Paulus filium perditionis, & Iohannes Antichriſtũ appellat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Si sic sentiendvm est de missa papistica, videtur quòd multis centenis annis non fuerit ritè celebrata cœna dominica in mundo.

Hoc quidem obijciunt papiſtæ, ſed falluntur, dum nuſquam cœnam in vero uſu fuiſſe, ſi apud ſe non fuit, aſſerũt. Nimis enim Anguſtis limitibus claudunt Eccleſiæ pomeria, cũ ea ſparſa ſit per uniuerſum orbem, teſte Chriſto, cuius ſolius teſtimoniũ oppono omnibus & papiſtis & diabolis. Verùm ſi quæris ubi nam fuerit eccleſia extra papæ ditionem, Reſpõdeo: Multi fuerunt pij in externa ſocietate papiſtarũ, qui etſi cœnæ uſu priuati erant: tamen fundamẽta religionis & articulos fidei rectè intellexerunt. Deinde in Turcia, in Arabia, in Perſia, in Ægipto fuerunt inde uſq; à temporibus Apoſtolorum, & ſũt hodie eccleſiæ, etſi grauem ſuſtinent tyrannidẽ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

non ſecus atq; populus Dei in Ægipto olim. Verùm ne uana referre videar aſcribam deſcriptionem cœnæ ſeu miſſæ, qualis in Arabia & Ægipto hodie, ubi Chriſtiani ſunt, celebratur.

DIC QVÆSO DISTINCTE DE RITV MISSÆ quē in Ægipto ſeruari dicis.

Ante triennium fuit hîc vir ſenex & grauis, miſſus à Conſtantinopolitano Patriarcha, Demetri⁹ nomine, natione Theſſalonicēſis, qui mihi multa de religione Chriſtianorum degentium inter Turcas narrauit: Et quia in nobiliſsima illa Ægipti ciuitate Cairo, quæ & Miſrim dicitur, vixerat decennium, eius Eccleſiæ ritū ex Arabia tranſlatum in celebranda miſſa mihi expoſuit, cuius narrationem hoc pacto diſtinxi

1 Habent in Cairo Chriſtiani multa templa (omnia inſignita Luna Falcata quæ eſt Turcicum inſigne) ſed ſine

cam

campanis (humana enim voce uocãtur ad ſacra) & ſine idolis, niſi quòd picturas Hiſtoricas ex ueteri & nouo teſtamento in parietibus templorum habeant depictas.

2 Antiochenus paſtor eſt illorũ patriarcha, qui, ut agnoſcatur Patriarcha eſſe, pileũ latum (in cuius medio eſt crux rubra) ſui muneris inſigne in capite geſtat.

3 Quatuor vicibus in anno, nempe die natiuitatis Domini, die reſurrectionis, die pentecoſtes, & 15 die Auguſti communicant omnes Chriſtiani, qui illic ſunt ſub utraq; ſpecie : non eſt diſcrimen laici & ſacerdotis, ſed eadem myſteria porriguntur utriſq;.

4 Miſſæ celebratio hoc modo fit: Sacerdos induit albam & palliũ noſtro fere more, niſi quòd cruces rubras quatuor habeat in veſte ſacerdotali, in dextro brachio vnam, in ſiniſtro alteram, in pectore tertiam, quartã in dor

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ſo, ut quocũq; ſe uertat inſignia Chriſti ſummi ſacerdotis comtemplanda exhibeat.

5 Sacerdos ita in Sacrario ornatus prodit, & mox ad populum conuerſus uerba hæc alta uoce, ut exaudiri poſsit ab omnibus qui adſunt, pronunciat· ευλογημένη ἡ βασίλεια τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἀεὶ, καὶ ἐις τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Hoc eſt, benedictum regnum patris, & filij & ſpiritus ſancti, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, & reſpondet totus Populus. ἀμήν. Amen.

6. Huic confeſsioni mox precationem ad trinitatem ſubiungit, ad quã populus totus Amen reſpondet.

7. Finita precatione canitur à populo. αγιος ὁ θεὸς, αγιος ὁ ἴσχυρος, αγιος ὁ ἀθανατος ἐλέησον ἡμᾶς, hoc eſt Sanctus Deus, ſanctus fortis, Sanctus immortalis, miſerere noſtri.

8. Huic cantioni ſubiungitur lectio ex ſcriptis Apoſtolicis primumgrecè, Deinde Arabicè, quia pleriq; Chriſtiani qui illic ſunt ex Arabia ſunt tranſlati

9. Canitur Hallelu Iah.

10 Euangelium legitur grecè, Deinde Arabicè.

11. Finito Euangelio canitur à toto cœtu carmen quod Cherubim uocãt.

12 Carmine Cherubim finito, fit concio à ſũmo miniſtro, idq; ferè ad horã. Nunq̃ enim ulla concio ſe ultra horã extendit.

13. Finita concione recitãtur cœnæ uerba in ipſo ſuggeſto, idq; tantum in quatuor feſtis, de quibus ſupra ad tertium numerum dixi.

14. Reuerſus à ſuggeſto ad menſam quæ in medio templi ſita eſt, ad populũ ſe cõuertit Sacerdos hæc verba pronuntians, ϖᾶσα δοσις ἀγαθή, καὶ πᾶμ δώρημα τέλειομ ὅςὶμ ἀπὸ τοῦ πατρος φωτωμ ἀνωθεμ καταβάινομ.

Omnis donatio bona, & omne donũ perfectum deſcendit cœlitus à patre luminum.

15 Sacerdos diſtribuens ſacramentũ
cœnæ, ſingulos communicantium hiſ
ce uerbis alloquitur λαβε χαριν πα
ρὰ κυρίȣ καὶ ἐλεημοσυνην παρὰ θεȣ̃
σωτηρος ἡμω̃ν, id eſt, accipe gratiam à
domino, & miſericordiam à deo ſalua
tore noſtro.

16 Ad hæc reſpondet qui accipit ſa-
cræ cœnæ myſteria. τȣ̃ δείπνȣ σȣ̃ τȣ̃
μυστικȣ̃ υἱε θεȣ̃ κοινωνομ με παραλαβε.
ȣ μη γὰρ σε ἀρνήσω, ȣ φίλημα σοι δω
σω καθάπερ ὁ Ἰȣδας, ἀλλ' ὡς ὁ λῃστης
ὁμωλογω̃ σε: μνήσθητί μȣ κυριε ἐν τη̃
βασιλεία σȣ̃. hoc eſt, Cœnœ tuæ my
ſticæ fili dei fac me hodie participẽ. Ne
quaquàm enim te negabo, nec oſcu-
lum dabo ſicut Iudas, ſed veluti latro
te confitebor: memento mei Domi-
ni in regno tuo.

Nihil

17 Nihil canitur inter communicā-
dū, ſed omnes ſpectatores ſingulari de
uotione meditātur hæc ſacra myſteria

18 Communicatione finita, additur
gratiarūactio cum precatione, & uer
tēs ſe ad populū Sacerdos ī hūc modū
benedicit populo ἡ εὐλογία τοῦ κυρί-
ου ἐφ ὑμᾶς, benedictio domini ſu-
per uos, & reſpōdet totus cœtꝰ, Amē
Hæc de miſſa retulit Demetrius, quæ
quatuor anni vicibus celebratur, quē
admodum ſupra admonui. Verùm in
quotidianis conuentibus hunc morē
habere Chriſtianos retulit idem De-
metrius. Omnium primum orditur
ſacerdos à benedictione ut in miſſa.
2. Fiunt preces publicæ, recitatur
aliqua lectio ex ſacris literis, & fit bre
uis concio. 3. Diſtribuitur, precibꝰ fini
tis, ſine uino panis, hūc panē dicunt
nō eſſe corpus domini, ſed tantū dari ī

 ſignum

181

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ſignum mutuæ fraternitatis ,ut hoc ſymbolo admoniti ipſorum animi coaleſcant qui de eodem pane participāt

4 Hoc percepto pane populus cum hac benedictione , ἡ ἐυλογία τοῦ κυρίου ἐφ ἡμᾶς dimittitur·

ORATIO AD CHRISTVM.

Dulciſsime domine Ieſu Chriſte fili Dei, ſine tua gratia mens noſtra dēſiſsimis offunditur tenebris: Affectus omnes in flammas cupiditatum feruntur: Voluntas mentis caligine inuoluta affectuū impetu abripitur : Deniq; omnes actiones noſtræ interiores & exteriores à norma uoluntatis tuæ lōgè aberrant . Tenebras igitur mentis noſtræ allato uerbi tui lumine dulciſsime Ieſu Chriſte diſcute: Cupiditatum flammas gratiæ tuæ fontibus clementer extingue: Voluntatem tua manu reformatam ,tuo ſancto impelle ſpiritu, vt quæ mens illuminata rectè monſtret: quæ affect⁹ noui cordis piè ſuadent

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

dent: Ea & voluntas alacriter imperet & omnes vires animi & corporis voluntatis imperio obtemperantes ſtudioſè exequantur. Tu enim ſolus es noſter propitiator, noſter Rex, noſtra fortitudo & virtus, noſtra unica ſpes vnica ſalus, vnica uia, & uita æterna. Te inuoco dulciſſime Ieſu Chriſte ut nobis aſsiſtas, ne uel ſeducti à falſis prophetis, uel pellecti à propria carne, uel perſuaſi à diabolo, uel abducti prauis hominum moribus & exemplis, uel etiam offenſi ſcandalis relabamur in priſtinas tenebras & aberremus à te uia uitæ æternæ. Deduc obſecro nos fili dei in lumine vultus tui; ſuſtine nos qui es dextera dei patris, ne concidamus: dirige nos quo tandem te duce perueniamus recta ad gloriam immortalitatis, quam promiſiſti ſperantibus in te, dulciſsime Ieſu Chriſte: Tibi laus, confeſsio & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

FORMA PRECANDI GENERALIS.

Omnipotens æterne veriſsime Deus, pater domini & ſaluatoris nostri Ieſu Chriſti, Cōditor cœli & terræ vnà cū filio tuo Ieſu Chriſto, & Spiritu ſancto, agimus tibi gratias toto pectore, quòd immenſa miſericordia te nobis patefeciſti miſſo filio Ieſu Christo, & prolato arcano, & admirādo decreto de redēptione generis humani, & colligis tibi æternam eccleſiam per miniſterium Euangelij & Spiritū ſanctū, & præbes hoſpitia Eccleſiæ, & res vitæ ſuſtētationi neceſſarias. Hæc & alia beneficia cōfitemur ueriſsimè tua dona eſſe, & abs te nobis propter filiū tribui & conſeruari.

Confitemur etiam multis nos peccatis multipliciter pollutos eſſe, & ueris atq; ardentibus doloribus cordis deploramus, quòd contra normā iuſticiæ tuæ peccauerimus, ac precamur, ut conuertas nos ad te, & condo

nes

183

nes nobis omnia peccata noſtra propter dilectum filium tuum Ieſum Chriſtum,& ſpiritu ſancto tuo accendas in nobis veram fidem & veram obedientiam,& regas nos,ut ſicut ſeriò nobis propoſitum eſt, auxilio tuo emendemus uitam & tibi obediamus.

Oramus etiam propter Ieſū Chriſtū filiū tuum dilectum,ut inter nos & in his regionibus perpetuò tibi colligas eccleſiam,& in ea puritatem ueræ doctrinæ conſerues,ut te vera inuocatione colamus & tibi obediamus, & in omni æternitate te celebremus& diligamꝰ Ad hanc rē largiaris eccleſiæ fideles doctores & paſtores,qui recta docendo,& exēplo piæ uitæ gloriā tuam illuſtrent & proſint eccleſiæ.

Oramus etiam propter Ieſū Chriſtum filium tuum dilectum , ut in his terris largiaris piam,ſalutarem,& trāquillam gubernationem , & Regiam Maieſtatem , ac regni Conſiliarios & Sena-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Senatores tuearis, ac ſpiritu ſancto tuo regas, ut tota ipſorum gubernatio ſeruiat gloriæ tuæ, & ipſis & ſubditis ſit tranquilla & ſalutaris. Confirmes etiã omnes pios Reges, Principes & Nobiles in propoſito tuam gloriam, ueram doctrinam, & honeſtatem diſciplinæ conſeruandi. Etiam magiſtratus huiꝰ urbis clementer gubernes ac tuearis. Precamur etiam ut res terra naſcentes (quas largiris, vt in hac uita genus humanum ſuſtentetur & te inuocet) foueas ac protegas, & panem quotidianũ benignè nobis præbeas. Et quia tibi nota eſt ingens imbecillitas noſtra, & promiſiſti te magnitudinem iræ aduerſus peccatum temperaturũ miſericordia propter interceſsionem dilecti filij tui, oramus, ut pœnas quas merito ſuſtinemus, clementer mitiges, & afflictos omnes, qui te inuocant, cõſoleris ſpiritu ſãcto tuo, ut in uera fide & uera inuocatione mãeant conſtãtes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

& in omni æternitate miſericordiam tuam celebrent, Amen.

ORATIO DEVOTISSIMA AD CHRISTVM D: Auguſtini.

Spes mea Chriſte Deus, hominũ tu dulcis amator, lux, uia uita, ſalus, decor, & decus omne tuorum, Omnia pro quorum uoluiſti ferre ſalute, Cernito uincla, crucem, uulnus, mortem atq; ſepulchrum: Poſt tres inde dies deuicta morte reſurgens, Diſcipulis uiſus, nutantia corda reformans: Luce quaterdena cœlorũ ſumma petiſti, Viuis in æternum, nunc & per ſecula regnans. Tu es Deus meus uiuus & uerus, pater meus ſanctus, Dominus meus pius, Rex meus magnus, paſtor meus bonus, magiſter meus unus, adiutor meus optimus, dilectus meus pulcherrimus, panis meus uiuus, Sacerdos meus in æternũ, dux ad patriã,

Lux

Lux mea uera, dulcedo mea ſancta, uita mea recta, ſapientia mea præclara, ſimplicitas mea pura, concordia mea pacifica, cuſtodia mea tuta, portio mea bona, ſalus mea ſempiterna, miſericordia mea magna, patientia mea robuſtiſsima, uictima mea immaculata, redēptio mea ſancta, ſpes mea firma, Charitas mea perfecta, reſurrectio mea uera, uita mea æterna, exultatio & uiſio mea beatiſsma, & ſine fine manſura. Te deprecor, ſupplico & rogo, ut per te ambulē, ad te perueniam, in te requieſcam, qui es uia, veritas & uita ſine qua nemo venit ad patrē. Te enī deſidero dulciſsimum & pulcherrimum dominum, O ſplendor paternæ gloriæ, qui ſedes ſuper Cherubim, & intueris abyſſos, lumen ueridicum, lumen illuminans, lumen indeficiens, ī quem deſiderant angeli proſpicere, ecce cor meum coram te eſt, diſcute tenebras eius, ut amoris tui claritate

pleni

plenius perfundatur. Da mihi deus meus te, redde mihi te: en amo te, & ſi parum eſt, amem validius. Non poſſũ metiri, ut ſciam quantum deſit mihi amoris tui ad id quod ſatis eſt, & currat uita mea in amplexꝰ tuos, nec auertatur donec abſcondatur in abſcõdito vultus tui: Hoc tamen ſcio quia male mihi eſt præter te domine, non ſolum extra me, ſed in me ipſo. Omnis enim copia quæ Deus meus non eſt, ægeſtas mihi eſt. Bonum namquè quod neq; in melius, neq; in deterius commutari poteſt, tu ſolꝰ es, qui ſimpliciter ſolus es, cui non eſt aliud viuere, & aliud beatè uiuere, quod tua beatitudo tu es. Creatura vero tua cui eſt aliud uiuere, & aliud beatè uiuere, Omne quod uiuit & beatè viuit, non debet niſi gratiæ tuæ attribuere, & ideo nos egemꝰ tui, non tu noſtri, quia ſi omnino non eſſemus, nihil tibi deeſſet ad bonum quod tu es. Tibi itaq; Domino Deo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

noſtro ſemper adhęrere neceſſe ha
bemus, ut per continuum auxiliũ
tuum ſanctè & piè, & rectè uiuere
valeamus. Pondere ſiquidem fragi-
litatis noſtræ deorſum trahimur, do-
no autem tuo accendimur & ſurſum
ferimur, inardeſcimus & imus, aſcẽ-
dimus, aſcenſiones in corde facimus
& cantamus canticum graduum, ig-
ne tuo bono inardeſcimus & imus,
quo iam ſurſum imus ad pacem Ieru
ſalem. Quoniam iucũdatus ſum ĩ his
quæ dicta ſunt mihi, in domum do
mini ibimus, illic collocauit nos uolũ
tas bona, ut nihil uelimus aliud quàm
permanere illic in æternum. Sed quia
dũ ſumus in corpore, peregrinamur
à te domine, non habemus hîc ciuita
tem manentem, ſed futuram inquiri-
mus, noſter autem municipatus in
cœlis eſt, ideo duce gratia tua, in
grediar in cubile cordis mei, & canto
tibi amatoria, rex meꝰ & deus meus,
gemens

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

gemens inenarrabiles gemitus peregrinationis meæ, ubi cantabiles mihi factæ ſūt iuſtificationes tuæ. Et recordans Hieruſalem, extendo in eam ſenſum cordis, Hieruſalem patriam meam, Hieruſalem matrem meam, teq; ſuper eam regnatorem, illuſtratorem patrem, tutorem, patronum, rectorē, paſtorem, caſtas & fortes delicias, ſolidum gaudium, & omnia bona ineffabilia, ſimul omnia, quia vnū ſummū & uerum bonum: Et non auertar, donec in eius pacem matris Chariſsimæ ubi ſunt primitiæ ſpiritus mei, colligas totum quod ſum à diſperſione & deformitate hac, & conformes atq; confirmes in æternum Deus meus miſericordia mea, Amen.

Oratio pro conservatione in pietatis curriculo.

Omnipotens Deus ſalus protectio & liberatio noſtra, concede peti-

tiones cordis noſtri, qui delectamur & ſperamus in te domine, dirige greſſus noſtros in bonum, & quum ceciderimus in peccatũ, porrige dexterã cadentibus cum auxilio gratiæ & miſericordiæ tuæ, ne collidamur in interitum, ne confundamur in tempore malo, ne diſpereamus cum impijs, ſed hæreditatem iuſtorum in terra uiuentium ſortiamur, Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Amen.

GRATIARVMACTIO BEATI PHILIPPI Melanchthonis.

AD DEVM PATREM.

Ago tibi gratias Omnipotens, æterne & viue Deus, æterne Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, conditor Omnium rerum & conſeruator ac opitulator, cũ filio tuo coæterno Domino noſtro Ieſu Chriſto, patefacto in Ieruſalem, & Spirituſancto tuo effuſo in Apoſtolos, quòd te patefeciſti nobis immenſa bonitate certis & illuſtri-

illuſtribus teſtimonijs, & quòd condidiſti & elegiſti tibi Eccleſiam perpetuam, & uoluiſti filium tuum Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum pro nobis fieri uictimam, dediſti nobis Euangelium tuũ, & Spiritum ſanctum, remittis nobis peccata & liberas nos à poteſtate diaboli, & à morte æterna, & das nobis uitã æternã, & hactenus in hac uita me multis magnis beneficijs donaſti, dediſti uitam, uictum, doctrinã, pacem ijs locis in quibus uixi, & mitigaſti pœnas quas meritus ſum.

AD θεανθρωπον FILIVM.

Ago tibi gratias etiam Domine Ieſu Chriſte fili dei uiui, crucifixe pro nobis & reſuſcitate, Emanuel, quòd copulaſti tibi humanam naturam, paſſus es pro nobis & reſurrexiſti, ac redemiſti nos, ſeruas ac defendis Eccleſiam contra Diabolos hoſtes tuos, & das & inſtauras ſæpè lucem Euangelij, remittis nobis peccata, & das no-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

bis uitam æternam, & es mediator & interpellator pro nobis aſsiduus, & vis nobis opitulari, ſicut dixiſti: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, ego reficiam uos.

AD DEVM SPIRITVM SANCTVM.

Ago tibi gratias Spiritus ſancte uiuificator effuſe in Apoſtolos, quòd accendis lucem tuam in noſtris mentibus, regis, doces, mones, iuuas me conſilio, gubernas labores uocationis meæ, & ſanctificas me ad uitã æternã

ORATIO EIVSDEM AD DEVM PATREM.

Omnipotens æterne & uiue Deus, æterne Pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui te patefeciſti immenſa bonitate & clamaſti de filio tuo Domino noſtro Ieſu Chriſto, HVNC AVDITE, conditor Omnium rerum, & conſeruator & opitulator, cum filio tuo coæterno Domino noſtro Ieſu Chriſto, regnante tecum & patefacto in Ieruſalem & Spiritu ſancto tuo effuſo in Apoſtolos, ſapiens, bone, miſericors, Iudex

& fortis, qui dixiſti: Viuo'ego ,nolo mortem peccatoris,ſed ut conuertatur & uiuat, Et dixiſti : Inuoca me in die tribulationis & eripiam te,Miſerere mei propter Ieſum Chriſtum filiū tuum Dominum noſtrum,quem uoluiſti pro nobis eſſe uictimā, καὶ μεσίτην καὶ ἱκέτην & ſāctifica,rege,iuua, accende cor & animam meam Spiritu ſancto tuo, ut te uerè agnoſcam & inuocem,tibi uerè credam,gratias agā, & obediam,rege & ſerua Eccleſiā tuam,ſicut promiſiſti inquiens:Hoc eſt fœdus meum cum eis,Spiritus meus, qui eſt in te, & uerba mea, quæ poſui in ore tuo,non recedent ab ore ſeminis tui in æternum, Semper luceat in nobis Euangelium tuum, & rege, & confirma corda noſtra Spirituſancto tuo,ne in furores Epicureos,aut fanaticos ruā ,guberna ſtudia Ecclſiæ, & defende politias , quæ præbent hoſpitia Eccleſijs.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Ad θεανθρωπον filium.

Ieſu Chriſte Fili Dei uiui, crucifixe pro nobis & reſuſcitate, qui regnas ad dexteram Patris, vt des dona hominib⁹, & conſtitut⁹ es interpellator pro nobis, miſerere mei & intercede pro me apud æternũ patrẽ tuũ, & ſãctifica me Spirituſancto tuo, ſicut promiſiſti, inquiẽs: Nõ relinquã uos orphanos, rege & defende eccleſiã tuã & politias quæ ſunt Eccleſiæ hoſpitia.

Ad spiritvmsanctvm.

Spiritusſancte effuſe in Apoſtolos, quem promiſit nobis filius Dei, redemptor noſter, ut accendat in nobis ueram agnitionem & inuocationẽ dei, ſicut ſcriptũ eſt: Effundam ſuper uos Spiritum gratiæ & precum, Exuſcita in cordibus noſtris uerum timorem Dei, & ueram fidem & agnitionẽ miſericordiæ, quam nobis æternus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti prop-

ter filium promiſit, ſis nobis Paracletus in omnibus conſilijs & periculis, & accende mentes noſtras, ut uera obedientia patrem Domini Ieſu Chriſti, & filium eius redemtorem noſtrũ, & te, perpetuò celebremus.

ORATIO ANTE COMMVNIONEM.

Domine deus cœleſtis pater, tibi gratias agimus, quòd pro nobis filiũ tuum vnigenitum in mortem tradidiſti, ut nos à morte peccati & gehennæ redimeres. Poſtea me miſerum ad illum traxiſti, ex eo quòd peccata & damnationem mihi cognitam faciẽs pariter oſtendiſti, quàm certa ſalus in eodem Chriſto ſit apprehendentibus illum per fidem. Præterea eiuſdem filij tui carnem in cibum, & ſanguinẽ in potum in myſterio ueſcendum exhibuiſti, ut paſti in eum indies adoleſcamus, & quod accepimus deinde per eum in maius augeſcat. Effice, ut

redem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

redemtionis noſtræ pretium, hoc eſt, mors & ſanguis Domini ac dei noſtri ſemper viuat, quod nobis verbis & ſacramentis eam locupletè commendaſti. Creſcamus in ampliorem fidē, quæ per charitatem operetur, ut ad pia facta apparatiores ſubinde reddamur, ac tuam vnius gloriam vnicè per omnē vitam quæramus. per eundem Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Oratio pro docilitate.

Audi preces meas æterna Patris ſapientia Domineq́ Iesv, qui teneræ ætati docilitatis commodū addidiſti, adde quæſo ad naturæ propenſionem auxiliū gratiæ tuæ, ut literas ac liberales diſciplinas citius perdiſcam, ſed tuæ gloriæ ſeruituras, quarū adminiculis adiuta mens mea plenius aſſequatur cognitionem tui, quem noſſe fœlicitatis humanę ſumma eſt, utq; ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ad te ſanctiſſimæ pueritiæ exemplum in dies proficiam ætate, ſapientia & gratia apud Deum, & apud homines. Qui viuis & regnas in conſortio Patris ac Spiritus ſancti in æterna ſecula, Amen.

ORATIO IN PERICVLIS ET CRVCE.

Domine non ſecundũ peccata noſtra facias nobis.

Neq; ſecundũ iniquitates noſtras retribuas nobis.

Deus miſericors Pater, qui contritorum non deſpicis gemitũ, & mœrentium non ſpernis affectum, adeſto precibus noſtris, quas in afflictionibus, quæ iugiter nos premunt, coram te effundimus, eaſq; clementer exaudi, ut hoc, quod contra nos diabolicæ ac humanæ fraudes moliuntur, ad nihilum redigatur, conſilióq; tuæ bonitatis diſpergatur: ut nullis infeſtationibus læſi, in Eccleſia tua ſancta, tibi ſẽ

per

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

per gratias agamus per IESVM Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

ALIA.

Non intres Domine in iudicium cũm ſeruo tuo.

Quia nõ iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.

Omnipotens deus qui nos in tantis periculis conſtitutos, propter humanam fragilitatem ſcis non poſſe cõſiſtere, da nobis ſalutem mentis & corporis, ut ea quæ pro peccatis nos affligunt, te adiuuante, vincamus per Dominum noſtrum IESVM Chriſtũ, Amẽ

ALIA·

Inuoca me in die tribulationis.

Et eruam te, et tu honorificabis me

Parce Domine parce peccatis noſtris, & quamuis inceſſabiliter delinquentibus continua pœna debeatur, pręſertim tamen quæſumus, ut quod ad perpetuum mereamur exitiũ,

trans̃e

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

tranſeat à nobis ad correctionis auxilium per Dominũ noſtrùm Iesvm Chriſtum, Amen.

Oratio cvm mane svrrexeris.

Quandoquidem tu cœleſtis Pater, tum in cœlis, tum in terris unus ille omnipotens Deus, vbique gentiũ & locorum es & uſq; permanebis: Te ex animo ſupplicisſimè precor ne ſinas ut in meam, neq; ut alij credentes in ſuam uoluntatem hunc diem conuertamus, neque ut ad prauum arbitrium noſtrum prolabamur, ſed potiùs paternam tuam voluntatem, æternum conſilium, uerbum illud tuum ſalutiferum, tuumq; beneplacitum, rectà intueamnr, & veraci corde perficiamus, quo nomen diuinum per nos miſeros peccatores, nunc & ſemper ſanctificetur per filium tuum Iesvm Chriſtum, Amen.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

ORATIO DVM ABIS CVBITVM.

Tibi Domine Deus animam ac uitam
meam commẽdo, ut in Chriſto
qui eſt uita & reſurrectio noſ
tra ab æterna morte me de
fendas, atq; ut ipſe qui
vera lux eſt, ſplen
dorem gratiæ
ſuæ in corda
noſtra.
tenebroſa perfundat,

AMEN.

FINIS.

ERR.
Pag:
16
28
39
43
45
69
69
92
124
156
161
223
264
266
272
281
291
296
302
317
324
344

ERRATA SIC CORRIGITO

Pag:	Linea	Lectio
16	2	quam
28	15	amor uerbi
29	10	pendet
43	11	debet
45	7	Sabathiſmum
69	11	manemus debitores
69	20	(dele) 2 reg: 25
92	8	utroq;
124	2	indicium
156	14	definitio
161	6	(dele) miniſteriũ verbi
228	5	impedimenta
264	12	(dele) &
266	15	defenſio
272	9	ſunt
281	18	doni
291	15	prȩuidentis
296	13	(adde) hoc facite
302	4	in hac cœna
317	15	ipſe
324	11	(adde) &
344	8	ἡμῶν

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 904 8° copy 1